HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CCCXXI

RABELAIS

PANTAGRUEL

RABELAIS

PANTAGRUEL

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: NURULLAH YILDIZ
İLLÜSTRASYONLAR: GUSTAVE DORÉ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4093

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RABELAIS
PANTAGRUEL

ÖZGÜN ADI
PANTAGRUEL

İLLÜSTRASYONLAR
GUSTAVE DORÉ
Ahmet Salcan'ın Koleksiyonu

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
NURULLAH YILDIZ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2015
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, OCAK 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-349-5 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-295-346-4 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 22826

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CCCXXI

RABELAIS

PANTAGRUEL

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
NURULLAH YILDIZ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş ix

Onluk 3
Yazarın Önsözü 5

I. Büyük Pantagruel'in kökeni ve soyunun eskiliği 9

II. Pantagruel'in pek ürkütücü doğumu 17

III. Karısı Badebec'in ölümünde, Gargantua'nın yönettiği cenaze alayı 21

IV. Pantagruel'in çocukluğu üzerine 27

V. Asil Pantagruel'in gençken yaptıkları 31

VI. Pantagruel'in Fransız dilini taklit eden bir Limousin ile nasıl karşılaştığı 37

VII. Pantagruel'in Paris'e nasıl geldiği ve Saint-Victor kütüphanesindeki güzel kitaplar 41

VIII. Pantagruel'in Paris'teyken babası Gargantua'nın mektubunu nasıl aldığı ve mektubun bir örneği 51

IX. Pantagruel ömür boyu seveceği Panurge ile nasıl karşılaştı 59

X. Pantagruel'in müthiş müphem ve müşkül bir tartışmayı nasıl hakkaniyetli bir biçimde karara bağladığı, kararının yarattığı büyük hayranlık 69

XI. Senyörler, de Baisecul ve de Humevesne'nin, Pantagruel'in önünde nasıl avukatsız savunma yaptıkları 75

XII. Senyör de Humevesne'nin Pantagruel'in önünde savunmasını nasıl yaptığı 81

XIII. Pantagruel'in iki Senyör'ün anlaşmazlığı hakkında nasıl hüküm verdiği 87

XIV. Panurge Türklerin elinden nasıl kaçtığını anlatıyor 91

XV. Panurge'ün Paris surlarını inşa etmenin yepyeni bir yolunu nasıl gösterdiği 101

XVI. Panurge'ün ahlâkı ve davranışları üzerine 107

XVII. Panurge'ün bağışlanma paralarını nasıl ele geçirdiği ve yaşlı kadınları nasıl evlendirdiği ve Paris'te görülen davalar 113

XVIII. İngiltere'nin büyük bir bilgesinin nasıl Pantagruel'in karşısında kanıt sunmak istediği ve Panurge tarafından nasıl yenilgiye uğratıldığı 119

XIX. Panurge'ün işaretlerle tartışan İngiliz'i nasıl utandırdığı 127

XX. Panurge'ün niteliklerini ve bilgisini Thaumaste'ın nasıl anlattığı 133

XXI. Panurge'ün Parisli soylu bir kadına nasıl âşık olduğu 137

XXII. Panurge'ün Parisli hanımefendinin yararına olmayacak bir gezintiye nasıl çıktığı 143

XXIII. Dipsodların Amaurotlar ülkesini istila ettiği haberini alan Pantagruel'in Paris'ten nasıl ayrıldığı ve Fransa'nın yerleşim alanlarının bu denli küçük olmasının nedeni 149

XXIV. Bir ulağın Parisli hanımefendiden Pantagruel'e getirdiği mektup ile altın yüzüğün içinde yazılmış kelimenin açıklaması 153

XXV. Pantagruel'in arkadaşları Panurge, Carpalim, Eusthènes ve Epistémon'un altı yüz altmış süvariyi ustalıkla nasıl bozguna uğrattığı 159

XXVI. Pantagruel ve arkadaşlarının salamura et yemekten nasıl bıktıkları ve Carpalim'in av eti bulmak için nasıl ava çıktığı 163

XXVII. Pantagruel'in yiğitlikleri anısına nasıl bir zafer abidesi diktiği, Panurge'ün nasıl yavru tavşanlar anısına başka bir abide diktiği Pantagruel'in sesli osuruklarından küçük erkekleri ve sessiz osuruklarından da küçük kadınları nasıl peydahladığı, Panurge'ün iki bardak üzerindeki kalın bir sopayı nasıl kırdığı 169

XXVIII. Pantagruel'in Dipsodlara ve devlere karşı nasıl son derece tuhaf bir zafer kazandığı 175

XXIX. Pantagruel'in kesme taşlarla donanmış üç yüz devi ve komutanları Kurt Adam'ı nasıl bozguna uğrattığı 181

XXX. Kafasında bir yarık olan Epistémon'un, Panurge tarafından ustalıkla nasıl iyileştirildiği; iblislerden ve Cehennem'de yananlardan haberler 189

XXXI. Pantagruel'in Amaurotların şehrine nasıl girdiği; Panurge'ün Kral Anarchus'u nasıl evlendirdiği ve onu nasıl seyyar yeşil sos satıcısı yaptığı 203

XXXII. Pantagruel'in diliyle nasıl tüm orduyu örttüğü ve bununla birlikte yazarın ağzının içinde yaşaması 207

XXXIII. Pantagruel'in nasıl hastalandığı ve hangi yöntemle iyileştirildiği 213

XXXIV. Şimdiki kitabın sonu ve yazarın özrü 217

Sunuş

Edebiyatta Rönesans'ı tetikleyen iki isimden biridir François Rabelais (1483-1553), diğer isim de Michel de Montaigne'dir. Antik metinlere (Yunan-Latin) aşinalığı ona kendi hümanizm tanımını yapma ilhamını verdi, bu ilhamı Orta Çağ edebiyatının temelleri üzerine inşa ettiği külliyatıyla ölümsüz kıldı. Orta Çağ toplumuna dair eleştirisini bir benzerine dahi rastlanmayan zengin, fantastik ve gülünç bir dünya yaratarak sundu. Beş kitaplık külliyatı şüphesiz ki dünya edebiyatının en önemli eserlerindendir. Rabelais Fransız edebiyatına, eserlerinin kurgusu ve başlıkları itibarıyla, ilk "roman" çerçevesini armağan etti. Fransız dilinin Latin diline karşı verdiği mücadeleyi eserlerine taşıdı ve gücünü Fransızcadan yana kullandı. Yalnızca dilin mevcut olanaklarıyla yetinmedi, zira Rabelais aynı zamanda pazar meydanlarından ve karnavallardan arakladığı kelimeleri bir araya getiren, Fransız topraklarının en ücra köşelerine giderek sohbetlere katılan ve orada kullanılan yerel sövgüleri ve deyimleri derhal değerlendirme gereği duyan bir folklor kâşifiydi.

Rabelais'nin külliyatı Orta Çağ'ın toplumsal yaşamını belirleyen her konuya dokunur, her temelsiz, sarsak tezi kahkahayla alaşağı eder. Külliyatının ilk yazılan ancak dizinin ikinci kitabı olarak değerlendirilen ayağı Pantagruel, "Rabelais'nin kamçısı"dır âdeta. Yazar eline bir baston

vermiş ve ondan toplumda ne kadar hilekâr, samimiyetsiz, yobaz, işgalci varsa hepsini cezalandırmasını istemiştir. Pantagruel cehaleti bir lokmada yutan bir devdir, sevgi ve haysiyeti paylaşmayı seven bir çocuktur. Efendisi olmayan bir şövalye, tebaasız bir prens, ülkesinin sınırlarını çizmemiş bir kraldır. Bilgi ve erdemin açlığını çeker. Babası Gargantua'nın mektubunda tarif ettiği hümanizmi kavramıştır. Eğitim sistemi, akademi, teoloji ve teologlar, sofistler, din, İncil, adalet sistemi, hukukçular, tıp, savaş vs. Pantagruel bütün bu kurumların karşısına dikilir ve hepsini bir bir ıslah eder. Bir yandan da kendi savaşlarını verir, dostlar edinir, yer içer eğlenir. Eğer bu kitabı okurken keyif alır, hoşça vakit geçirirseniz, bilin ki siz de bir Pantagruelcisiniz. Ama her kim olursanız olun, *dünyayı bir delikten gözetleyen insanlara asla güvenmeyin.*

Çeviri Yöntemi

Çeviride Jean Plattard'ın bir araya getirdiği Orta Fransızca nüsha esas alınmıştır (Éditions Fernand Roches, Paris 1929). Bunun yanında Rabelais hayattayken, François Juste editörlüğünde 1542 yılında yayımlanan gözden geçirilmiş baskıdan faydalanılmıştır. Söz konusu baskı (Édition Londres, Éditions Numériques 2014) Orta Fransızca-Modern Fransızca metinleri karşılaştırmaktadır, çeviriyi gözden geçirirken bu karşılaştırmalı metne başvurduk. IX. Bölüm'de geçen Latince, İtalyanca, İskoçça, Baskça Felemenkçe, Danca, İspanyolca, İbranice ve Yunanca metinlerin çevirisinde Gallimard ve Le Livre de Poche baskılarına başvurulmuştur (Rabelais, *Œuvres complètes*, Édition de Jacques Boulenger, Édition revue et complétée par Lucien Scheler, Collection Bibliothèque de la Pléiade (n° 15), Gallimard, Paris 1955 ve Rabelais, *Pantagruel,* Présenté par Jacques Perret, Le

livre de Poche, Paris 1964). Kiliselerde yapılan dini ayinler ve İncil göndermeleri için *La Bible,* Société Biblique de Genève, 2007 kullanılmıştır. Öte yandan gerektikçe Frédéric Boyer'nin *XVIe siècle français, La Renaissance* (La Guilde Livre, Lausanne 1961) isimli eserine başvurulmuştur.

Eserin çevrilmesi sürecinde benden güvenini, tecrübesini ve katkılarını esirgemeyen Hande Koçak'a, Rabelais ile tanışmama vesile olan ve lisans tezimi Rabelais üzerine yazmama imkân veren değerli hocam Prof. Dr. Nur Melek'e ve bütün bölüm hocalarıma ve elbette desteği için eşim Sultan'a teşekkür ederim.

Nurullah Yıldız, 2018

Büyük Dev Gargantua'nın Oğlu
Dipsodların Kralı Pantagruel'in Maceraları
ve Ürkütücü Kahramanlıkları

Hikâyenin özünü damıtmakta usta olan Mösyö Alcofribas
tarafından kaleme alınmıştır.

Onluk

Üstat Hugues SALEL'den[1] bu kitabın yazarına,

Eğer menfaati hazla karıştırdığı için,
Cömertçe ödüllendiriliyorsa bir yazar,
Bu mertebeye sen de erişeceksin;
Bunu iyi biliyorum, zira bu küçük kitaptaki anlayışın,
Pek memnun edici,
Fayda da bir o kadar güzel betimlenmiş,
Haliyle bir Demokritos[2] *görür gibi oluyorum,*
İnsanlık hallerimizi de çekinmeden alaya alan.
Oysa devam etmelisin, değerini bilmeseler bile,
En aşağılardan tepelere tırmanacaksın nihayetinde.

1 Hugues Salel, *İlyada*'yı Fransızcaya çeviren şairdir. Çağdaşı Marot gibi I. François'nın hizmetinde çalışmıştır.

2 Yunan filozof Demokritos (MÖ 460-370), materyalist algı ve düşünceyle iyimserliği ve gülmeyi öğütlemiştir, ayrıca *euthymia* (mutçuluk) anlayışının kurucusu sayılmaktadır.

Yazarın Önsözü

Pek ünlü ve pek yiğit şampiyonlar, kibar beyefendiler ile kendini soylu ve erdemli vazifelere adanmış diğerleri. Sizler, *Büyük Dev Gargantua'nın Ürkünç ve Çok Değerli Kronikleri*'ni[1] daha yeni gördünüz, okudunuz ve anladınız; gerçek bir sadakatle, anlatılanlara yürekten inandınız ve konunun dışında kaldığınızda, zamanınızın çoğunu o güzelim hikâyeleri uzun uzun anlattığınız saygıdeğer hanımefendiler ve genç kızlarla geçirme fırsatı yakaladınız. Bu sayede övgülere nail oldunuz ve unutulmaz anlar yaşadınız.

Benim arzum herkesin asıl meşgalesini bir yana bırakması, iş güç için kaygılanmaması ve özel işlerini unutması; öyle ki kendilerini tamamen buraya verebilsinler, dikkatleri

1 Bu kitap, fuarlarda satılan, yazarı bilinmeyen, devler üzerine halk hikâyeleridir.

başka yöne kaymasın, akılları başka işle meşgul olmasın, ta ki ezberleyene dek. Zira olur da matbaacılık sanatı kaybolur ya da bütün kitaplar yok olursa, herkes bu hikâyeleri tıpkı gizli bir din gibi elden ele dolaştırsın, haleflerine ve hayatta kalanlara en berrak haliyle öğretebilsin. Çünkü orada, bu küçük nükteleri, Raclet'nin *Institutiones*'ten[1] [Kurumlar] anladığı kadar bile anlamayan, tamamen kapalı, dar kafalı, değersiz bir yığın kişinin belki de düşünmeyeceği kadar fayda bulunur.

Koca koca av hayvanlarının peşine takılmış ya da şahinle ava çıkan, avı yavaşlatmak için yola bıraktığı kırık dallarda hayvanlarla karşılaşmadığını ya da avın can havliyle kaçtığını gören şahinin havada süzüldüğünü fark edince, tahmin edeceğiniz üzere bir hayli öfkelenen çok sayıda önemli ve güçlü senyör tanıdım, bu kişiler cesaretlerini kaybetmemek için de *Gargantua*'nın çok değerli maceralarını hatırlayarak avunurlardı.

Dünyada, korkunç bir diş ağrısıyla kıvranınca hiçbir faydasını görmediği doktorlara bütün servetini harcamış, *Gargantua'nın Kronikleri*'ni, ısıtılmış iki çaput arasına koyup lapa bastırır gibi ağrıyan yere koyup üzerine de bir tutam duldavultozu[2] serpmek dışında derman bulamayan başkaları da vardır.

Peki, zavallı frengililere ve zavallı gutlulara ne diyecektim? Ah! Tuzluk kapağı gibi parlak bir yüz, bir orgun ya da klavsenin tuşları gibi titreyen dişler, köpek sürüsünün kapana kıstırdığı yabandomuzununki gibi köpürmüş bir ağız, böylesine ziftlenmiş ve yağlanmış bir halde kaç kez gördük onları? Ne mi yapıyorlardı o sırada? Tek tesellileri bu ki-

---

1 Bizans İmparatoru I. Iustinianus'un yazdığı *Institutiones Justiniani*. Dôle'da hukuk profesörü olan Raclet, Rabelais'ye göre, Iustinianus'u anlamadığı gibi, derslerinde ondan altıntı yapmayı bile beceremez.

2 Fr. *Poudre de perlimpinpin*. Sözde mucizevi bir iyileştirme gücü olan, gerçekte ise hiçbir işe yaramayan bitkisel ilaçlar için kullanılan, iki bitki isminin büyü sözü kıvamında birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir ifade.

tabın okunduğunu dinlemekti; buhar odalarındayken bile halleri, doğum sırasında kendilerine Azize Marguerite'in hayatı okunan kadınlardan ne daha iyi ne daha kötüydü, kitap okunduğunda acısının bariz bir biçimde hafiflediğini hissetmediği zaman aşırı sabırsızlananları gördük.

Yetmez mi? Bana herhangi bir dilde, herhangi bir konu veya bilim üzerine yazılmış, bunun gibi, aynı nitelikler, özgünlükler ve ayrıcalıklara sahip bir kitap daha bulun, karşılığında size bir kilo işkembe vereyim. Hayır efendiler, hayır! Bu kitap eşsiz, benzersiz ve bir örneği daha yok. Sonuna dek bunu savunacağım. Ve aksini iddia etmek isteyenleri, yalancı, dönek,[1] sahtekâr ve zampara sayın.

Anılmaya değer bazı kitaplarda belli karanlık unsurlarla karşılaştığımız doğrudur; bu kitaplar arasında *Fessepinte,*[2] *Öfkeli Roland, Şeytan Robert, Fierabras, Korkusuz Guillaume,*[3] *Bordeauxlu Huon, Montevieille* ve *Matabrune* sayılabilir; fakat bunlar, sözünü ettiğimiz kitapla kıyaslanamazlar. Bütün dünya *Gargantuine Kronikleri*'nin[4] üstünlüğünü ve yararlılığını tecrübeyle iyice kabul etti; çünkü basımevleri tarafından iki ayda *İncil*'in dokuz yılda sattığından daha fazla satıldı. Yani, hoşça vakit geçirme araçlarınızı artırmak isteyen bendeniz, âciz köleniz, şimdi de size, –diğerinden daha doğrucu ve inanılası değilse de– aynı nitelikte bir kitap daha sunuyorum. Bile bile yoldan çıkmak istemiyorsanız, Yasa'dan bahseden Yahudiler gibi konuştuğumu düşünmeyin. Ben öyle bir gezegende doğmadım, beni yalan söylemeye ya da aslı astarı olmayan şeyler iddia etmeye asla teşvik etmediler. Bunu neşeli bir başkâtip gibi, hatta diyebilirim ki şehit âşıkların bokkâtibi, aşkın kofkâtibi gibi, bir görgü tanığı olarak anlatıyorum. Bunlar, uşaklık etmediğim günlerden bugüne dek hizmet ettiğim ve benim ailemden bi-

1 Dinden dönme, din değiştirme anlamında Calvin'e göndermedir.
2 Rabelais, Gargantua'nın önsözünde de aynı isimli bir kitaptan bahseder.
3 Chansons de Gestes (Orta Çağ epikleri) örnekleridir.
4 Yukarıda değinilen, Rabelais'nin esinlendiği kitaptan bahsediliyor.

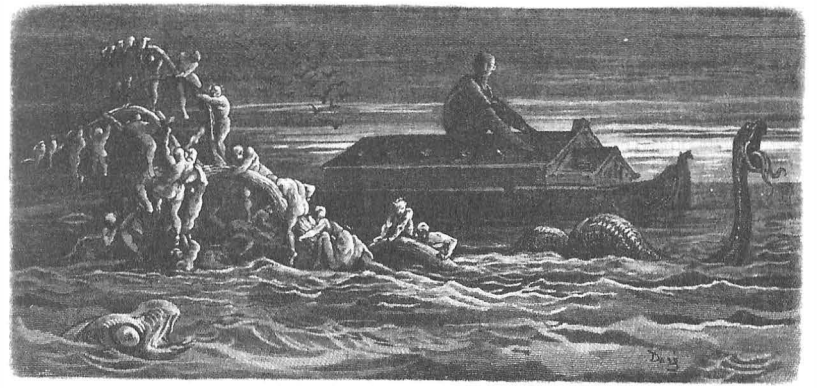
rilerinin hâlâ hayatta olup olmadığını öğrenmem için ülkemi ziyaret etmeme izin veren Pantagruel'in ürkütücü maceraları ve yiğitlikleridir.

Bununla birlikte, bu girizgâha bir son vermeden önce, şunu söyleyeyim: Bu hikâyenin içinde tek bir yalan söz edersem, bedenen ve ruhen, işkembem ve bağırsaklarımla yüz bin şeytana adanayım, aynı şekilde siz de bu kronikte anlatacaklarımın hepsine kalpten inanmazsanız, Aziz Antoine'ın ateşinde yanın, sara sizi yere sersin, yıldırımlara gelesiniz, varisten topal kalasınız, kanlı ishale tutulasınız; Sodom ve Gomora[1] gibi kükürt içinde, ateşe ve uçuruma yuvarlanasınız!

Zührevi ateş vurunca
İnek kılı kadar incecik,
Tam yoğunlaşmış cıva,
Sızabilir arkanıza.

1 *Eski Ahit*'te adı geçen günahkâr kentler.

I

Büyük Pantagruel'in kökeni ve soyunun eskiliği

Zamanımız olduğuna göre, iyi yürekli Pantagruel'in menşeinin ve kökeninin nereden geldiğini hatırlatmak ne gereksiz ne de aylakça olacaktır; zaten görüyorum ki, yalnız Araplar, Barbarlar ve Latinler değil, bütün iyi vakanüvisler, hatta ebedî ayyaş olan soylu Yunanlar bile kendi kroniklerini böyle ele almışlar.

Dünyanın başlangıcında –eski *Druid*[1] usulünde sayılsın diye, kırk kere kırk geceden daha çok, uzun mu uzun bir zaman öncesinden bahsediyorum– Habil'in, kardeşi Kabil tarafından öldürmesinden hemen sonra, adaletin kanıyla iyice ıslanmış olan toprak, bahsi geçen yıl, bağrında yetiştirdiği meyveler ve esasen tuhaf biçimli muşmulalar bakımından öyle zengindi ki o yılı "bütün zamanların koca muşmula yılı" olarak andık; zira bir kileye ancak üç tane sığıyordu.

1 Druidler yalnızca geceleri sayarlardı.

O yıl, ayların ilk günleri[1] Yunan takvimlerinde yerini aldı; Mart ayı Büyük Perhiz'e denk geldi ve Ağustos ortası Mayıs'ta yaşandı.[2] Ekim ayında, bana öyle geliyor ki, belki de Eylül –sizi yanıltmayayım diye, bundan itinayla çekiniyorum– yıllıklarda yeterince ünlenen ve "üç perşembe haftası" denen hafta oldu, zira düzensiz yıllar sebebiyle üç taneydi. Güneş çarpık bacaklılar gibi az biraz sola kaydı, Ay da beş *toise*'dan[3] fazla yön değiştirdi ve *düz olduğu söylenen*[4] gökkubbenin devinme dediğimiz sarsıntılı hareketi açıkça görüldü; öyle ki ortadaki Ülker takımyıldızı dostlarını terk edip Ekinoks'a doğru battı ve Spika, Başak takımyıldızından ayrılıp Terazi'ye çekildi. Bunlar öyle korkutucu, öyle meşakkatli ve zor meseleler ki astrologlar bile diş geçiremedi, zaten oraya uzanabilmek için dişlerinin hayli uzun olması gerekirdi.

Şunu bilin, herkes bu muşmulaları seve seve yiyordu; çünkü görünümleri güzel ve tatları çok nefisti. Nasıl ki –bize şarap denen leziz, yararlı, olağanüstü, neşe kaynağı ve kutsal nektarı veren üzüm asmasını ektiği için kendisine minnettar ve borçlu olduğumuz kişi– Aziz İnsan Nuh şarap içerken şaşırdı, zira etkisini ve gücünü bilmiyordu, zamane erkekleri ve kadınları da bu güzel ve koca meyveleri büyük bir zevkle ve korkusuzca yiyordu.

Fakat başlarına türlü türlü işler geldi. Zira bedenlerinde korkunç şişlikler çıktı, ama herkesinki farklı yerdeydi. Bazılarının göbeği kabarıyor ve koca bir fıçı gibi şişiyordu. *Omnipotentem ventrem*[5] bu insanlar için yazıldı. Bu da herkesi rahat ve alaycı bir hale getirdi, bu soydan da Saint-Pansard ile Mardi Gras[6] türedi.

---

1 Calendes. Roma takvimlerindeki ayın ilk günü, Yunan takvimlerinde yoktu.

2 Yunan takviminde zamanın hiç akmadığını ima ediyor.

3 Yaklaşık iki metrelik ölçü birimi.

4 Ptolemaios'un yedinci kitapta bahsettiği durağan yıldızlar teorisine gönderme.

5 *İncil*'in "Tanrı her şeye kadirdir" aktarımına göndermedir.

6 Hristiyanların oruç dönemi olan Büyük Perhiz başlamadan önce kutlanan günlerden Aziz Pansard Günü ve tıka basa yenilen Yağlı Salı günü.

Bazılarının omuzları şişmişti, öyle kambur olmuşlardı ki onlara dağtaşıyanlar anlamında, *dağkaldıran* derdik; siz bunları hâlâ saygıya değer ve farklı cinsiyetlerde görüyorsunuz ve bu soydan güzel maceralarını ve tatlı sözlerini okuyabildiğimiz Aisopos[1] doğdu.

Bazıları kol veya bacaklardan uzunlamasına şişiyordu, bunlara "doğa işçisi" dedik, uzuvları öyle harikulade bir uzunluk, büyüklük, kalınlık, şişkinlik, tazelikteydi ve başlarını öyle antika bir tarzda kaldırıyorlardı ki kemer olarak kullanıldığında vücudu beş altı tur sarıyordu, bu insanları formlarına tam kavuşmuş pupadan rüzgâr alırken görseniz, onlara "ellerinde mızraklarıyla *quintaine*[2] oynamak için hazır kıta bekleyen insanlar" derdiniz. Ve onlardan pek kalmadı, böyle diyor kadınlar, zira "Böyle kalınlar kalmadı artık, falan filan..." diye figân edip duruyorlar, şarkının kalanını biliyorsunuz.

Kimilerinde taşaklar öyle muazzam bir biçimde büyüyordu ki, üç tanesi bir *muid*'i[3] tamamen dolduruyordu. Lorraine taşakları[4] iniyor, asla yırtmacın[5] içinde barınamıyor, daima tozlukların dibine düşüyordu.

Kimilerinde büyüyen bacaklardı; onları görseniz, telliturna, flamingo ya da cambaz bacakları üzerinde yürüyen insanlar olduklarını söylerdiniz. Küçük talebeler edebiyat derslerinde onlara *Jambus*[6] der.

Kimilerinde, burun öyle şişiyordu ki, Panzoult[7] ve Piédeboys'un piskoposluk kurulu üyelerinde, Angers heki-

---

1 La Fontaine Aisopos'u biçimsiz ve çirkin betimlemiştir.

2 Sopa ve kılıçla oynanan bir şövalye oyunudur.

3 Tahıl ölçmeye yarayan eski bir ölçü kabı, Paris'te kullanılanı 1.800 litre alıyordu.

4 Rabelais'nin *Le Tiers Livre* kitabında da kullandığı bölgesel bir deyim.

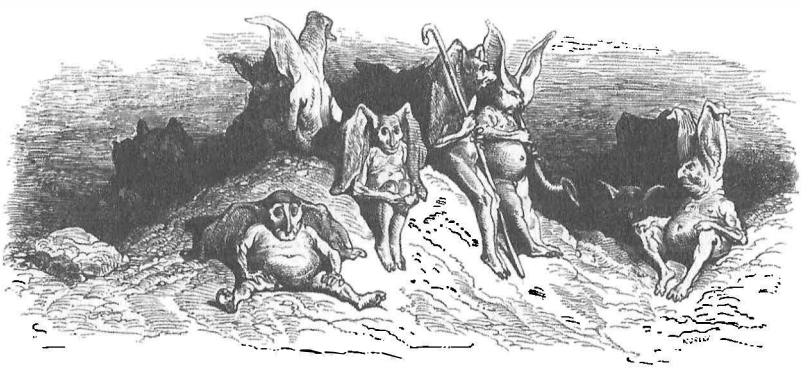
5 16. yüzyılda Fransız erkeklerin kıyafetleri uzun tozluk denen çoraplardan oluşur ve bu tozluklarda cep olarak yırtmaç bulunurdu.

6 Eski Yunan'daki şiir ölçüsü *iambos* ve Fransızca "jambe" (bacak) sözcüğünü birleştiren bir söz oyunu var.

7 Rabelais'nin doğduğu Chinon bölgesinde bulunan, Pansu da denen bir yer.

minde görebileceğiniz türden, tamamı alacalı bulacalı, fışkıran sivilcelerle parıl parıl, pembeleşmiş, püskül gibi, irinlerle bezeli, kırmızı bezelerle süslenmiş bir imbik gövdesini andırıyordu. Kaynatılmış ilaçlı suları pek seven yoktu bu soydan gelenler arasında, ama hepsi eylül şarabına pek hevesliydi. Naso ve Ovidius[1] bu soydan gelir ve bu konuda *Ne reminiscaris*[2] yazanlar.

Kimileri kulaktan büyüyor ve kulakları öyle bir boyuta ulaşıyordu ki, biriyle yelek, çorap ve manto yapıyorlar, diğerini İspanyol pançosu yapıp onunla örtünüyorlardı ve bu soy hâlâ varlığını korur; Bourbon dilinde onlara *Bourbon kulakları*[3] denir.

Bir kısmının da boyu uzuyordu. Devler bunlardan geldi, onlardan da Pantagruel.

İlkin Chalbroth oldu,[4]
O Sarabroth'u peydahladı,
O Faribroth'u peydahladı,

1 Publius Ovidius Naso, Romalı şair.

2 Lat. Önemseme! Fransızca "nez" (burun) sözcüğünün okunuşuyla söz oyunu.

3 Bourbon hanedanı mensuplarının kulaklarının büyüklüğüne atıf.

4 Hz. İsa'nın *İncil*'deki soykütüğüne benzer bir soykütüğü sunuyor. İsimlerin bir kısmı *İncil*'den, mitolojiden, Yunan ve Latin yazarların eserlerinden, bir kısmı da o dönemde Fransa'da popüler olan şövalye romanlarından ve Orta Çağ edebiyatından alınmıştır.

O çok iyi bir çorba içicisi olan ve tufan boyunca hüküm süren Hurtali'yi[1] peydahladı,

O Nemrut'u peydahladı,

O dünya düşmesin diye omuzlarıyla çabalayan Atlas'ı peydahladı,

O Golyat'ı peydahladı,

O hokkabaz oyununun mucidi Eriks'i peydahladı,

O Titius'u peydahladı,

O Eryon'u peydahladı,

Polyphemus hemen sonra doğdu,

O Cacus'u peydahladı,

O, Bartachim'in[2] de tanıklığında, bir yaz günü içkisini soğuk içmeyerek frengiye yakalanan ilk kişi olan Etyon'u peydahladı,

O Enceladus'u peydahladı,

O Cée'yi peydahladı,

O Typhée'yi peydahladı,

O Aloeus'u peydahladı,

O Othus'u peydahladı,

O Aegeon'u peydahladı,

O yüz eli olan Briareus'u peydahladı,

O Porphirio'yu peydahladı,

O Adamastor'u peydahladı,

O Anteus'u peydahladı,

O Agathon'u peydahladı,

O Büyük İskender'e karşı savaşmış Porus'u peydahladı,

O Aranthas'ı peydahladı,

O kadeh kaldırmayı ilk akıl eden Gabbara'yı peydahladı,

O Golyat Secundille'i peydahladı,

---

1 Bazı Yahudi yorumcular tufanda gemiyi ve Nuh'u kurtaran bir devin varlığından bahsederler. Bu kişi Rabelais'nin tufan zamanı hüküm süren olarak adlandırdığı Hapalit'dir (Hurtali).

2 Birçok baskısı yapılmış *Repertorium juris utriusque* kitabının yazarı, ünlü İtalyan hukukçu. Ayrıca bkz. Bölüm X.

O varille içki içen, korkunç koca burunlu Offot'yu peydahladı,

O Artachaeus'u peydahladı,

O Oromedon'u peydahladı,

O sivri uçlu ayakkabının yaratıcısı Gemmagog'u peydahladı,

O Sisiphos'u peydahladı,

O Herakles'in doğmasına vesile olan Titanlar'ı peydahladı,

O eldeki çıbanları patlatma konusunda ustalaşmış Enac'ı peydahladı,

O, Roland'ın dostu, Fransa Kontu Olivier'ye savaşta yenilmiş Fierabras'ı peydahladı,

O dünyada ilk kez kelebekgözlüğü takıp zar oyunları oynayan kişi, Morgan'ı peydahladı,

O Merlin Coccaie'nin de yazılarında adı geçen Fracassus'u peydahladı,

Ve Ferragus doğdu,

O, daha öncesinde herkesin jambon olarak salamura edip güzel tat aldığı, sığırdilini şöminede ilk füme eden Gobemouche'u peydahladı,

O Bolivorax'ı peydahladı,

Ondan Longis doğdu,

O kavak odunundan taşakları ve üvez ağacından penisi olan Gayoffe'u peydahladı,

O Maschefain'i peydahladı,

O Brulefer'i peydahladı,

O Engolevent'ı peydahladı,

O kapaklı şişenin mucidi Galehaut'yu peydahladı,

O Mirelangault'yu peydahladı,

O Falourdin'i peydahladı,

O Roboastre'yi peydahladı,

O Sortibrant Conibres'ın Sortibrant'ını peydahladı,

O Mommiere'in Bruchant'ını peydahladı,

O Fransa Kontu Danimarkalı Ogier'e yenilen Bruyer'i peydahladı,

O Mabrun'ı peydahladı,
O Fautasnon'u peydahladı,
O Hacquelebac'ı peydahladı,
O Vitdegrain'ı peydahladı,
O Grand Gosier'yi peydahladı,
O Gargantua'yı peydahladı;
Ve nihayet o da efendim, soylu Pantagruel'i peydahladı.

Bu parçayı okurken, pek makul bir biçimde içten içe şüpheye düşmenizi ve kendi kendinize, Nuh ve gemide onunla birlikte olan yedi kişi dışında herkesin öldüğü tufanda Hurtali'nin nasıl hayatta kalabildiğini sormanızı gayet iyi anlıyorum.

Hiç şüphesiz bu çok iyi ve gayet açık bir soru, ama cevabı sizi hoşnut edecek ya da ben kalın kafalının tekiyim. Şimdi, olan biteni bizzat görüp size anlatmak için o devirde yaşamadığıma göre, Hurtali'nin gerçekten de Nuh'un gemisinde olmadığına, Yahudilerin kutsal metin tasvirleriyle birlikte, neşeli matrak ve büyük gayda çalgıcısı İbranileri tanık olarak göstereceğim. Zira çok büyük olduğundan, gemiye girememişti bile; fakat çocukların tahta bir atın üzerinde yaptıkları gibi ya da Marignan'da öldürülen Bernlinin taştan kocaman bir topa –bu bir hayvan güzeliydi: Şen, rahvan ve kusursuzdu– bindiğinde yaptığı gibi, o da yukarıda çok dikkatliydi, bir ayağı bir tarafta, diğeri diğer taraftaydı. Bu şekilde, Hurtali, Tanrı'nın da yardımıyla gemiyi tehlikeden kurtardı; zira gemi dümeni gibi, bacaklarıyla gemiyi ilerletiyor, ayağıyla istediği yöne çeviriyordu. İçeridekiler bir baca yardımıyla ona yiyecek yolluyordu, çünkü yaptığı bu iyilikten dolayı ona minnettarlardı ve bazı bazı, tıpkı Lucien'in aktardığına göre Icaromenipus'un Jupiter'le yaptığı gibi, onunla soluk tüketiyorlardı.

Şimdi tamamen anladınız mı? Su katılmamış bir şeyden bir yudum alın o halde. Çünkü *siz buna inanmazsanız, ben de inanmam*, diyor şarkı.

II

Pantagruel'in pek ürkütücü doğumu

Gargantua dört yüz seksen dört yaşındayken, karısından oğlu Pantagruel'i peydahladı. Badebec[1] adında, *Utopia*'daki Amaurotlar[2] kralının kızı olan karısı, onu doğururken öldü, çünkü çocuk öylesine olağanüstü bir büyüklükte ve öylesine ağırdı ki, annesini boğmadan dünyaya gelemedi.

Fakat kendisine vaftizde verilen adın nereden geldiğini ve neden verildiğini daha iyi anlayabilmek için, o yıl, otuz altı ay, üç hafta, dört gün, on üç saatten biraz daha uzun bir süreyi yağmursuz geçiren Afrika'nın tamamında büyük bir kuraklık yaşandığını, güneşin kavurucu sıcaklığından dolayı da toprağın çorak olduğunu bilmek gerekir. Güneş İlyas zamanında bile o kadar ısınmadı; öyle ki yeryüzündeki ağaçlarda ne yaprak ne de çiçek kaldı. Otlar yeşil değildi, ırmakların suyu çekilmiş, kaynaklar kurumuştu. Yaşamsal elementinden mahrum kalmış zavallı balıklar karaya vur-

1 Gascon lehçesinde "ağzı açık", "bön" anlamına gelir.

2 Thomas More'un *Utopia*'da bahsettiği "görülmesi güç" olan şehirdir.

muştu, çırpınıyor ve çığlık atıyordu. Kuşlar havadaki nem kaybından yere düşüyordu.[1] Kurtlar, tilkiler, geyikler, yabandomuzları, alageyikler, tavşanlar, yabantavşanları, gelincikler, sansarlar, porsuklar ve diğer hayvanlara ağızları açık halde ölüler tarlasında rastlanıyordu. İnsanlarsa tamamen acınacak haldeydi. Onları altı saat koşmuş tazılar gibi dilleri dışarıda görürdünüz. Kimileri kendilerini kuyulara atıyor, diğerleri de, gölge olur diye inek göbeği altına seriliyordu; Homeros bunlara "*kurumuşlar*"[2] derdi. Bu diyardan artık hayır gelmezdi. Bu korkunç değişimden korunmak için harcanan çabayı görünce insanın yüreği parçalanıyordu. Kilise-

lerde kutsanmış su tükenmesin diye idareli kullanmak için yapılması gereken çok şey vardı; ama sayın kardinaller ve aziz papanın önerileriyle bu konuya öyle bir düzen getirildi ki kimse bir seferden fazla el uzatmaya cesaret edemiyor-

1 Augustinus ve onun yorumcuları, tüm Orta Çağ boyunca kuşların uçmasını atmosferdeki nem oranına bağlamışlardır.

2 Lat. *Alibantes*, bu söz Homeros'a değil, Plutarkhos'a aittir.

du. Bununla birlikte, ne zaman su dağıtmak için kiliseye biri girse, yirmi kadar susuz zavallıyı ağız açık, kötü bir zenginin[1] varlığını kaybetmemek için yaptığı gibi, birkaç damla su için, su dağıtan kişinin peşine takıldığını görürdünüz. Ah, o sene mahzeni taze içeceklerle dolu olanlar ne mutluydu!

Filozof,[2] deniz suyunun neden tuzlu olduğu sorusunu anımsatarak, Phebus'un ışık arabasını sürme işini, bu konuda yeteneksiz ve güneş çevresinde iki tropik hattın arasından güneşin çizdiği yolu takip etmeyi bilmeyen oğlu Phaéton'a verdiğini, ama onun yoldan uzaklaştığını, göğün, filozofların "Samanyolu" dediği, ayyaşların "Aziz Jacques Yolu" adını verdiği büyük bir kısmını tutuşturarak, yeryüzüne altındaki bölgenin tamamını kurutacak kadar yaklaştığını anlatıyordu. Tuzu kuru şairler ise Herakles'i emzirirken Juno'nun sütünün döküldüğü yer olduğunu söylüyordu. Yani toprak öyle ısınmıştı ki koca bir ter damlası oluştu ve denizi tümden tuzladı; deniz suyu işte bu yüzden tuzluydu, çünkü oraya düşen ilk ter tuzluydu. Kendinizinkinin ya da terletilen[3] frengililerinkinin tadına bakıp doğruluğunu kontrol edebilirsiniz, orası size kalmış.

O yıl da neredeyse buna benzer bir şey oldu; herkesin huşu içinde Kadirimutlak Tanrı'ya bağışlayıcı gözünü bu bezginliğin üzerine çevirmesi için yalvararak, uzun dualar ve güzel vaazlar eşliğinde güzel ayin alayına katıldığı bir cuma günü, tıpkı bir insanın terlemesi gibi, topraktan koca koca damlaların çıktığını gördük. Zavallı halk bunun işe yarayacak bir şey olduğunu düşünerek sevinmeye başladı. Bazıları, havada nem damlasının bulunmadığını, bu yüzden de yağmur yağmadığını, toprağın da bu eksikliği telafi ettiğini söylüyordu. Diğer bilge insanlar, Seneca'nın *Questionum naturalium*'un[4] [Doğal Sorunlar] dördüncü kitabında Nil'in kökeni ve kaynağından bahsederken söylediği gibi, bunun

1 *İncil*, Zengin ve Lazar örneği.
2 Empedokles (MÖ 490-430), İlk Çağ filozofu.
3 Frengiye karşı en etkili yöntem buhar banyosuyla terlemekti.
4 Lat. Nil'in doğasını farklı bir biçimde yorumlayan bir kitap.

ters yağmur olduğunu söylüyorlardı. Fakat yanıldılar; zira ayın bitti, her biri bu damlalardan toplayıp bir kadeh dolusu içmek istedi, o sırada bunun turşu suyu gibi, deniz suyundan daha pis ve tuzlu bir su olduğunu fark ettiler.

İşte Pantagruel o gün doğduğundan, babası, doğduğu zaman dünyadaki herkesin susuz olduğu isminden anlaşılsın diye ve bir kehanet gibi, onun bir gün bütün susamışların efendisi olacağını hayal ederek ona bu adı verdi, zira *panta* Yunancada *hepsi*, *gruel* ise Mağrip dilinde *susamış* demekti.

Aynı saat içinde bu durumu daha da bariz kılan bir başka işaret daha belirdi. Annesi Badebec doğurur ve ebeler bebeği karşılamak için bekler iken, karnından ilkin her biri tuz yüklü bir katırın yularını tutmuş altmış sekiz katırcı çıktı, akabinde jambon ve füme sığırdili yüklü dokuz tek hörgüçlü deve, yılanbalığı yüklü yedi deve ve son olarak da pırasa, sarımsak, soğan ve frenksoğanı dolu yirmi beş araba çıktı. Bu durum ebeleri dehşete düşürmüş ve içlerinden bazıları şöyle demişti:

"İşte bolca erzak, iyi yurttaşlar gibi değil, korkakça içiyorduk. Fakat bu iyiye işaret, bunlar şarabi dürtüler."[1]

Onlar kendilerine sunulan menüler hakkında gevezelik ederken Pantagruel çıktı, her yeri bir ayı gibi kılla kaplıydı ve içlerinden biri bir kehaneti haykırırcasına dile geldi:

"Bunca tüyle doğduğuna göre, mucizevi şeyler yapacak ve eğer yaşarsa epey yaşlanacak."

1 Fr. *Aiguillons de vin*. Okunuşu hayli benzeyen *auguillons divins* [ilahi dürtüler] ile söz oyunu.

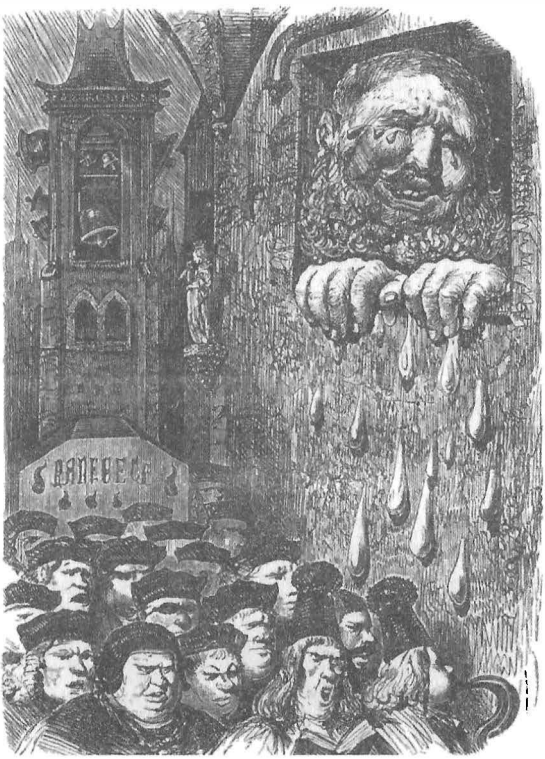
III

Karısı Badebec'in ölümünde, Gargantua'nın yönettiği cenaze alayı

Pantagruel doğduğunda, kim şaşkına dönmüştü ve ne yapacağını bilemiyordu? Babası Gargantua. Zira bir yandan karısı Badebec'in öldüğünü, diğer yandan da oğlu Pantagruel'in çok güzel ve çok iri doğduğunu gören Gargantua ne diyeceğini ve ne yapacağını bilemiyordu. Karısı için yas tutup ağlasa mı yoksa oğlunun doğmasının sevinciyle gülse mi bilemedi, kafası allak bullak oldu. Dört bir yanını kendisini boğan felsefi düşünceler sarmıştı, onları kıyasın

modo et figura'sına[1] göre yorumlayabiliyor ancak çözümleyemiyor, bu yüzden de kapana kısılmış bir sıçan veya tuzağa düşmüş bir çaylak gibi kıpırdayamıyordu.

"Ağlayacak mıyım?" diyordu. "Evet, ama neden? İyi yürekli karım öldü; bu konuda, şu konuda, dünyada ondan iyisi yoktu. Onu bir daha asla göremeyeceğim, benzerini asla bulamayacağım, paha biçilmez bir kayıp. Ah Tanrım! Sana ne yaptım ki beni böyle cezalandırıyorsun? Onsuz yaşamak ızdırap çekmek demek, neden Tanrım ölümü ondan önce bana yollamadın? Ah Badebec, ufaklığım, sevdiceğim, küçük aptalım benim, –daha üç dönüm, iki *sextarius*luk[2] işi kalmıştı– körpem benim, yırtmaçlım, sakarım, ürkeğim,

1 Yöntem ve şekil açısından.

2 Roma'da bir hacim ölçüsü. Burada ölçülen tohum hacmidir.

seni bir daha asla göremeyeceğim. Ah! Zavallı Pantagruel, güzel anneni, narin besleyicini, çok sevilen o kadını kaybettin. Ah korkunç ölüm, ne kindar ne acımasızsın bana karşı, ölümsüzlük hakkına sahip olan bu kadını benden aldın!"

Bunları söylerken bir inek gibi ağlıyordu, ama aklına Pantagruel gelince hemen danalar gibi gülmeye başlıyordu. "Oy benim küçük oğlum," diyordu, "şapşalım, tatlı minik ayaklım! Tanrıma, bana bu kadar güzel, bu kadar sevimli, güleç ve neşeli bir oğlan verdiği için minnettarım. Ha ha ha ha, keyifliyim yahu! Haydi içelim! Bırakalım tüm kederi! Uşak, getir en iyisini, çalkala kadehleri, ser örtüsünü masanın, kovala köpekleri, körükle şu ateşi, yak mumlarımızı, kapa kapıyı, çorba için kes ekmeği, ilgilen şu fukaralarla sonra da ver ne istiyorlarsa! Altına yelek giydim, ceketimi getir, getir de lafebeleriyle güzelce âlem yapalım."

Bunları söylerken, karısını toprağa vermeye götüren papazların dua ve yakarışlarını işitti, o sırada keyifle konuşmayı bıraktı ve birden başka yerlere gitti, şöyle diyordu:

"Yüce Tanrım, neden hâlâ üzgün olmam gerekiyor? Bu durum beni sinirlendiriyor, genç değilim artık, yaşlanıyorum, zaman çok tehlikeli, işte bu da telaşlandırıyor beni. Soylu erkekliğin imanına, daha az ağlamak ve daha çok içmek yaraşır. Karım öldü, tamam, *–da jurandi–*[1] Tanrı aldı onu, onu gözyaşlarımla diriltemeyeceğime göre. O iyi, en azından cennette, daha iyisi değilse bile, yalvarıyor Tanrı'ya bizim için, çok mutlu, kaygılanmayacak daha fazla sefaletimiz, felaketlerimiz yüzünden. Bu bizim de başımıza gelecek. Tanrı kalanları korusun! Başka birini bulmayı düşünmem gerekecek."

"İşte sizin yapacaklarınız," dedi ebelere, "nerede iyi insanlar? Göremiyorum. Siz onun cenazesine gidin, bu esnada ben oğlumu avutacağım, zira çok susadım ve hastalanma tehlikesiyle karşı karşıyayım, fakat öncelikle birkaç kadeh

1 Lat. Yargıladığım için (affedin).

için, çünkü çok beğeneceksiniz, inanın bana, şerefim üzerine yemin ederim."

Bunun üzerine, ebeler boyun eğip defin için cenaze alayına katıldılar ve Gargantua evinde kaldı. Bu sırada karısının mezartaşına kazınsın diye, şunları yazdı:

Bundan öldü Soylu Badebec,
Doğumda, ki bana o sıra pek mutsuz göründü,
Çünkü rebek[1] *gibi bir yüzü*
İspanyol bedeni, İsviçreli göbeği[2] *vardı.*
Yalvarın Tanrı'ya, yardımcı olsun ona,
Affetsin onu, zaten hiç ileri gitmedi.
Günahsız yaşayan bedeni gömüldü buraya,
Ve söndü bedeni, öldüğü yıl ve günde.

1 Orta Çağ'da kullanılan bir çalgıdır, şişkin bir biçimi vardır. Araplardaki rebaba benzer.

2 İspanyollar fakir, İsviçreliler tıknaz olarak tanınırlar.

Her öğünde dört bin altı yüz ineğin sütünü içtiğinden... (Bölüm IV)

IV

Pantagruel'in çocukluğu üzerine

Eski vakanüvisler ve şairlerde, pek çok bireyin bu dünyaya çok tuhaf şekillerde geldiğini görüyorum; anlatması çok uzun sürer, fırsat bulursanız, Pline'in[1] yedinci kitabını okuyun yeter. Fakat Pantagruel'in dünyaya gelişinin olağanüstülüğü hakkında konuşulduğunu asla duymadınız; çünkü çok kısa sürede bedeninin o kadar büyüdüğüne ve güçlendiğine inanmak çok zordu. Herakles beşikteyken iki yılan mı öldürmüş, bunun pek önemi yoktu; zira bu yılanlar ufak ve çelimsizdi. Fakat Pantagruel, beşiğindeyken epey dehşet verici şeyler yaptı. Her öğünde dört bin altı yüz ineğin sütünü içtiğinden; güveçte haşlanmış et pişirmek için Anjou'daki

1 Plinius, Yunan yazar ve filozof. *Naturalis Historia* eserinde doğanın ve insanların başlangıcına yer verirken bir bölümde de devlerden bahseder.

Samur'un, Normandiya'daki Villedieu'nün, Lorrain'deki Balamont'un bütün sobacıları işinin başında olduğundan; bu yemeğin ona hâlâ Bourges'da sarayın yanında duran bir çanakta taşındığından; çoktan çıkmış ve oldukça güçlenmiş dişleriyle, Bourges'da görülebileceği üzere bu çanaktan bir parça dişlediğinden burada bahsetmeyeceğim.

Güzel bir günün sabahında, ineklerinden birine emzirtilmek istendiğinde –çünkü hikâyede dendiği gibi, inek dışında bir sütanne edinememişti– beşiğe bağlı kollarından birini kurtardı ve ineği dizkapağının altından kaptı, ardından iki meme ucunu, göbeğinin yarısını, karaciğerini ve böbreklerini yedi; tam tamamını yutacaktı ki, zavallı inek bir kurt bacaklarından kapmışçasına öyle bir çığlık attı ki, herkes bu çığlığa koştu ve inek Pantagruel'in elinden kurtarıldı. Fakat kimse dizkapağının arka kısmının Pantagruel'in elinde kaldığını fark etmemişti; onu da bir güzel yedi, sizin bir sosisi ısırarak yemeniz gibi, sonra da kemikleri elinden almak istediklerinde, bir karabatağın balıklara yaptığı gibi, onları da yutuverdi. Sonra şöyle demeye başladı: "Iyiya, iyiyo, iyiydo," zira henüz tam konuşmaya başlamamıştı, sadece bunu çok iyi bulduğunun anlaşılmasını istiyor, "Bir tane daha olsa hiç fena olmaz," demeye getiriyordu. Hizmetçiler bu durumu görünce, onu Tain'de üretilip Lyon'dan tuz taşımak için kullanılan ya da Normandiya'nın Le Havre limanında kullanılanlara benzer *Büyük Fransız* denen kalın halatlarla bağladılar.

Ama bir seferinde, babasının beslediği bir ayı kaçtı ve Pantagruel'in yüzünü yalayıverdi – çünkü bakıcılar dudaklarını iyi kurulayamamıştı. Bu halatlardan, Filistinlilerden kolayca sıyrılan Samson gibi kurtuldu ve Mösyö ayıyı tuttu, tavuk gibi parçalara ayırdı ve öğünü olarak sahiplendi. Kendi kendine zarar vermesinden korkmaya başlayan Gargantua, onu bağlamak için dört kalın zincir ve beşiğine sabitlemek içinse iyice ayarlanmış kemerler yaptırttı. Bu zin-

cirlerden biri La Rochelle'de akşamları iki kule arasına gerilirdi, biri Lyon'da, diğeri Angers'deydi, dördüncüsünü ise şeytanlar, öğle yemeğinde bir mübaşirin ruhunu yahni misali yediği için ishal olup çok acı çekince zincirlerinden kurtulan İblis'i bağlamak için götürdüler. Zebur'dan bir pasaja şöyle yazan Nicolas de Lyre'e[1]de inanılabilir: "Et Og regem Basan,"[2] bahsi geçen Og hâlâ ufaktır, ama öyle güçlü, öyle gürbüzdür ki beşiğine demir zincirlerle bağlanması gerekir. Böylece Pantagruel de sakin ve huzurlu kalıyordu; çünkü zincirleri kolayca kıramaz, yeterli alana sahip olmadığından, beşik içinde elini kolunu rahatça kımıldatamazdı.

Ama işte babası Gargantua'nın, sarayının bütün prensleri şerefine şölen verdiği o büyük şenliğin olduğu gün neler yaşandı? İnanıyorum ki sarayının personeli şölene hizmet etmekle meşgulken, kimse zavallı Pantagruel'i düşünmedi ve o öylece *recolurum*[3] bırakıldı. Peki o ne yaptı?

Ne mi yaptı, benim güzel insanlarım? Dinleyin!

Kollarıyla beşiğinin zincirlerini kırmayı denedi; ama başaramadı çünkü zincirler çok sağlamdı, fakat öyle bir tepindi ki beşiğinin uç kısmını yedi karışlık bir kare levha şeklinde parçaladı; ayaklarını dışarıya çıkardıktan sonra en iyi yapabileceği şeyi yaptı ve ayaklarını delikten geçirdi, böylece ayakları yere bastı. O sırada, duvara tırmanan bir kaplumbağa gibi, sırtına bağlı beşiğini taşırken büyük bir güçle doğruldu; onu öylece görmek beş yüz tonluk bir Barça gemisinin ayağa kalktığını görmeye benziyordu.

Çekinmeden şölenin yapıldığı salona daldı, salondakileri çok korkuttu; ama elleri hâlâ beşiğine bağlı olduğundan, yemek için bir şeyler alamıyor, fakat güçlükle de olsa diliyle birkaç lokmayı kurtarmak için eğiliyordu. Bunu gören babası, yiyecek verilmeden yalnız başına bırakıldığını gayet iyi

1 14. yüzyılda *İncil*'i yorumlanış, Fransisken tarikatına üye İtalyan din adamıdır.

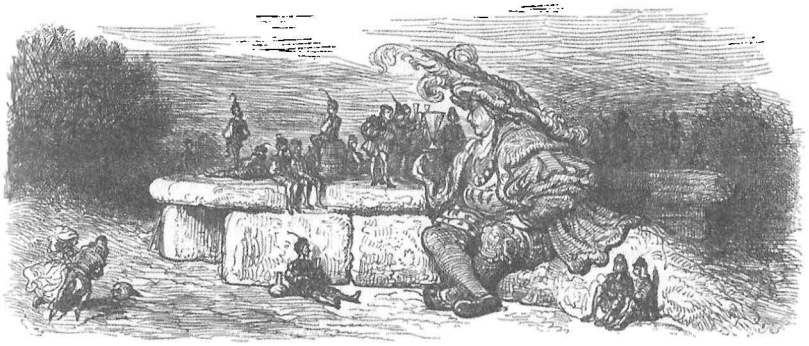
2 Lat. Ve Basan Kralı Og.

3 Lat. Kenarda, "tek başına" anlamında.

anladı, prenslerin ve senyörlerin tavsiyeleriyle zincirlerinin çözülmesini emretti, ayrıca Gargantua'nın doktorları, beşikte bağlı tutulursa bütün hayatı boyunca böbrek taşından muzdarip olacağını söylediler.

Zincirlerinden kurtulduğunda, oturtuldu ve fazlasıyla iyi yedi; beşiğinin ortasına bir yumruk indirdi ve beş yüz binden fazla parçaya ayırdı, çünkü oraya geri dönmeyi reddediyordu.

V

Asil Pantagruel'in gençken yaptıkları

Böylece Pantagruel günden güne büyüyor, gözle görülür gelişimi babasının doğal bir şefkatle neşelenmesine katkı sağlıyordu. Babası ona, o daha küçükken, ufak kuşları avlasın diye –şimdilerde büyük Chantelle arbeleti olarak anılan–[1] kundaklı bir yay yaptırtmıştı.

Ve eğitim almak için Potiers'e gitti ve bunun epey faydasını gördü. Orada öğrencilerin boş zamanlarını nasıl değerlendireceklerini bilmediklerini görünce çok üzüldü. Bir gün, Passelourdin denen, yirmi metrekare ve üç metre genişlikteki koca bir kaya parçasını aldı, öğrenciler ne zaman yapacak bir şey bulamasa, zaman geçirmek için bu kayanın üzerine çıkıp, orada içkiler içsin, jambon ve çörek eşliğinde ziyafet çeksinler ve oraya çakılarla adlarını kazısınlar diye, bir zeminin tam ortasında dört direğin üzerine sağlamca oturttu; şimdi oraya *Kaldırma taş*[2] deniyor. Günümüzde Poitiers

1 Chantelle'de büyük mancınıklar üretiliyordu.

2 Fr. *Pierre levée.* Poitiers'de bir meydanda bulunan dolmene de bu ad verilmiştir.

Üniversitesi'nin bütün öğrencileri bunun hatırına Croutelle at çeşmesinden[1] su içip Passelourdin'e geçer, sonra da *Pierre levée*'ye tırmanırlar.

Daha sonra, atalarının en güzel vakayinamelerini okuyarak, Koca Diş diye bilinen, üvey kuzeninin büyük ablasının yengesinin damadının amcasının gelininin kaynanasının büyükbabası Geoffrey Lusignan'ın,[2] Maillezays'de gömülü olduğunu öğrendi; her iyi insanın yapacağı gibi onun mezarını ziyaret etmek için bir gün izin aldı. Poitiers'den birkaç arkadaşıyla ayrıldı, soylu papaz Ardillon'u ziyaret ederek Ligue tarafından geçti, sonra Lusignan'dan, Sansay'dan, Celles'den, Colonges'dan, Bilge Tiranqueau'yu[3] selamlayarak Fontenay le Comte'dan[4] geçti ve oradan Koca Diş Geoffrey'in mezarının bulunduğu Maillezays'e vardı, mezarı ziyaret etti. Merhumun tasviri içine biraz korku saldı; zira kılıcını kınının yarısına kadar çekmiş, öfkeli bir adam temsil ediliyordu. Böyle resmedilmesinin nedenini sordu. Yerel Piskoposluk Meclisi üyeleri bunun *Pictoribus atque poetis*[5] vs. dışında bir sebebi olmadığını söylediler, yani ressamların ve şairlerin istedikleri gibi, zevklerine göre resmetme özgürlüğü vardır. Fakat verdikleri cevaptan pek tatmin olmayarak şöyle dedi Pantagruel: "Nedensiz yere böyle resmedilmiş olamaz. Ölümü esnasında birileri ona yanlış yaptı, o da hasımlarından öç almak istedi. Bu konuyu derinlemesine inceleyeceğim ve yapmam gerekeni yapacağım."

Sonra Poitiers'ye dönmedi, çünkü Fransa'nın diğer üniversitelerini ziyaret etmek istiyordu. La Rochelle'den ge-

---

1 Poitiers'nin 11 km güneyindeki bu çeşme, Hippocrene pınarı gibi, şiirsel ilham verdiğine inanan öğrencilerce sık sık ziyaret edilirdi.

2 13. yüzyılda yaşamış, Maillezais Manastırı'nı ateşe veren ve daha birçok önemli olaya adı karışan bir barondur.

3 Dönemin önemli hukukçularındandır.

4 Bu yerlerin çoğu Rabelais'nin bulunduğu yerlerdir. Fontenay-le-Comte, Rabelais'nin hayatında önemli bir yere sahiptir. Yazar, papazlık cüppesini burada giymiş, hümanist yazarlarla burada tanışmıştır.

5 Horatius, *Ars Poetica*,9-10.

çerek denize açıldı ve kum üzerinde *luette*[1] oynayan liman işçilerinden başka, hiç hareketin olmadığı Bordeaux'ya vardı. Oradan, çok iyi dans etmeyi ve bu üniversitenin öğrencilerinin geleneksel oyununu, yani iki elle eskrim oynamayı öğrendiği Toulouse'a gitti; fakat profesörlerin ringa balığı misali diri diri yakıldığını gördüğünden burada da uzun süre kalmadı ve şöyle dedi: "Tanrı bana böyle bir ölüm nasip etmesin, zaten yaradılıştan susuzum, daha da ısıtılmayayım."[2]

1 Vendée ve Cotentin'e özgü bir iskambil oyunu.

2 Luther yandaşı olmakla suçlanan ve 1532 yılı Haziran ayında yakılarak cezalandırılan Jean Caturce'ün yakarışlarına bir gönderme.

Sonra, tesiri yüksek Mirevaux şarabı ve neşeli bir arkadaş topluluğu bulduğu Montpellier'ye geçti ve tıp eğitimine atılmayı düşündü, ama bu mesleğin kaba ve kaygılı, doktorlarınsa ihtiyar iblisler gibi lavman kokladıkları kanaatine vardı. Ardından hukuk okumaya karar verdi, fakat bu bölgede üç kel ve bir dazlağın hukukçu olduğunu görünce oradan ayrıldı. Yolda, insan olmaktan ziyade ilahi bir gücün eseri gibi görünen Gard Köprüsü'nü ve Nimes amfiteatrlarını üç saatten daha kısa sürede geçti. Sonra, üç gün geçmeden âşık olduğu Avignon'a geldi. Çünkü buradaki kadınlar çok işveliydi ve burası Papalık'a bağlıydı.[1]

Epistémon adındaki eğitmeni bunu görünce onu oradan çekip çıkardı ve Daulphiné'deki Valence'a götürdü. Orada da şehrin hergelelerinin talebeleri pataklamaları dışında bir faaliyetin olmadığını gördü, bu onu kızdırmıştı; herkesin halka açık bir yerde dans ettiği güzel bir pazar günü, öğrencilerden biri dans etmek istedi fakat hergeleler buna izin vermedi. Bunu gören Pantagruel Rhône kıyısına dek arkalarından koştu ve hepsini boğmak istedi, fakat hergeleler Rhône'un yarım fersah altında köstebek gibi toprağın altına gizlenmişti. Bu delik hâlâ oradadır.

Ondan sonra, oradan da ayrıldı, üç adım ve bir sıçrayışla, kendisine çok iyi gelen Angers'e vardı, veba kovmasaydı orada daha uzun zaman kalırdı.

Uzun yıllar eğitim alacağı ve Hukuk Fakültesi'nde pek çok şey öğreneceği Bourges'a geldi ve hukuk kitaplarının değersiz nakışlı, görkemli ve şaşılacak derecede yapmacıklı güzel bir elbiseyi andırdığını söylüyordu. "Çünkü," diyordu, "dünyada *Pandectes*'ten[2] daha güzel, daha seçkin, daha iyi belgelenmiş bir kitap yoktur; fakat şerhleri, yani

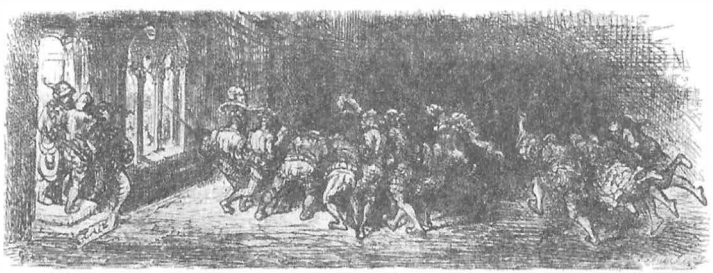
1 Papalık yönetimi altında olan bu bölgede ahlâkî ve hukukî bakımdan tam bir özgürlük vardı. İnsanlar her şeyi diledikleri gibi yapabiliyorlardı.

2 O dönem güncel olmayan eski sivil hukuk metinleri.

Accurseius'un Şerhleri,[1] öyle iğrenç, öyle rezil, öyle kokuşmuştur ki, edepsizlik ve alçaklıktan başka bir şey değil."

Bourges'dan ayrılarak Orléans'a geldi; gelişini güler yüzle karşılayan çok sayıda kaba saba öğrenci buldu; kısa zamanda onlarla *paume*[2] oynamayı öğrendi, bu oyunda epey de ustalaştı, zira burada öğrenciler bu konuda çok alıştırma yapıyorlardı. Bazı zamanlarda onu *poussavant*[3] oyunu oynamak için adalara da götürüyorlardı. Kafayı eğitimle şişirme mevzusuna gelince, görme kaybı korkusuyla bunu pek yapamıyordu. Kaldı ki oralarda idareci denen hocalarından biri, derslerinde, görme kaybı ve göz hastalıklarının bambaşka şeyler olduğunu anlatıp duruyordu. Tanıdığı öğrencilerden biri, günü geldiğinde, taşıyabileceğinden çok bir bilimsel bilgiye sahip olmasa da, dans etmeyi ve *paume* oynamayı gayet iyi öğrenmiş olarak hukuktan mezun olmuştu; taşıdığı, üniversitenin mezunlarına ait arma ve flamada şöyle yazıyordu:

Yırtmacında bir top,
Elinde raket,
Kukuletasında yasa,
Topukla haydi hoppa,
İşte geçti bir budala.

1 Accureius (1182-1263), İtalyan hukukçu ve şerhler içeren *Magna glossa* kitabının yazarıdır.

2 Topa avuç içiyle vurularak oynanan tenis tarzı bir oyun.

3 Topla oynanan bir oyundur ama "aşk oyunu" da denir.

VI

Pantagruel'in Fransız dilini taklit eden bir Limousin[1] ile nasıl karşılaştığı

Günün birinde, ne zaman olduğunu hatırlamıyorum, Pantagruel arkadaşlarıyla birlikte Paris kapısı civarında geziniyordu. Orada kendilerine doğru gelen, pek sevimli bir öğrenciyle karşılaştı ve selamlaştıktan sonra ona şöyle sordu:

"Bu saatte nereden geliyorsun arkadaşım?"

Öğrenci cevapladı:

"Lutèce diyebilir, yetkindir ki, ünlü ve meşhurdan akademi."[2]

---

1 Fransa'da bir bölge ve lehçe adı. Bu dilde yazılmış pek çok kitap vardır.

2 Öğrencinin verdiği cevap argo ve bölgesel deyimleri içermektedir. Rabelais, Franco-latin konuşan öğrencilerle alay etmektedir. Öğrencinin cevabı: "Lutèce diye adlandırılan, yetkin, ünlü ve meşhur akademiden."

"Ne demek istiyor?" diye sordu Pantagruel, yanındakilerden birine.

"Bu," diye cevap verdi, "Paris'ten."

"Yani Paris'ten geliyorsun?" diye sürdürdü Pantagruel. "Peki, siz ve diğer öğrenci beyefendiler o Paris denen yerde nasıl vakit geçiriyorsunuz?"

Öğrenci cevap verdi:

"Şafak vaktinden alacakaranlığa Sequane'dan geçişiriz, şehrin caddelerinde arşın vurup âşıklar masalı Latince kekelemeleri kafadan geçirerek muhtemel aşkberduşları sıfatıyla cinsilatife dair her perdeden, her nevi ve her şeklî tahkikatı yaparız. Bazı zamanlarda umumhaneyi ziyaret eder ve korgazmla, bu dostaneciklerin meziyetli pudendalarına teçhizatımızı zerk ederiz, sonra Çam Kozalağı, Küçük Şato, Çörek, Dişi Katır gibi değerli meyhanelerde yemek öper, koyun kıtırından, maydanozo katkılı yumruların tadına bakarız. Talih eseri, mangırdan yana kıtlık ve fukaralık boy verirse ve ceplerimiz metal yorgunu düşerse, günahımızı ödemek için külliyatımızı ve mintanlarımızı rehne yazdırır, Penates ve Lares'ten gelecek baba yardımı için hazırola geçeriz."[1]

O sırada Pantagruel sordu:

"Hangi şeytan dili bu böyle? Tanrım, sapkınsın sen!"

"Hayır, efendim," diye cevap verdi öğrenci, "fakat hevesle, şafak sökerken günün ilk huzmelerinin altında, mimarisi muazzam, herkese malum olan kiliselerden birinde biterim ve orada kutsanmış güzel sulara parmağımı daldırır, ilahileri

1 Öğrencinin cevabı: "Gündüz alacakaranlıkta Seine'den geçeriz, şehrin caddeleri ve yollarında dolaşır, gerçek âşıklar gibi Latince konuşmayı düşünürüz ve kadınlar üzerine araştırmalar yaparız. Bazı zamanlarda genelevleri ziyaret eder ve cinsel esrimeler yaşarız, sevimli orospuların gizli yerlerinin derinlerine erkeklik organlarımızla gireriz, sonra Çam Kozalağı, Küçük Şato, Çörek, Dişi Katır gibi değerli meyhanelerde yemek yer, koyun sırtından yapılmış maydanozlu dolmaların tadına bakarız. Büyük bir felaket olur ve cebimizdeki paradan yana kıtlık ve yokluk baş gösterirse ve hesabı ödemek için gereken değerli madenden yoksunsak, kitaplarımızı ve ceketlerimizi rehin bırakır, babaocağından gelecek yardımı beklemeye koyuluruz."

kurcalar, sıram geldiğinde kendi duamı mırıldanarak dikilirim, canımdan gecenin kirini akıtırım. Olympos'takilere selam ederim. Boynum kıldan incedir, azamıahterâna hürmetlerimi arz ederim. Aşiretimi şereflendirir, şükranlarımı takdim ederim. Evâmiriaşere'ye müraat eder, takatim yettikçe dekalojik düsturu tatbik ederim. Muhtemelen, Mamnon cebimdeki boşlukları nasıl doldurmuyorsa, ben de bir kuruş uğruna kendisini paralayan yoksullara sadaka verirken yavaş ve acelesiz ilerlerim."[1]

"Yuh be," dedi Pantagruel, "ne demek istiyor bu deli? Sanıyorum burada bize şeytani bir dil uyduruyor ve büyücü gibi bizi büyülüyor."

Arkadaşlarından biri cevapladı:

"Efendim, bu ahlâksız, Parislilerin dilini taklit etmek istiyor, ama tek yapabildiği Latincenin kafasını gözünü yarmak; şiir gibi konuştuğunu sanıyor, sıradan konuşmayı hor gördüğüne bakılırsa kendisini Fransızcada iyi bir hatip sayıyor olmalı."

Pantagruel sordu:

"Doğru mu bu?"

"Efendim majestem, bu ahmaklık abidesinin gevelediği gibi, benim deham, anadilimiz Galyacanın derisini yüzmeye yetmez, bilmukabele Latincenin terkini mübalağa etmek için yelkenler ve küreklerle açılırım."[2]

---

1 "Fakat seve seve, gün ağarır ağarmaz, muhteşem mimarisi olan şu bilindik kilisede bulunurum ve orada kendime kutsanmış sudan serper, ilahi kartlarından birini alırım, sıram geldiğinde kendi duamı mırıldanarak ayağa kalkar, ruhumu gecenin kirinden arındırırım. Olympos tanrılarını selamlarım. Tevazuyla yıldızların efendilerine saygılarımı sunarım. Yakınlarımı onurlandırır ve onlara şükranlarımı sunarım. On Emir'in koyduğu kuralları gözetir, gücüm yettiği sürece onlardan bir adım dahi uzaklaşmam. Muhtemelen, Mamnon (Yeni Ahit'te zenginliğin temsili) benim ceplerimi nasıl doldurmuyorsa, ben de, bir kuruşta ısrar ederek dilenen yoksullara sadaka verme konusunda yavaş ve çekingen davranırım."

2 "Efendim, bu bir numaralı kepazenin dediği gibi, benim deham anadilimiz Galya dilinin kılına bile zarar vermek istemez; aksine, yelkenli ve kürekli-lerle, Latincenin terkini zenginleştirmek için açılıyorum."

"Tanrı aşkına," dedi Pantagruel, "ben size konuşmayı öğretirim. Ama önce cevapla bakalım, neredensin sen?"

Öğrenci şöyle cevapladı:

"Ailemin ve ceddimin evvel menşei, Büyük Aziz Martival'in vücudunun istirahat ettiği Limousin yöresinde ikâmet eder."

"Gayet iyi anlıyorum," dedi Pantagruel, "özetle Limousinlis'in. Gelmiş Parislileri taklit ediyorsun. Hadi, buraya gel de tarakla şu kafandaki dolaşıkları açayım."

Şunları söylerken onu boğazından kaptı:

"Aziz Jean aşkına, Latince sallıyorsun öyle mi, boğazını sallayıp kusturacağım seni, derhal kusturacağım."

Zavallı Limousinli o sırada şunları demeye başladı:

"Merhamet eyle saygın efendi! Ah, Aziz Martial, himayeni esirgeme! Tanrı aşkına azat et beni ah, ah! Temas etme bana!"

Pantagruel şöyle cevapladı:

"Düzgün konuşacak mısın şimdi?"

Sonra onu bıraktı, çünkü zavallı Limousinli poturunu doldurmuştu, potur daracık olunca da yere değil, tabanları morina kuyruğundan ayakkabılarına dökülmüştü. Bu yüzden Pantagruel şöyle dedi:

"Aziz Alipentin aşkına, kokarca mübarek! Çıkardığı kokuya bak hele, öğrenci değil bu, şeytan, şeytan!"

Sonra gitmesine müsaade etti. Fakat bu olay öğrenciyi derinden etkiledi, gerçekten korkmuştu, öyle ki hayatı boyunca yaşamının Pantagruel'in elinde olduğunu söyleyip durdu. Yıllar sonra, ilahi bir darbe yiyen Roland gibi susuzluktan öldü. Bu da Aulu Gelle[1] ve Filozof Favorinus'un[2] dediği gerçeğin ispatıdır: "Gündelik dilde konuşmak bize uyar" ya da Sezar'ın dediği gibi: "Gemi kaptanları kayalıklardan nasıl kaçarsa, biz de eski sözcüklerden itinayla kaçınmalıyız."

---

1 Romalı gramerci.

2 Favorinus d'Arles, Romalı filozof.

VII

Pantagruel'in Paris'e nasıl geldiği ve Saint-Victor kütüphanesindeki güzel kitaplar

Pantagruel, Orléans'da çok iyi bir eğitim aldıktan sonra Paris'in büyük üniversitesini ziyaret etmeye karar verdi. Fakat ayrılmadan önce Orléans'nın Saint-Aignan Kilisesi'ndeki büyük ve bir o kadar kaba bir çanın iki yüz on dört yıldan beri yerde durduğunu öğrendi; çan öyle büyüktü ki, onu oradan kaldırabilecek hiçbir alet yoktu. Vitruvius'un *De architectura*'da [Mimarlık Üzerine],[1] Albertus'un *De re*

1 Marcus Vitruvius Pollio, MÖ 1. yüzyıl. Yazdığı eser Rönesans mimarisine öncülük etmiştir. Rabelais'nin dostu Guillaume Phiandier bu kitabı yorumlamıştır.

aedificatoria'da [Yeniden İnşa];[1] Eukleides, Theon, Archimedes ve Hero'nun *De ingeniis*'de [Deha Üzerine][2] yazdıkları yöntemlerin hepsi uygulanmış, fakat hiçbir işe yaramamıştı. Pantagruel bu şehrin sakinlerinin ve yurttaşlarının mütevazı isteğini seve seve kabul etti ve çanı, ait olduğu yere, çan kulesine yerleştirmeye karar verdi.

Sonra bu maksatla, çanın bulunduğu yere gitti ve bir atmacanın çıngırağını kaldırır gibi, serçeparmağıyla çanı kolayca yerden kaldırdı. Çanı kuleye taşımadan önce, hazır elindeyken, şehrin sokaklarını dolaşıp şehre bir sabah şarkısı çalmaya karar verdi, bu herkesi kesin pek memnun edecekti. Fakat bunun büyük sakıncaları oldu, zira elindeki çanı sokaklarda çalarak dolaşırken, Orléans'nın o güzelim şarapları fazla fermente oldu ve bozuldu. İnsanlar bir sonraki gece, çok susayınca bu fışnamlı şaraptan içtiler ve Malta pamuğu gibi kusmaya başladıklarında durumun farkına ancak varabildiler; şöyle diyorlardı:

"Gırtlaklarımızın tuzlanmasını Pantagruel'e borçluyuz."

Pantagruel akabinde arkadaşlarıyla birlikte Paris'e geldi. Şehre girişinde herkes onu görmek için sokaklara dökülmüştü, zira bildiğiniz üzere Paris halkı doğuştan budaladır, babasının Notre Dame'ın çanlarını kısrağının boynuna asmak için alıp götürmesi gibi, onun da Yüksek Mahkeme'yi başka bir *remotis*'e[3] taşıyacağı korkusuyla değil, sırf hayretle onu izliyorlardı.

Orada biraz vakit öldürdükten, yedi liberal sanatı[4] iyice öğrendikten sonra, "Burası yaşamak için güzel bir şehir, fakat ölmek için değil," dedi, çünkü Saint-Innocent'ın dilencileri ölülerin kuru kemiklerini yakarak kıçlarını ısıtıyordu.

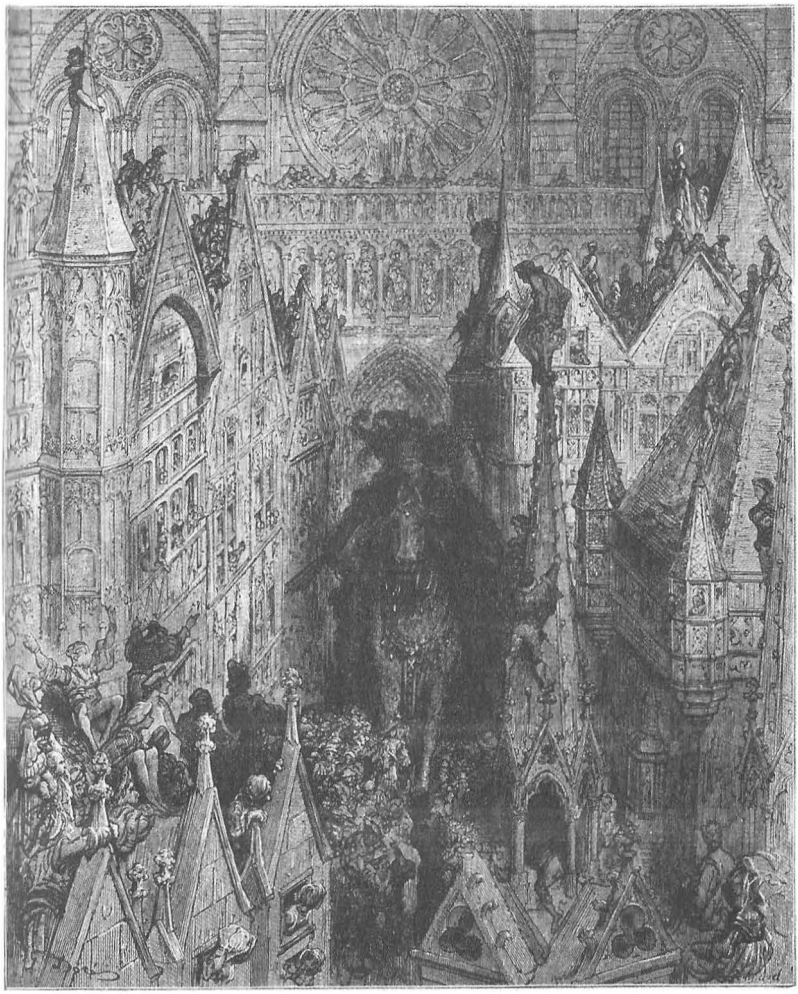
---

1 Lat. Yeniden inşa. Yazar Léone-Battista Alberti antik mimari tutkunudur.

2 Uydurma bir isimdir. Alexandrie Hero'nun böyle bir kitabı olup olmadığı bilinmemektedir.

3 İzbe, kıyı köşe, kenar.

4 Orta Çağ eğitiminin yedi ayağı: Gramer, diyalektik, retorik ve matematiğin dört bileşeni (aritmetik, geometri, astronomi ve müzik).

Pantagruel akabinde arkadaşlarıyla birlikte Paris'e geldi.

Saint-Victor Kütüphanesi'nin ve oradaki bazı kitapların da muhteşem olduğunu düşünüyordu. İşte bir liste; *primo:*[1]

Bigua salutis [Palanganın Selameti]

Bragueta juris [Adaletin Yırtmacı]

Pantofla decretorum [Papa Fetvalarının Pabucu]

Malogranatum vitiorum [Kusurların Bereketi]

Teoloji Yumağı

Turelupin'in[2] yazdığı, *Günahkârların Tüyleri*

Yiğitlerin Fil Taşağı

Piskoposların Yatıştırıcı Haşhaşı

Dorbellis'in şerhiyle, *Marmotretus, de babouynis et cingis* [Maymunlar, Şebekler ve İşaretler]

Decretum universitatis Parisiensis super gorgiasitate mulierciarum ad placitum [Genç Hanımların Dekoltelerini İstedikleri Kadar Açmalarına İzin Veren Paris Üniversitesi Yönetmeliği]

Azize Getrude'un Doğum Esnasında Poissy Rahibesine Görünmesi

M. Ortuinum'un kaleminden, *Ars honeste petandi in societate* [Topluluk İçinde Nazikçe Osurma Sanatı]

Hardalcıların Tövbesi

Uzun Çoraplar, diğer adıyla *Sabır Çizmeleri*

Formicarium artium [Sanatın Mahşeri]

Keşiş Silvestre de Priero'dan, *De brodiorum usu, et honestate Chopinandi* [Sıvı Besinlerin Kullanımı ve Bir Kadeh Şarap İçmenin İnceliği Üzerine]

Boynuzlu[3] *Mahkemede*

Noterin Sepeti

Evlilik Bohçası

Düşüncelere Dalma Denemesi

Hukuk Üzerine Zevzeklikler

---

1 Lat. İlk olarak. Öncelikle.

2 Guillaume Pépin d'Évreux.

3 Halk arasında I. François ile dalga geçmek için kullanılan sıfat.

Şarabi Dürtüler

Peynir Mahmuzu

Decrotatorium scholarium [Okul Mazgalları]

Tartaretus'dan, *De modo cacandi* [Sıçma Biçimi Üzerine]

Roma Bandosu

Bricot'dan, *De differentiis soupparum* [Çorbaların Farkları Üzerine]

Dibimizin Terbiyesi

Alçakgönüllülüğün Sefaleti

Olumlu Düşünmenin Sacayağı

Cömertliğin Kazanı

Günah Çıkartan Papazların Karşılaştığı Pürüzler

Papazların Kurabiyesi

Reverendi patris fratris Lubini, provincialis Bavardie, de croquendis lardonibus libri tres [Geveze Köyün Papazı Muhterem Rahip Efendi Lubin'in üç kitabı]

(Pasquilli),[1] *doctoris marmorei, de Capreolis cum chardoneta comedendis, tempore papali ab Ecclesia interdicto* [(Pasquin heykelinden) Duygusuz Doktor'dan, Papalık Dönemi'nde Kilisenin Yasakladığı Enginarlı Oğlak Yenir mi?]

Adliye memurları tarafından oynanan, altı kişilik *Kutsal Haç Yalanı*

Romalı Seyyahların Gözlükleri

Joannes Major'den: *De Modo faciendi boudinos* [Domuz Sucuğu Yapma Sanatı]

Yüksek Rütbeli Papazların Gaydası

Beda'dan: *De Optimitate triparum* [İşkembelerin Eşsizliği Üzerine]

Avukatların Baharat Reformu Hakkındaki Dilekçeleri

Dava Vekillerinin Boyalı Kâğıtları

Domuz Yağlı Bezelye, cum commento [Açıklamalı Basım]

Endüljans Profiterolleri

---

1 Roma'da üzerine yazı yazılan bir heykel.

Proeclarissimi juris utriusqne doctoris Maistre Pilloti Raquedenari, de bobelidandis glossoe Accursiane baguenaudis repetitio enucidiluculidissima [Pek Tanınmış Hukuk Doktoru, Üstat Pillot Racledenier'den, Yerli Yersiz Yamalamak İçin Yapılmış, Accurse Açıklamalarının Budalalıklarının Tekrarı Üzerine]

Franc Archer de Baignolet'den, *Stratagemata Francarchieri* [Taktikler Üzerine]

Franctopinus: *De re militiari, (cum figuris Tevoit)* [Savaş Sanatı, (Tevot'un canlandırmalarıyla)]

De usu et utilitate escorchandi equos et equas, (authore M. Nostro de Quebecu) [Atların ve Kısrakların Derilerinin Soyulması Âdeti Üzerine, (yazan Üstat Quebecu)]

Papaz Bozuntularının Hödüklükleri

Büyük Üstadımız Rostocostojambondanye'den: *Moustarda post prandium servienda, (lib. quatuordecim, apostilati per M. Vaurillonis)* [Yemeklerden Sonra Sunulması Gereken Hardal Üzerine (14 Cilt, Mösyö Vaurillon'nun önermeleriyle)]

Öncülerin Şaşkınlığı

Jabolenus'tan: *De cosmographia purgatorii* [Arafın Kozmografyası]

Quoestio subtilissima, utrum Chimera, in vacuo bombinans, possit comedere secundas intentiones? Et fuit debatuta per decem hebdomadas in concilio Constantiensi [Piskoposluk Meclisinin On Hafta Süren Tartışması: Kanatlı Vahşi Masal Kuşu, Kuytuda Vızıldayarak Saklı Arzuları Yiyebilir mi?]

Avukatların Ağızda Çiğnemeleri

Barbouillamenta Scoti [Scoti'nin Kargacık Burgacık Yazıları]

Kardinallerin Yarasalıkları

De Calcaribus removendis (decades undecim, per M. Albericum de Rosata) [Mahmuzları Yarmak Gerekir (Üstat Alberic de Rosata, 110 Cilt)]

Ejusdem, De castrametandis crinibus lib. tres. [Saçlara Garnizon Kurmalı (Aynı yazardan, 3 Cilt)]

Antoine de Liva'nın Provence Topraklarına Girişi

(Marforii)[1] *Bacalarii cubentis Rome, de pelendisque mascarendisque Cardinalium mulis* [(Heykelden,) Lise Mezunu Romalı: Kardinallerin Katırlarını Tımar Etme ve Onlara Eziyet Etme Üzerine]

"Papanın Katırı Anca Yiyor," Diyenlere Karşı Yerinde Bir Savunma.

Pronosticatio que incipit, Silvi Triquebille, (balata per M. N. Songescrusyon) [Silvius Triquebille ile Başlayan Kehanetler (Büyük Üstat Boşrüya'dan)]

(Boudarini episcopi) De emulgentiarum profectibus enneades novem, cum privilegio papali ad triennium, et postea non [(Piskopos Boudarin'den), Kilisenin Günah Bağışlama İşini Üç Yıllığına, Daha Fazla Değil, Papalık İmtiyazıyla Sürdürmesi Üzerine Dokuz Gün Sürecek İbadet]

Bakirelerin İşvesi

Dulların Yolunmuş Kıçları

Keşişlerin Boğmacası

Celestin Rahiplerinin Değersiz Homurtuları

Dilencilik Engeli

İrikıyımın Şaklamaları

Teologların Fare Kapanları

Sanat Erbabının Aleti

Occam'ın Yamakları, En Basitinden Kelleşme

(Magistri N. Fripesaucetis) De grabellationibus horarum canonicarum, (lib. quadraginta)[(Büyük Üstadımız Fripesauce'un) Kilise Muayenesi Üzerine (4 Cilt)]

Cullebutatorium confratriarum (incerto authore) [Tarikatların Altüst Oluşları (yazarı bilinmiyor)]

Pisboğazların Oyuğu

Horozlarataşçıkartan Peder İnigo'dan, *İspanyolların Pis Kokusu*

---

1 Roma'da bir heykel, öğrenciler üzerine yazı yazardı.

Sefillerin Çamuru

Poiltronismus rerum Italicarum, (authore magistro Bruslefer) [İtalyan Şeylerin Gevşekliği, (Üstat Kızgındemir'in kaleminden)]

Raymond Lullius'ten: *De Batisfolagiis principum* [Prenslerin Gırgırları]

Callibistratorium caffardioe (actore M. Jocobo Hocstralem hereticometro) [Softaların Fıçısı ve Çuvalları (Sapkınlıkmetre M. Jacob Hochstraten'den)]

Chaultcouillonis de magistro nostrandorum magistro nostratorumque beuvetis, (lib. octo galantissimi) [Üstat Sıcaktaşak: Teoloji Doktor Adayları ve Doktorlarının İçki Köşeleri Hakkında (Pek Eğlenceli 8 Cilt)]

Noter Kâtipleri, Arzuhalciler, Yazarlar, Başyazarların Yellenmeleri, Régis tarafından derlenmiştir.

Gutlular ve Frengililerin Daimî Yıllıkları

Maneries ramonandi fournellos (per M. Eccium) [Ocakların Kurum Temizliği (Üstat Eck'den)]

Tüccarların Hilesi

Keşiş Hayatının Konforu

Yobazın Yahnisi

Cinlerin Tarihi

Yaralı Asker Dilenişi

Dindar Hâkimlerin Dalavereleri

Veznedarların Bağırsakları

Badinatorium Sophistarum [Sofistlerin Matraklığı]

Antipericatametanaparbeugedamphicribrationes merdicantium [Doktorların Türlütürlütürlütürlütürlübiteviyetartışmaları]

Şiirimsilerin Salyası

Simyacıların Tokadı

Peder Serratis'ten: *Yardım Parası Toplayanların Körebesi*

Dinin Köstekleri

Sarsılan Ekibin Kar Ayakkabıları

İhtiyarın Desteği
Soyluluk Burunsalığı
Şebeğin Sessiz Duası
Sofuluğun Tespih Duası
Dört Mevsim Zavallısı
Politik Hayatın Cenazesi
Keşişlerin Yelpazesi
Tövbe Edenlerin Kukuletası
Sahtekâr Papazların Zarları
Lourdaud'dan: *De vite et honestate braguardorum* [Seçkin Beylerin Namusu ve Hayatı Üzerine]
Lyripipii Sorbonici Moralisationes, (per M. Lupoldum) [Sorboncu Kukuletanın Ahlâki Ödevleri (Üstat Lupold'dan)]
Gezginlerin Kutsal Emanetleri
Fıçıyı Boşaltıcı Piskoposların Âlemleri
Tarraballationes doctorum Coloniensium adversus Reuchlin [Reuchelin'in Karşıtı Kölnlü Doktorların Zırıltısı]
Hanımefendilerin Koca Zili
Boklukların Delik Külotları
Virevoustatorum nacquettorum (per F. Pedebilletis) [Uşakların El Çabukluğu, (Peder Tomrukayak'tan)]
Cesur Yürek'in Çizmeleri
Cinlerin ve Ruhların Maskeli Baloları
Gerson'dan: *De Auferibilitate pape ab Ecclesia* [Kilisenin Papaya El Çektirme Olasılığı Üzerine]
Makam ve Diploma Sahipleri Toplanırsa
(Jo. Dytebrodii) De terribilitate excommunicationum (libellus acephalos) [John Dolutabak'tan: Aforozların Korkunçluğunun İncelenmesi (başı olmayan kitap)]
Ingeniositas invocandi diabolos et diabolas (per M. Guingolfum) [Şeytan ve Şeytaniyeleri Çağırma Sanatı (Üstat Guingolfum'dan)]
Müebbet Rahipliğin Kokulu Bohçası
Sapkınlar Kötü Dans Eder

Caietan'ın Bastonları

Moillegroin doctoris cherubici, de origine patepelutarum et torticollorum ritibus, (lib. septem) [Melek Doktoru Değirmenyürek'ten: Yalancı Sofuların Kötü Kökeni ve Gelenekleri (7 Cilt)]

Elden Düşmeyince Yağlanmış Altmış Dokuz Dua Kitabı

Beş Dilenci Tarikatının Şişgöbeği

Turlupinlerin Kürkleri, Anjelik Elkitabı'ndan Zorla Anımsanan Kızıl Patik Alıntıları

Bilinç Durumlarının Rüyasallığı

Başkanların Karın Tokluğu

Papazların Eşek Kırbacı

Sutoris, adversus quemdam qui vocaverat eum fripponatorem, et quod fripponatores non sunt damnati ab Ecclesia [Pierre Couturier'den: Düzenbaz Diyene Karşı, Düzenbazlar Kilise Tarafından Mahkûm Edilmezler]

Cacatorium medicorum [Hekimlerin Dışkıları]

Astrolojinin Baca Temizleyicileri

Campi clysteriorum (per S. C.) [Champier'nin Sağaltımı (yazan Symphorien Champier)]

Eczacının Lavman Girişimi

Cerrahinin Bir Tarafı

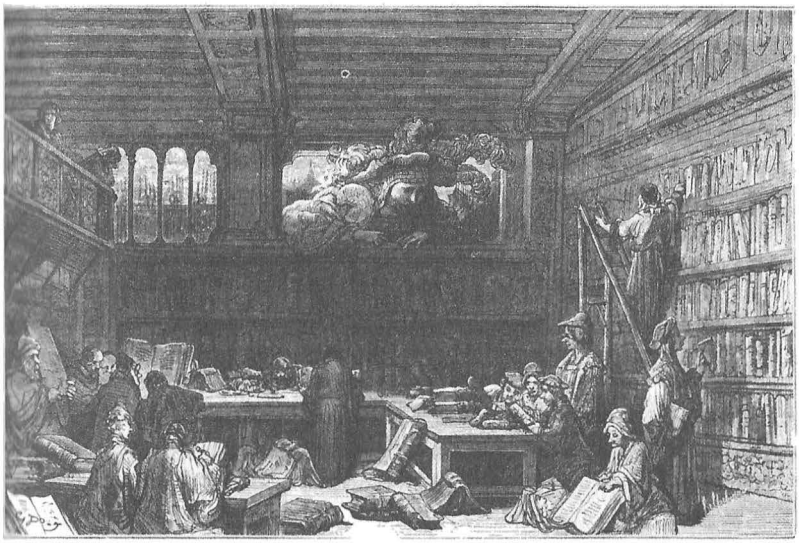
Iustinianus'tan: *De Cogotis tollendis* [Yobazların Bastırılması]

Antidotarium animae [Ruhun Panzehiri]

Merlin Coccaius'tan: *De Patria diabolorum* [Şeytanların Vatanları Üzerine]

Bu kitapların bazıları zaten basılmış, diğerleri de soylu Tübingen şehrinde basım aşamasındadır.[1]

1 Protestan bir şehir olan Tübingen, kilisenin yasakladığı eserleri basan yayınevleri ve bu eserlerin bulunduğu kütüphaneleriyle ün salmıştı.

VIII

Pantagruel'in Paris'teyken babası Gargantua'nın mektubunu nasıl aldığı ve mektubun bir örneği

Pantagruel, sizin de gayet iyi anlayabileceğiniz gibi çok iyi bir eğitim alıyor ve bunun müthiş faydasını görüyordu, zira geriye doğru iki sıçrayışın kapsamına ve on iki tulumla bir ton fıçı yağın hacmine denk bir hafızaya sahipti. Ayrıca oradayken bir gün babasından bir mektup aldı, mektup şunlardan bahsediyordu:

Çok sevgili oğul,

Yüce yaratıcı, Kadirimutlak Tanrı'nın, başlangıçta insan doğasını ödüllendirdiği ve süslediği armağanlar, lütuflar ve ayrıcalıklar arasında bana eşsiz ve üstün görünen,

tamamen ölümlü olan insanın ölümsüzlük alanını ele geçirebilmesi ve geçici yaşamının seyri boyunca da adını ve tohumunu yaşatabilmesidir. Bu da meşru bir birleşmeyle soyumuzun devam etmesine bağlıdır. İlk ebeveynimizin günahları yüzünden alınan şey, bir ölçüde bize geri verilmiştir. Onlara Yaradan Tanrı'nın emirlerine itaat etmedikleri için ölmeleri ve bu ölüm yoluyla da insanın yaratımının muhteşem biçiminin hiçliğe indirgenmesi gerektiği söylenmişti.

Fakat ersuyuyla üreme yeteneğimiz sayesinde, ebeveynlerde kaybettiklerimizi çocuklarda, sonrasında çocuklarda yok olanı da torunlarda buluyoruz; İsa'nın Babası Tanrı adına barış içindeki krallığını, bütün tehlike ve günahların kirinden arındırıp vereceği o son karar anına dek, bu böyle sürecek. O sırada bütün üremeler ve çürümüşlükler, hatta devam eden dönüşümlerinden çıkan parçalar dağılacak, yeterince arzulanmış dirlik eksiksiz ve kusursuz olacak, öyle ki her şey kendi sonuna varacak ve güzergâhını tamamlamış olacak.

Öyleyse, yerinde ve hakkaniyetli bir tavırla, Koruyucu Tanrı'ma bana senin gençliğinle yeniden canlanan yılların eseri ağarmış yaşlılığımı görebilme gücünü verdiği için şükrediyorum. Her şeyi yöneten ve tutan iradesi tarafından, ruhum insani kabuğunu terk ettiğinde, büsbütün öleceğimi sanmıyorum; bir yerden başka bir yere geçeceğim, lakin sende ve senin sayende, suretim bu dünyada görünür kalacak, yaşayacak, görecek ve alışkanlığım olduğu üzere, tüm şerefli kişilerle ve dostlarla sıklıkla bir araya gelecek. Bu alışkanlık bir yardım sayesinde ve tanrısal bir iyilikle var oldu; günah işledim, bunu itiraf ediyorum (çünkü hepimiz günah işliyoruz ve durmadan Tanrı'dan günahlarımızı silmesini diliyoruz), serzenişte de bulunmuyorum.

Bu yüzden, bedenimin görünümü sendeyken, ruhumun erdemleri de aynı anda yücelmezse, ismimizin ölümsüzlüğünün muhafızı ve haznedarı olduğunu düşünmeyecekler;

bunu görmek beni pek memnun etmeyecek, zira daha az önemli parçam, yani bedenim sende yaşayacak, ancak en iyi parçam, yani ruhum, insanlar arasında ismimizin kutsanmasını sağlayan ruh soysuzlaşacak ve yozlaşacak. Bunları daha pek yakınlarda önümde kanıtladığın erdemine inanmadığım için değil, seni iyiden daha iyiye doğru ilerlemeye teşvik etmek için söylüyorum. Yine, bunları sana erdemli bir rotada ilerlemeni talep etmek değil, geçmişte ve bugün yaşadıklarından keyif alman ve gelecek zamanlarda da benzer bir yolla neşelenebilmen için yazıyorum. Bu girişimin sürdürülmesi ve tamamına erdirilmesi için hiçbiri şey esirgemediğimi elbette hatırlarsın, öte yandan, dünyada, seni hayattayken tam anlamıyla terbiyeli ve başarılı; erdem, dürüstlük ve cesaret kadar her açıkfikirli bilgi ve edepten nasibi almış olarak görmekten başka bir servetim yokmuşçasına yardım ettim sana. Öyle ki ölünce ardımda seni babasını temsil eden bir ayna gibi bırakabileyim ve vakıa dilediğim kadar mükemmel değilsin, ama en azından öyle olmayı istiyorsun.

Fakat rahmetle anılan babam merhum Grandgousier benim tam bir kusursuzluk ve politika bilgisine sahip olmam için tüm gayretiyle bana kılavuzluk etse de emeklerim ve aldığım eğitim bunun karşılığını tam olarak veremedi, belki isteklerini aşıyordu bu, yine de anlayabileceğin üzere, dönem ne bugünkü gibi bir edebiyat öğrenimine müsaitti, ne de o dönemde senin sahip olduğun kadar çok sayıda öğretmen vardı. Karanlık hâlâ çekilmemişti, iyi edebiyatı yok eden Gotların kabalık ve felaketlerini hatırlatıyordu. Fakat tanrısal bir iyilik sayesinde, çağım, edebiyatta aydınlık ve saygınlığa layık görüldü ve bugüne dek ciddi bir ilerleme kaydedildiğini görüyorum, erkeklik çağında yüzyılın en bilge kişisi olarak nam salmış bendeniz (yalan da değil), bugün küçük çocukların birinci sınıfına bile zor kabul edilir. Bunları övünmek için söylemiyorum –Cicero'nun Yaş-

lılık Üzerine'*de ya da Plutarkhos'un* Kıskançık ve Nefret *başlıklı kitabının sonuç bölümünde gösterdiği gibi dürüstçe yapabilirim bunu aslında–, sana en müşfik duygularımı göstermek istiyorum.*

Şimdi bütün disiplinler yeniden keşfedildi, bütün diller geçerlilik kazandı, insanın bilmeden bilge geçinmesinin utanç sayılacağı Yunan dili, İbrani dilleri, Aramice, Latince. Basılan kitaplar öylesine zarif ve kullanımları da öyle kolay ki, topçuluk nasıl ki şeytani bir ilhamla icat edildiyse, matbaa da benim zamanımda ilahi bir esinle icat edildi. Bütün dünya bilge insanlarla, bilgili öğretmenlerle ve geniş kütüphanelerle doldu; sanıyorum ne Platon'un ne Cicero'nun ne de Papiniaius'un zamanında bile eğitim şimdiki kadar kolay değildi ve artık Minerva'nın tezgâhından geçip iyice pişmeden insan ne bir ortamda ne bir toplulukta yer edinebiliyor. Bugünün haydutları, cellatları, maceracıları ve seyislerinin, zamanımın doktorları ve eğitimcilerinden daha bilgili olduklarını görüyorum. Ne diyeyim? Kadınlar ve kızlar da bu iyi öğrenimin onuruna ve kutsiyetine sahip olmak istediler. Öyle ki bu yaşımda Yunan harflerini öğrenmekte zorlanıyorum, Cato[1] *gibi küçümsediğimden değil, gençken öğrenme imkânım olmadığından; Yaratıcı Ulu Tanrı'nın, bana bu dünyayı terk etmemi emredeceği saati beklerken, Plutarkhos'un* Moralia*'sının, Platon'un müthiş* Diyaloglar*'ının, Pausanias'ın* Abideler*'inin*[2] *ve Athenaeus'un* Eski Yapıtlar*'ının*[3] *tadını çıkarıyorum. Ayrıca oğlum, gençliğini eğitiminde ve erdemde ilerlemek için kullanmanda ısrar ediyorum. Paris'tesin, Epistémon gibi bir öğretmenin var, onun kanlı canlı ve sözlü vereceği bilgiler ve takdire şayan örnekler seni güzelce eğitebilir.*

---

1 Marcus Porcius Cato.

2 *Periegesis tes Hellados*'tan bir bölümü kastediyor olmalı.

3 *Deipnosophistae* isimli eserden söz ediyor olmalı.

Dilleri kusursuz bir biçimde öğrenmeni bekliyor ve istiyorum. Öncelikle Quintilianus'un[1] *da temenni ettiği gibi Yunanca; ikinci olarak Latince, sonrasında Kutsal Kitaplar için İbranice, Keldanice ve aynı nedenden dolayı da Arapça öğrenmelisin; bunların yanı sıra kendi üslubun yerleşsin diye Yunanca için Platon'u, Latinceye gelince de Cicero'yu rehber edinmelisin. Tüm tarihi hafızaya kaydedeceksin ve kozmografi üzerine yazılanlar sana yardımcı olacak.*

Liberal sanatları, geometri, aritmetik ve müzik zevkini sen henüz çok küçükken, beş ya da altı yaşlarındayken sana aşıladım; içinde kalanların peşinden git ve astronominin bütün kurallarını öğren; kehanet astrolojisini ve Lulle'ün[2] *içi boş sanatını bir yana bırak.*

Medeni hukuk üzerine bütün güzel metinleri ezbere bilmeni ve bunları bana felsefe ile karşılaştırmanı istiyorum. Doğa olgularını bilmeye gelince, kendini büyük bir merakla bu işe adamanı istiyorum: Balıklarını tanımadığın ne bir deniz ne bir nehir ne de bir su kaynağı kalsın. Havadaki bütün kuşları, ağaçların hepsini, ormanlardaki çalıları ve bitkileri, dipsiz derinliklerin bağrında saklı kalan madenleri, Doğu'nun ve Güney'in bütün taşlarını tanımalısın, kısacası bilmediğin bir şey kalmamalı bu alanda.

Sonra da Yunan, Arap ve Latin tıp kitaplarına yeniden bak, bunu yaparken Talmutçuları ve Kabalistleri[3] *hor görme ve bol bol anatomi çalış, insanın içindeki farklı dünyanın müthiş bilgisini kavra. Ve her gün birkaç saat kutsal metinlerin içlerinde dolaşmaya başla. Öncelikle Yunanca-*

---

1 Marcus Fabius Quintilianus "Bir çocuğun Yunancayla başlamasını tercih ederim," der. Aynı önerme Guillaume Budé'nin eğitim anlayışında da mevcuttur.

2 Raymond Lulle (1232-1315), Katalanca, Arapça ve Latince yazmış edebiyatçı ve din adamıdır.

3 Yahudi doktorlar. Rabelais'nin zamanında doktorlar arasında çok derin bir rekabet ve zıtlık olduğu biliniyordu. Rabelais bu konuda kesin ve net bir tavır takınmaksızın bu ikiliğe bir gönderme yapıyor.

dan Yeni Ahit'*i ve* Havarilerin Mektupları'*nı, sonrasında da İbraniceden* Eski Ahit'*i oku.*

Özetle, senin bir bilgi deryası olduğunu görmek istiyorum. Zira artık bir erkek oldun ve büyüdün, bu rahat çalışmaları bırakman gerekiyor ve ders yükün nedeniyle sıklıkla dinlenmeyi tercih ediyorsun, biliyorum, bu alışkanlığı da bırakman lazım. Evimi korumak ve hainlerin saldırıları karşısında yardıma ihtiyaç duyacak dostlarımıza işlerinde yardım edebilmek için ata binmeyi ve silah kullanmayı öğrenmen gerekiyor.

Dilerim ki, kısa sürede kendini iyice geliştirdiğini görürsün, bunu yapmanın, her türlü engele rağmen, toplum içinde bütün bilimlere dair çıkarımlarını göstermekten ve başka yerlerde olduğu gibi Paris'te de kültürlü insanlarla vakit geçirmekten daha iyi bir yolu yok.

Ancak, Bilge Süleyman'a göre, bilgelik kötü niyetli bir ruha girmeyeceği ve bilinçsiz bir bilim yalnızca ruhun felaketinden ibaret olduğu için sana düşen, Tanrı'ya hizmet etmek, onu sevmek ve ondan korkmaktır; bütün düşüncelerini ve umudunu, merhametle şekillenmiş vicdanında hiçbir zaman günaha sapmayacak şekilde onun hizmetine vermektir. Dünyanın kötülüklerinden şüphe duy. Gönlünde geçici hevesler barındırma; çünkü bu hayat geçici ama Tanrı'nın kelamı ebedidir! Bütün yakınlarına karşı yardımsever ol ve onları kendini sevdiğin kadar sev. Eğitmenlerine hürmet et, benzemek istemediğin arkadaşlardan uzak dur, Tanrı'nın sana lütfettiklerini boşuna sayma. Ve insan bilgisinin ötesindeki her şey, iyice kazanınca, bana geri dön ki ölmeden önce seni bir göreyim ve son bir hayır duamı edeyim.

Oğlum, Efendimiz İsa'nın huzuru ve inayeti üzerine olsun. Amen.

Ütopya, Mart ayının on yedinci günü
Baban, GARGANTUA.

Bu mektup alındı ve okundu; Pantagruel yeni bir cesarete kavuştu ve hiç olmadığı kadar büyük bir arzuyla yanıp tutuştu; öyle ki onu çalışırken ve kendini geliştirirken görseniz, kitaplar arasındayken zihninin tıpkı çalı çırpı içinde yanan bir ateş gibi yorulmadan ve şevkle parladığını söylerdiniz.

IX

Pantagruel ömür boyu seveceği Panurge ile nasıl karşılaştı

Günün birinde Pantagruel, şehrin dışında Saint-Antoine Manastırı civarında dolaşıyor, adamları ve birkaç öğrenciyle felsefe yaparken, boyu uzun ve dış görünüşü çok zarif, fakat her yanı yara bere içinde, köpekler tarafından parçalanmış ya da Perche[1] bölgesinde elma toplamaktan geldiği izlenimini veren bir adamın kendilerine doğru geldiğini gördü. Adamı ta uzaktayken fark eden Pantagruel, yanındakilere şöyle dedi:

"Şu Charenton Köprüsü yönünden gelen adamı görüyor musunuz? İnan olsun, bu acınacak hali yalnızca tesadüf, zira sizi temin ederim ki, fiziğine bakılırsa, zengin ve asil bir soydan geliyor; onu yokluk ve yoksulluğa götüren şey, her meraklı insanın başına geldiği gibi, maceralar olmuş."

Nihayet adam onların bulunduğu yere gelmişti, Pantagruel hiç duraksamadan ona şöyle sordu:

"Arkadaşım, sizden burada biraz bekleyip soruma cevap vermenizi isteyeceğim, hiç pişman olmayacaksınız; çün-

1 Perche bölgesi elma ağaçlarıyla ünlüdür. Elma toplayıcılarının giysileri ağaç dalları yüzünden parçalanır, işçilerin görüntüsü sefil bir hal alırdı.

kü sizi daha ilk gördüğüm anda, var gücümle yardım etme arzusuna kapıldım; içimi fazlasıyla sızlattınız. Bu nedenle arkadaşım, söyleyin bana, kimsiniz siz? Nereden gelirsiniz? Nereye gidersiniz? Ne ararsınız? Ve isminiz nedir?"

Adam ona Alman dilinde cevap verdi:

"Junker, Gott geb euch Glück und heil. Zuvor, lieber junker, ich las euch wissen, das da ihr mich von fragt, ist ein arm unnd erbarmglich ding, unnd wer vil darvon zu sagen, welches euch verdruslich zu hœren, unnd mir zu erzelen wer, vievol die Poeten unnd Orators vorzeiten haben gesagt in iren Sprüchen und Sententzen, das die Gedechtnus des Ellends unnd Armuot vorlangst erlitten ist ain grosser Lust."[1]

Pantagruel bu sözler üzerine şu cevabı verdi:

"Arkadaşım, bu çetrefil laflardan hiçbir şey anlamadım, başka bir dilde konuşun da sizi anlayabilelim."

Adam şöyle sürdürdü:

"Al barildim gotfano dech min brin alabo dordin falbroth ringuam albaras. Nin porth zadikin almucathin milko prim al elmin cnthoth dal heben ensouim: kuth im al dim alkatim nim broth dechoth porth min michas im endoth, pruch dal marsouim hol moth dansrilrim lupaldas im voldemoth. Nin hur diavolth mnarbotim dal gousch pal Frapin duch im scoth pruch Galeth dal Chinon, min foulthrich al conin butbathen doth dal prim."[2]

"Siz bir şey anladınız mı?" dedi Pantagruel yanındakilere. Bunun üzerine Epistémon şöyle dedi:

---

1 "Genç Beyefendi, Tanrı her şeyden önce size neşe ve mutluluk versin. Sevgili genç adam, bilmek istediklerinizin kederli ve acınmaya değer şeyler olduğunu size söylemek zorundayım. Size böyle anlatacak uzunca hikayem olacak; vaktiyle şairler ve hatipler kendi atasözlerinde ve deyişlerinde acıya ve yoksulluğa tahammülü hatırlamak gerçek bir zevktir diye destekleseler de bunları dinlemek sizin için, benim onları anlatmamdan daha eğlenceli olmayacak."

2 Uydurma bir dil. Rabelais *Chinon*, *Ringam* gibi kelimeleri aralara sıkıştırmıştır.

"Sanırım bu okyanus ötesinden bile daha uzaklarda kullanılan bir dil, şeytan bile bundan bir şey anlayamaz."

O zaman da Pantagruel şöyle dedi: "Kardeşim, seni duvarlar anlar mı bilmem ama bizden kimse tek bir hecesini anlamadı."

Şöyle dedi adam, deminki edayla:

"Signor mio, voi vivete per exemplo che la Cornamusa non suona mai s'ela non a il ventre pieno. Cosi io parimente non vi saprei contare le mie fortune, se prima il tribulato ventre non a la solita refectione. Al quale e adviso che le mani et li denti abbui perso il loro ordine naturale et del tuto annichillati."[1]

Epistémon cevap verdi:

"Bu da bir öncekinden farksız."

Panurge şöyle sürdürdü:

"Lord, if you be so virtuous of intelligence, as you be naturally releaved to the body, you should have pity of me: for nature hath made us equal, but fortune hath some exalted, and others depreit: non ye less is vertue often deprived, and the virtuous men despised: for before the last end is none good."[2]

"Daha da berbat," dedi Pantagruel.

O sırada, aniden şöyle dedi Panurge: "Jona andie gaussa goussyetan behar da er remedio behar versele ysser landa. Anbates otoy y es nausu ey nessassu gourray proposian ordine den. Nonyssena bayta fascheria egabeb genherassy

1 İtalyanca: "Efendim, örneklerde gördüğünüz gibi, karnı doldurulmayan gayda, tek bir ses çıkartmaz. Ben de öyleyim, maceralarımı size karnımı doldurmadan, önüme yemek konmadan nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Sanırım ellerim ve dişlerim doğal işlevlerini kaybetti ve gerçekten acınası haldeler.

2 Bu bölüm kitabın ilk baskısında İskoçça yazılmıştır: "Milord, eğer zekânız doğal büyüklüğünüze denkse, bana acıyınız, zira doğa bize eşitlik bahşetmiş fakat bazıları doğuştan ileriyken, diğerleri hep yeteneksiz kalmış. Bununla birlikte erdeme sıklıkla aldırılmamış ve erdemli insanlar küçümsenmiştir; çünkü sondan önce kimse, iyiler arasında değildir."

badia sadassu noura ssia. Aran hondouan gualde eydassu naydassuna. Estou oussyc egunan soury hin er darstura eguyharm. Genicoa plasar vadu."[1]

"Oradan mısınız, Genicoa'dan?"[2] dedi Eudemon.

Carpalim[3] de şöyle ekledi: "Aziz Treignan[4] adına, sanırım siz İskoç'sunuz ya da ben yanlış duydum."

Panurge hemen cevapladı:

"Prug frest strinst sorgdmand strochdt drhds pagbrleland Gravot Chavygny pomardière rusth pkallhdracg Devinière près Nays. Bcuille kalmuch monach drupp delmeupplist rincq dlrnd dodelb up drent loch minc stz rinquald de vins ders cordelis but jocststzampenards."[5]

Epistémon lafa karışarak şöyle dedi:

"Hristiyan dili mi konuşuyorsunuz dostum, yoksa sinsice bir köy lehçesi mi kullanıyorsunuz? Yok yok, bu Lanternois dili."[6]

Bunun üzerine Panurge şöyle dedi:

"Heere, ie en spreke anders gheen taele dan kersten taele: my dunct nochtans, al en seg ie u niet een word, mynen noot vklaert ghenonch wat ie beglere: gheeft my wyt bermhertic-heyt yet, waer un ie ghevoet magh zunch."[7]

---

1 Bask dili: "Büyük efendim, her şeyin bir çaresi vardır. Bir ilaç gereklidir, aksi halde terlemeye ihtiyaç duyulur. Yalvarırım bana bildirin, önerim sırada mı? Size sakıncasız göründü mü? Nafakamı verin! Sonra bana ne isterseniz sorun, hiçbir şey saklamayacağım, sadece gerçekleri söyleyeceğim, kalbimin derinliklerini açacağım tanrımın da hoşuna giderse."

2 Bask dilinde "Tanrı" anlamına gelir.

3 Yun. Hızlı, çabuk. Pantagruel'in subayıdır.

4 Fransa'da paralı askerlik yapan İskoçlar, farklı bir ağız kullanarak Fransızca konuştuklarından, dillerine İskoç Fransızcası denirdi. *Treignan* diye bir kelime yoktur. Aslı *Saint-Ringan*'dır.

5 Rabelais'nin çevresinde yer alan kişilerin ve yerlerin isimleri de kullanılarak uydurulan bir dil.

6 Rabelais'nin külliyatının dördüncü kitabında kullandığı bir ülke.

7 Hollandaca: "Efendim, Hristiyan olmayan bir dil konuşmuyorum, aynı zamanda bana öyle görünüyor ki, size tek kelime etmesem bile paçavralarım size sunmak istediğim haletiruhiyemi önünüze seriyor. Merhametli olun ve beni kuvvetlendirecek dermanı verin!"

Bundan sonra Pantagruel, "Bu da bir öncekinin aynısı," dedi.

Sonra şöyle sürdürdü Panurge:

"Seigneur, de tanto hablar yo soy cansado. Porque supplico a Vuestra Reverentia que mire a los preceptos evangeliquos, para que ellos movant Vuestra Reverentia a lo ques de concientia; y si ellos non bastarent para mover Vuestrastra Reverentia a piedad, yo supplico que mire à la piedad natural, la quai yo creo que le moura como es de razon: y con esto non digo mas."[1]

Pantagruel yine lafa daldı ve şöyle dedi:

"Tanrım! Bakın dostum, birçok farklı dili konuşabildiğinizden şüphe etmiyorum; ama ne söylemek istiyorsanız bizim anlayabileceğimiz bir dilde söyleyin."

Panurge şöyle dedi:

"Myn Herre endog ieg med ingen tunge talede, lygesom boeen, oeg uskunlig creatner! Myne klaebon, och myne legoms magerhed wduyser allygue klalig huuad tyng meg meest behoff girereb, som aer sandeligh mad och drycke: huuarfor forbarme teg omsyder offuermeg; och befael at gyffuc meg nogeth, aff huylket ieg kand styre myne groeendes maghe, lygeruff son mand Cerbero en soppe forsetthr. Soa shal tue loeffue lenge och lyksaligth."[2]

"Bence," dedi Eusthènes, "Gotlar böyle konuşur. Ve eğer Tanrı böyle olmasını isteseydi, biz de bu şekilde kıçımızdan konuşacaktık."

---

1 İspanyolca: "Efendim, yeterince konuştum, *İncil*'in buyruğunda, size yalvarıyorum gözlerinizin önünde, o *İncil* ki size olan güvenimin bekçisi, eğer bu da yetersiz gelirse doğal bir acımayla yaklaşın isterim, zira başka lafa lüzum yok."

2 Danca: "Efendim, bir çocuk veya bir hayvan gürültüsünü andırmasa da konuştuğum diller, yine de mantıksız değildir. Giysilerim ve zayıflığım acil ihtiyacım olduğunu gösteriyor, yemek, içmek... Acımanız olsun bana, sakin bir köşede yememi içmemi sağlayın, karnımı doyurun, Kerberos'un önünde onunla yaptığımız bir şölen gibi olsun, mutlu ve huzurlu bir yaşam sunulsun size de."

Panurge bunun akabinde hemen şöyle ekledi:

"Adoni, scolom lécha: im ischar harob hal habdeca, bemeherah thithen li kikar lehem, chancathub: laah al Adonai cho nen ral."[1]

Epistémon cevapladı:

"İşte bunu gayet iyi anladım, bu tamamıyla kurallara uygun telaffuz edilen bir İbranice."

Adam devam etti:

"Despota tinyn panagathe, dioti sy mi uc artodotis? horas gar limo analiscomenon eme athlios. Ce en to metaxy eme uc eleis udamos, zetis de par emu ha u chre. Ce homos philologi pandes homologusi tote logus te ce rhemeta peritta hyparchin, opote pragma afto pasi delon esti. Entha gar anancei monon logi isin, hina pragmata (hon péri amphisbetumen) me prosphoros epiphenete."[2]

Pantagruel'in uşağı Carpalim, "Ne?" dedi. "Yunanca bu, anladım bunu. Peki nasıl? Yunanistan'da mı kaldın?"

Bunun üzerine adam cevap verdi:

"Agonou dont oussys vou denaguez algarou, nou den farou zamist vous mariston ulbrou, fousquez vou brol tam bredaguez moupreton den goul houst, daguez daguez nou croupys fost bardou noflist nou grou. Agou paston toi nalprissys hourtou los ecbatanous, prou dhouquys brol panygou den bascrou noudous caguous goulfren goul oust troppassou."[3]

"Anladım gibi görünüyor," dedi Pantagruel, "çünkü ya ülkem Ütopya'nın dili ya da sedası onu andırıyor."

---

1 İbranice: "Efendim, huzur üzerinize olacak. Hizmetkârınıza bir iyilik bahşederseniz, hemen ufacık bir ekmek verin bana, zaten şöyle yazılıdır: *Yoksula acıyana, Tanrı yardım eder.*

2 Yunanca: "Yani Sayın Efendim, neden bana bir parça ekmek vermiyorsunuz? Açlıktan öleceğimi görüyorsunuz, bana acımıyorsunuz da uygunsuz sorular sorup duruyorsunuz. Zaten, kim harfleri işlemeyi sever, kelimelere hitap etmeyen, aynı zamanda herkes tarafından açıklıkla görüleni sormak için? Tartışma açıkça görülmeyen bir şey üzerine yapılır."

3 Uydurma bir dil.

Ve hemen konuya girmek istediğinden şöyle devam etti adam:

"Jam toties vos, per sacra, perque deos deasque omnis, obtestatus sum, ut, si qua vos pietas permovet, egestatem meam solaremini, nec hilum proficio clamans et ejulans. Sinite, queso, sinite, viri impii quo me fata vocant abire, nec ultra vanis vestris interpellationibus obtundatis, memores veteris illius adagii quo venter famelicus auriculis carere dicitur."[1]

"Hay lanet olsun be arkadaşım," dedi Pantagruel, "Fransızca konuşmayı bilmiyor musun?"

"Bu çok iyi olur senyör," diye cevapladı Panurge. "Tanrı'ya şükür! Fransızca doğduğumda ilk duyduğum, yani annemden işittiğim ilk dildir; çünkü 'Fransa'nın bahçeleri'[2] diye anılan Touraine'de doğdum ve gençliğimi orada geçirdim."

"Peki," dedi Pantagruel. "Anlatın bakalım: Adınız nedir? Nereden gelirsiniz? Size karşı öyle büyük bir muhabbet duydum ki, lütfedip naçizane talebimi kabul ederseniz, sizinle asla bitmeyecek bir dostluk kuracağımıza, tıpkı Aeneas ve Achates[3] gibi hiç ayrılmayan yeni bir ikili olacağımıza eminim."

"Senyör," dedi adam. "Benim vaftiz adım da, daha sonra kullandığım adım da Panurge'tür[4] ve şimdi, Türk-

---

1 Latince: "Tanrılar ve Tanrıçaların adına, pek çok giz vardı zaten. Size yemin ediyorum, bana acımaktan yoksun değilseniz, yarama bir teselli taşıyın, faydasız ki çığlık atacağım, ağlayıp sızlayacağım. Bırakın beni, yalvarırım bırakın, bağırsağı olmayan insanlar, defolun yanımdan ya da kaderimi çağırın bana, size atasözü gibi gelen bu bunaltıcı sorgulamanızı kesin. Aç bir karın, kulak değildir!"

2 15. yüzyıl sonuna kadar "Le jardin de la France" olarak anılan Touraine, Yüzyıl Savaşları boyunca güçlü şatolarıyla ünlenmiştir. Başta Rabelais olmak üzere Pierre de Ronsard, Honoré de Balzac, René Descartes, Leonardo da Vinci gibi tanınmış şahsiyetler buranın doğasından etkilenmiş ve kendi eserlerinde Touraine'den övgüyle bahsetmişlerdir.

3 Vergilius'un *Aeneis* kitabında yer alan sadık dostlar.

4 Yun. Dalavereci, sinsi.

ler Midilli'ye kötü bir zamanda girince hapse atıldığım Türkiye'den geliyorum.[1] *Odysseia*'da yaşanandan daha olağanüstü olmasa da benim de yitik bir bahtım var. Size seve seve talihsizliklerimi anlatırım; madem beni yanınıza almak sizi memnun edecek (bana sunduğunuz bu teklifi gönülden kabul ediyorum ve her türlü şeytanlığı da yapsanız sizi asla terk etmeyeceğimi kesin olarak belirtmek isterim), bunlardan bahsedecek çok zamanımız olacak, şimdi acilen bir şeyler yemek zorundayım: Kamaşmış dişler, boş bir karın, kuru bir gırtlak, keskin bir açlık, şimdilik her şey bu kadar; beni tıkınırken görmek sizlere de canlılık katar, Tanrı aşkına, emir verin de bir lokma yemek gelsin!"[2]

Pantagruel, Panurge'ün derhal konutuna yerleştirilmesini ve hiçbir masraftan kaçınılmadan, bol bol yiyecek ve içecek verilmesini emretti. Bütün buyrukları yerine getirildi; Panurge o akşam karnını iyice doyurdu ve tavuklar gibi erkenden uykuya daldı; öyle bir uyudu ki ancak ertesi gün akşam yemeği vaktinde uyanabildi ve yataktan çıkıp sadece üç adım attı ve bir sıçrayışta yemek masasına kuruldu.

---

1 Yunan adalarının başkenti olan Midilli, 1502 yılında Fransızlar tarafından kuşatılmıştır. Papa'nın isteği doğrultusunda gerçekleşen fakat başarısız olan bu haçlı seferi girişiminin sonuçları çok ağır olmuş, kuşatmaya katılan Fransız askerler Türkler tarafından esir alınmıştır.

2 Bu bölümde Panurge bildiği tüm dillerde hemen hemen aynı şeyi anlatmak istiyordu. Rabelais, dönemin yaygın konuşulan dillerinden birer bölüm sunarak bu bölümü zenginleştirmek istemiştir.

Öncelikle Fouarre Sokağı'nda üniversite hocalarına ve güzel sanatlar öğrencilerine karşı tezlerini savundu ve hepsi kış üstü oturdu. (Bölüm X)

X

Pantagruel'in müthiş müphem ve müşkül bir tartışmayı nasıl hakkaniyetli bir biçimde karara bağladığı, kararının yarattığı büyük hayranlık

Pantagruel babasının mektubunu ve tavsiyelerini hatırlayarak, bir gün bilgisini sınamak istedi. Bu nedenle, şehrin bütün kavşaklarına, sayısı dokuz bin yedi yüz altmış dördü bulan, bütün bilimlerde şüphe uyandıran her meseleye dair savunmak istediği tezlerini astı. Öncelikle Fouarre Sokağı'nda[1] üniversite hocalarına ve güzel sanatlar öğrencilerine karşı tezlerini savundu ve hepsi kıç üstü oturdu. Sonra Sorbonne'da, bütün teologlar karşısında, sabah dörtten akşam altıya kadar, iki saatte kısa bir yemek molası vererek, tezlerini savundu. Hukuk sisteminin saygın üyelerinin çoğu da bu tartışmalara tanıklık etti: Devlet Şurası üyeleri, mahkeme başkanları, müsteşarlar, maliyeciler, sekreterler, avukatlar ve diğerleri gibi şehrin ileri gelen büyükleri, doktorlar ve hukuk profesörleri[2] de oradaydı.

1 Sorbonne civarı.

2 Bu profesörler yalnızca kilise yasalarının öğretilmesinden sorumlu kişilerdir.

Bütün bunlar arasında, çoğu kişinin gemi azıya aldığını dikkate alın, şişinmelerine ve aldatmacalarına rağmen, Pantagruel hepsini mahcup etti ve eteklik giymiş danalardan ibaret olduklarını açıkça gösterdi.

Herkes fısır fısır onun olağanüstü birikimi hakkında konuşmaya başladı; kocakarılara, çamaşırcılara, aşçılara, ızgaracılara, bıçakçılara varana dek her kim onu sokakta yürürken görse şöyle diyordu: "İşte o!" Pantagruel, tıpkı Yunan hatiplerin prensi Demosthenes'in,[1] çömelmiş yaşlı bir kadın kendisini parmakla gösterip "İşte o!" dediğinde aldığı kadar zevk alıyordu bundan.[2]

Oysa tam da bu dönemde, mahkemede iki büyük senyör arasındaki bir dava vardı; bir yanda davacı Mösyö de Baisecul, diğer yanda davalı Mösyö de Humevesne. Aralarındaki anlaşmazlığın hukukî boyutu öylesine yüce ve çetrefildi ki, mesele Yüksek Mahkeme'ye Yüksek Almanca gibi geldi. Bir de Kral'ın emriyle Fransız mahkemelerinin en bilgili ve en şişko dört üyesi, Büyük Konsey'le birlikte, yalnızca Fransa'nın değil, İngiltere'nin ve İtalya'nın da Jason, Philippe Dece, Petrus de Petronibus gibi en önemli profesörleri ile bir yığın yaşlı bilge toplandı. Kırk altı hafta boyunca toplanan bu kurulun meseleye hukukî bir açıklama getirmesi beklenirken, kurul ne davaya nüfuz edebildi ne davanın esasını anladı, haliyle de duruma önce pek gücenip sonra da utançla kendi kendilerine sövmeye başladılar.

Fakat Du Douhet diye anılan içlerindeki en bilgili, en uzman ve diğerlerine göre en ihtiyatlı kişi, herkesin tetkik aşkından kafaların iyice kalınlaştığı bir gün onlara söyle dedi:

"Beyler, uzun süredir buradayız, vakit harcamak dışında bir şey yapmıyor, davanın esasını çözemiyor, meselenin kıyısından bile geçemiyoruz; bizi yerin dibine sokan ve vicda-

1 Demosthenes (MÖ 384-322), Atinalı ünlü bir siyasetçi ve hatip.

2 "Parmakla göstermek", bu anekdot farklı yazarlar tarafından da kullanılmıştır.

nımıza çökmüş bu meseleyi ne kadar çok incelesek, o kadar az anlıyoruz; kanımca bu işten ancak ayıpla çıkacağız, zira istişarelerimiz boyunca tek yaptığımız saçmalamak, benim önerim ise şu: Günümüz kapasitesinin üstünde bir bilgi birikimine sahip olduğuna inanılan, herkesin içinde pek çok kişiyle münazara etmiş Üstat Pantagruel adında bir şahsiyetten bahsedildiğini tabii ki işitmişsinizdir. Onu buraya çağırmamız ve bu davayı onunla görüşmemiz gerektiği kanısındayım, zira eğer o da getiremezse kimse bu işin sonunu getiremez."

Kurul üyelerinin hepsi ve bilgeler bu öneriyi, seve seve kabul etti.

Bunun ardından, birileri derhal onu aramaya yollandı; bu dosyayı özenle incelemesi ve davayı iyice derinleştirip kendilerine hukukî bir tutanağa benzeyen bir rapor sunmasını talep ettiler, sonra da gerek hacim gerekse ağırlık olarak ancak dört koca taşaklı eşeğin taşıyabileceği ne kadar kâğıt, evrak varsa hepsini çuvallara doldurup ona gönderdiler. Fakat Pantagruel onlara şunu sordu:

"Beyler, bu davaya taraf olan bu iki senyör hâlâ hayatta mı?"

"Evet," cevabı verildi.

"Bana getirdiğiniz bunca karmaşık kâğıt ve nüsha hangi şeytanın işine yarayacak?" dedi. "Laf cambazlığından, Cepola'nın şeytani kurnazlıkları ve hukukun yozlaşmasından ibaret bu abidik gubidik şeyleri okumaktansa, tartışmayı onların ağızlarından dinlemek daha iyi değil mi? Çünkü eminim siz bu davayı elden geçiren kim varsa hepsinin *Pro et Contra*[1] görüşlerini ilave etmişsinizdir, anlaşmazlık sebebi apaçık hatta kolay yargıya varılır olsa bile, siz aptallıkla ve akılsız bahanelerle ve Accursius, Baldus, Bartolus, Paul de Castro, d'Imola, Hippolytus, Panorme, Bertachin, Alexandre, Curtius ve Pandectes'in ve ayrıca Pandectes'in yasa-

1 Lehte ve aleyhte.

larından zerre anlamamış, yasaları anlamak için gereken her şeyi gözardı eden, aşar vergisine ayrılmış koca danaların ve diğer namussuz morukların budalaca görüşleriyle bu davayı bulandırdınız.

Zira (şurası kesin ki) Yunan ve Latin dillerinden bihaberler; yalnızca gotik ve barbar dillerine hâkimler, bununla birlikte yasalar ilk olarak Ulpianus'un *I. Posteriori De orig. Juris*'te tanıklık ettiği gibi, Yunancadan doğdu ve yasaların hepsi bolca Yunanca ifade ve kelime içerir. Ardından en seçkin Latinceyle kaleme alındılar ve her Latin dilinde süslenip püslendiler; burada memnuniyetle Sallustius, Cicero, Seneca, Titus-Livius[1] ve Quintilianus'un adını zikredebilirim. Latin dilinde tek bir iyi kitap görmemiş bu ihtiyar hayalperestler, bir hukukçunun değil olsa olsa bir baca temizleyicisinin, mutfak Latincesinin, aşçı yamağının üslubu olan üsluplarının da ayan beyan gösterdiği üzere, yasa metinlerini nasıl anlayabilirler?

Dahası, yasaların ahlâk ve doğa felsefesinin eridiği potadan koparıldığı ortada, peki benim katırımdan (Tanrı şahit-

1 Romalı tarihçi ve yazar.

tir ki) daha az felsefi çalışma yapmış bu deliler, yasaları nasıl anlasınlar? Edebiyat, beşerî bilimler, antikite ve tarih bilgisi bakımından ancak yumurcak bir yazar kadar yetkinler. Hukuk, kendi içinde bilgi dolup taşsa da, birazdan size yazılı sunacağım gibi, bu bilgiler olmadan anlaşılmaz.

Pekâlâ, bu davayla ilgilenmemi istiyorsanız, öncelikle şu kâğıtların hepsini yaktırtın, ardından bu iki beyefendiyi bizzat karşıma getirtin ve onları dinlediğimde, yalansız ve hiçbir şey gizlemeden düşüncelerimi size beyan edeceğim."

İçlerinden bazıları buna karşı çıkıyordu; zira iyi bildiğiniz üzere, her toplulukta bilgelikten çok delilik vardır ve Titus-Livius'un Kartacalılardan bahsederken söylediği gibi, en büyük kitle daima en iyileri bastırır. Fakat, bahsi geçen Du Douhet, Pantagruel'in haklı olduğunu savunarak yiğitçe karşı tavır aldı; zira bu kayıtlar, sorgular, yanıtlar, suçlamalar, savunmalar ve diğer tüm şeytani şeyler yalnızca davayı uzatıyordu ve dava üzerine *İncil*'in ve felsefenin dürüstlüğüyle değil, farklı karar alınsın diye, bütün bunları oraya da şeytan taşımıştı.

Sonunda bütün kâğıtlar yakıldı, iki beyefendi bizzat çağrıldı. Pantagruel de onlara şöyle dedi:

"Bu büyük anlaşmazlığın tarafları siz misiniz?"

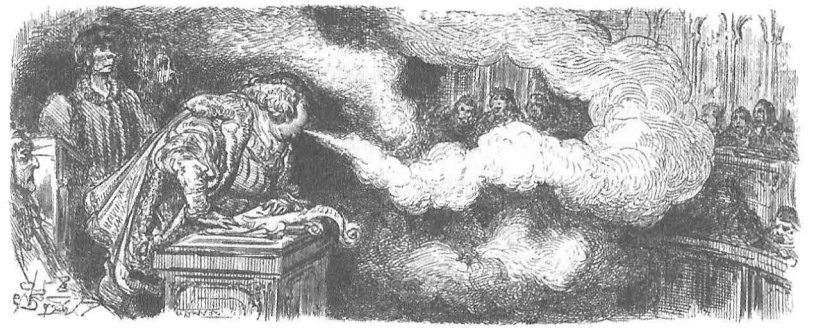
"Evet efendim," dediler.

"Hanginiz davacısınız?"

"Benim," dedi Senyör de Baisecul.

"O halde arkadaşım, noktası virgülüne, meseleyi bütün çıplaklığıyla anlatın bana; zira, Tanrı şahit ki, tek kelime yalan söylersen, kafanı gövdenden ayırırım ve davalarda, adalet karşısında yalnızca doğruyu söylemek gerektiğini anlarsın. Ayrıca, sakın ifadenize bir şey ekleyip çıkarmayın. Anlatın."

XI

Senyörler, de Baisecul ve de Humevesne'nin, Pantagruel'in önünde nasıl avukatsız savunma yaptıkları

O sırada Baisecul şöyle bir üslupla konuşmaya başladı:

"Efendim, evimdeki bir kocakarının yumurtaları pazara satmak için taşıdığı görüldü ki..."

"Şapkanızı takabilir misiniz Baisecul," dedi Pantagruel.

"Çok teşekkürler, efendim," dedi Senyör de Baisecul. "Nerede kalmıştım, evet: Öküzlere çorba, kızlara da, köpeklere yulaf versinler diye kömürlük anahtarının bırakıldığı yılın ilk günü, ökseotunun altına[1] girmek için üçer, altışar, dokuzar, onarlı toplaşan İsviçreli isyancılar konusunda Baraguinler ve Accursiyenler[2] arasında çıkan zevzekçe bir ayaklanmanın ardından, İskit Tepeleri o yıl değerli görünümlü değersiz taşlar açısından pek kısır olduğundan, kocakarı altı gümüş para ve birkaç mangırla başucu noktasına doğru iki dönence arasından geçiyordu.

1 Duridlere göre sonsuzluğun simgesi olan bu bitki altında yeni yılı karşılamak şans getirirdi.

2 Baraguinler cevabı olmayan sorular sorarlardı.

Gece boyunca gemileri alıkoymak maksadıyla (eller testide) sadece yayaların ve atlıların su toplamış ayaklarındaki kabarcıklar patlatıldı, zira kuru ot demetçilerine göre, lahana kazanı büyüklüğündeki okyanusun güvenliğini sağlamak için terziler çalıntı deri kumaşlarla bir üfleme borusu yapmak istiyorlardı. Fakat doktorlar idrarda toy kuşunun ayak izine ve hardallı çulluk yendiğine dair açık bir belirti bulamadıklarını söylüyorlardı; ancak mahkemedeki beyefendiler frengililere özgü kalın seslerle, ipekböceklerine saldırılmayacağı komutunu verdiler ki bu kaba herifler, aynen Ragot'nun dediği gibi ayak ateş üstünde, kafa ortada çoktan dans etmeye başlamışlardı bile.

Ah Beyler, Tanrı her şeyi kendi arzusuna göre çevirir, kör talih işte, bir arabacı kırbacını aniden kırdı. Bu, Bicoque dönüşünde, tamamen kabalık nedeniyle Usta Crénitus de la Crétinière'in işinden olduğu sırada oldu, tıpkı kilise hukukçularının dediği gibi, *Beati Lourdes quoniem ipsi trebuchaverunt.*[1]

Fakat bu da Büyük Perhiz'in epey geç gelmesine yol açtı, Brieli Aziz Fiacre'dan, bunun nedeni başka bir şey olamaz:

La Pantekot,[2]
Asla yetişmedi, gücüme gitmez,
Fakat gidelim önden,
Hafif yağmur, şiddetli rüzgârı yener.

Çavuş, hedef alınabilecek tek ufak tepeye beni yerleştirince, zabıt kâtibi kuştüyünden kalemini parmaklarının ucuna özenle geçiriverdi ve artık savaş beş yıldan fazla sürse bile bize yetecek kırk derecelik şarap fıçılarının asıldığı dar bacaya bakan herkes, geleceğini burnunun ucunda görebilirdi. En azından, kuşu peynirli tartların önünde tüyünü yolmadan uçurmak istemiyorsan, birazcık sorumlu olmalısın; çün-

1 Dağdaki vaaz parodisi: Ne mutlu aptallar, çünkü kendilerine çarpacaklar.
2 Hamsin yortusu.

kü çoğu zaman ayakkabı ters giyilince akıl baştan gidiyor. İşte bu, Tanrı *Thibault Mitain*'i[1] korusun!"

Bunun üzerine Pantagruel şöyle dedi:

"Her şey güzel dostum, her şey yolunda, acele etmeden ve öfkelenmeden konuş. Neden bahsettiğini anlıyorum, devam edebilirsin."

"O sırada, Mösyö," dedi Senyör de Baisecul, "çabuk çabuk *Gaude* ve *Audi nos*'larını[2] okuyan kocakarı, üniversitelilere bahşedilmiş ayrıcalıklardan olan tanrısal erdeme, bir terslik vesilesiyle ulaşamadı. Melekler gibi kafa ütüleyemiyor olsa da Flandresli ressamların çalışırken kullandığı çaputların satıldığı tezgâhların orada bir kılıç darbesi aldı ve giriştiği bu zorlu işin altından kalkamadı. Merakımı en çok çekense, kuluçkaya yatmış bunun gibi insanların bir türlü yumurtlamıyor oluşuydu."

Tam bu sırada Senyör de Humevesne bir şeyler söylemek için araya giriyordu ki, Pantagruel ona şöyle çıkıştı:

"Aziz Antoine adına! İzin verilmeden konuşmak senin haddine mi? Burada, aranızdaki anlaşmazlığı çözmek için, gördüğün gibi çok çaba harcıyorum, beni bunaltmaya mı çalışıyorsun? Huzur, lanet olsun, birazcık huzur! Ekleyecekleri bitince sen de dilediğin kadar konuşursun." Pantagruel hemen de Baisecul'e dönerek, "devam edin," dedi, "ama acele de etmeyin."

"Pragmatik ceza kanununa bakıldığında," diye sürdürdü de Baisecul, "ve Papa orada herkese keyfince osurma özgürlüğü verdiğine göre, yeryüzündeki bazı yoksulların gökkuşağını seyretmelerine, ahlâksızların istavroz çıkarmasına, çayırkuşlarının yumurtadan çıksınlar diye Milano'nun serinliğine bırakılmalarına, sazanların itirazlarına rağmen, mecburiyetten eski çarık yapımını kavramaya uğraşan siyatiklilere kocakarıların hizmet etmesine razı olunabilir.

---

1 Şakacı bir köylü olabilir.

2 Duaların ilk sözcükleridir.

Bununla birlikte, Jean le Veau, yanmış bir ormandan çıkagelen kuzeni Gervais'nin önerisiyle, hiçbir şeyi tesadüfe bırakmamak, kâğıtları şaplamadan yazıya başlamamak gerektiğini anladı: çünkü *Non de ponte vadit, qui cum sapientia cadit.*[1]

Alman flütleri için yollanan ihtarlar muhasebecilerin işine gelmiyordu ve buna benzer bir kavgaya, yine Anvers'de basılan *Les Lunettes des Princes*[2] [Prensin Gözlükleri] kitabında rastlanıyordu.

İşte Beyler, kötü bir ilişki bakın nelere yol açıyor; bu nedenle *in sacer verbo dotis,*[3] ben hasımlarıma da inanıyorum. Zira kralın isteği doğrultusunda, yüksek tepelerde bağbozumunu rahatça yapmak isteyen bağcılarımın uzun başlıklarını nasıl parçaladıklarını görmeye gitmek için, baştan aşağı deri zırha bürünmüştüm ve ishal nedeniyle de pek hoş bir zaman

1 Lat. Akıllıca ilerleyen, köprüden düşmez.
2 Jean Meschinot'nun kitabı. Bölüm VII'de geçen kitap da aynı şaire aittir.
3 Lat. Sözlerimin tamamı gerçektir.

değildi. Pek çok Francs-archers,[1] atlarının ayaklarındaki tümörden ve dostumuz Baudichon'nun[2] yaralarından söz açıp bacaların darlığı bahanesiyle içtimaya çıkmayı reddetmişti.

Bir şekilde Artois bölgesinin bütün toprakları çok verimli bir yıl geçirmişti ve bağbozumundan dönenlerin keyfi yerinde olsa da, sürekli yedikleri için kılıçlarını kınından çekmeden önce, karınlarındaki düğmeleri çözmeleri gerekiyordu. İstediğim şey, her birinin sesinin güzel olmasıydı; o zaman daha fazla el çırpma oynardık ve çamur pabuçlarının etimolojisine inmek yerine, Seine'e dalar ve sürekli Pont aux Meusniers'ye hizmet eder, Céans'da alınmış bir karar doğrultusunda Kanarya Kralı'nın hükümlerine uyardık.

Bütün bu sebeplerden dolayı efendim, senyörlüğünüzce, davada kim haklıysa, harcı, zararı, faizi neyse söylenmesini ve tarafımıza tebliğ edilmesini rica ediyorum."

1 VII. Charles tarafından kurulan, üçüncü sınıftan (özellikle burjuvazi) kişilerin yoğun olarak yer aldığı birlikler.

2 Dönemin ünlü şarkılarından birinin nakaratında adı geçen kişidir.

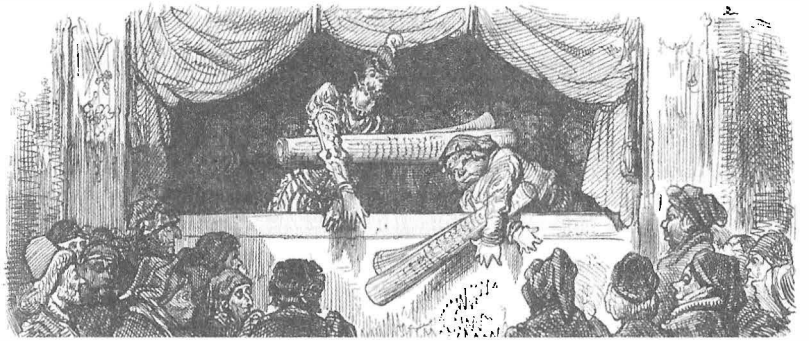
Bunun üzerine Pantagruel şöyle sordu:

"Dostum, söylemek istedikleriniz bu kadar mıydı?"

Baisecul yanıtladı:

"Evet Mösyö, zira olan biteni *tu autem,* yani tamamen anlattım ve şerefim üzerine yemin ederim ki hiçbir şeyi değiştirmedim."

Pantagruel, "Siz Mösyö de Humevesne, siz de söylemek istediklerinizi az ve öz anlatın bakalım; konumuzun dışına çıkmadan davaya hizmet edecek her şeyi söyleyin," dedi.

XII

Senyör de Humevesne'nin Pantagruel'in önünde savunmasını nasıl yaptığı

O vakit Senyör de Humevesne şöyle konuşmaya başladı:

"Mösyö ve Mösyöler; eğer insanların adaletsizliği de süte düşmüş sinek gibi kati bir yargıyla kolayca görülebilseydi, dünya –dört öküz– sıçanlarca bu denli yenmeyecek ve bunun yanı sıra, pek alçakça kemirilmiş nice kulak da bugün aramızda olacaktı. Çünkü, isterse karşı tarafın yazılı ve sözlü beyanlarının tamamı gerçek olsun, yine de efendiler, güllerin saksısının altına ince hileler, aldatmacalar ve küçük pürüzler gizlenmiştir.

Dinginlikle çorbamı içtiğim vakit, kötü düşünmeden, kötülemeden, katlanmak zorunda mıyım beni denetlemeye gelinmesine, beyin patlatılmasına, *antiquaille*[1] çalınıp şöyle denirken:

Çorbasını içerken, içki yudumlayan,
Ölünce, damla görür mü?

1 Dans eşliğinde söylenen eski bir popüler müzik.

Ve mukaddes kadın;[1] savaş meydanlarında, hayır kurumu somun dağıtırken kafayı daha mertçe sallamak, ud çalmak uğruna ve kuyruğu kaptırmak pahasına düzlükte sekip duran nice büyük komutanlar gördük biz!

1 *Sainte-Dame;* de Humevesne, mahkeme kürsüsünde bulunan bir kadına ya da Kutsal Meryem'e sesleniyor.

Ama dünya Leicester yünü balyaları yüzünden artık iyice bozulmuş: kimi birde kendini salıveriyor, diğeri beşte, dörtte, ikide, işte mahkeme bu işin icabına bakmazsa, bu yılın hasat artığını toplamak gibi olacak seneye, bir maşrapa ancak dolacak. Yoksul bir kişi buhar odasına, ağzını burnunu inek tezeğiyle bezemek veya kışlık bot almak için gidiyor ya da oradan geçen çavuşlar ya da nöbetçi kulübesindekiler, şamata edince lavman kaynatılmasına veya dışkısal bir maddenin deldiği helaya nail oluyor diye memeleri sallayıp tahta çanakları saçıp savurmak mı gerekiyor?

Çoğu kez biz bir şey düşünürüz, Tanrı başka bir şey yapar ve ne zaman ki güneş batar, o vakit bütün canlılar gölgede kalır. Bunu aydınlık insanlara cesaretle ispatlayamadığıma inanılsın istemem. Yıl 36, enine uzun ama boyuna kısa bir Alman beygiri almıştım; tüyleri yeterince iyiydi ve kızıla boyandığına demirciler yemin etti, yine de noter ortaya attı bir *cetera.*[1] Ben noter kâtibi falan değilim ki Ay'ı dişlerimle yakalayayım, fakat Vulcanus'un aletlerini eyerlediğimiz tereyağı güğümüne gelince, söylenene göre, gürültünün sebebi tuzlanmış sığırın, şarabı birilerine mumsuz buldurmasıydı, gerçi bir kömürcünün çantasının dibine saklanmıştı, giydirilmiş, magandalığı kotarmak için lazım gelen at başı ve zırh takımıyla iyice donatılmıştı, bir koyun kellesiydi bu. Atasözünün pek güzel ifade ettiği gibi, *aşkların tadını çıkarırken, yanmış ormanda kara inek görmek iyidir.* Meseleyi noter kâtiplerine danıştırttım ve sonuç olarak kâğıt, mürekkep, tüy kalem, Lyon çakısı ve *gürültü mürültüyle*[2] dolu bir mahzende yaz mevsimini geçirmek yönünde, *frisesomorum*'da[3] karar kılındı. Zira üst baş sarımsak kokmaya başladığı andan itibaren pas insanın ciğerini yoklamaya başlar, yemek-

1 Lat. Vesaire.

2 Uydurma bir yayıncı adı. Ayrıca *tarabin* Lyon ağzında "gürültü" anlamına gelir, *tarabin taraban* da *gürültü mürültü* diye çevrilebilir.

3 Tasım.

ten sonra kestirmeye hazırlanırken olsa olsa boynu tutulur adamın. Ve tuz da işte bu yüzden pek kıymetlidir.

Beyler, bahsi geçen kocakarı, mübaşirin ifadesi daha ayrıcalıklı olsun ve tefeci keseleri domuz sucuğuyla sakatatın yolunu kesti diye kaşıkgagalıyı ökseotuyla yakaladığında, ona inanmayın sakın, orada artık yamyamlardan korunmak için, simyacılarda bol bol bulunan üç yüz şalgama bağlı bir baş soğan ve biraz dana bağırsağı almak ve iyice kapanıp terlikleri, pofuduk mofuduk, dayak sosuyla kireçlemek, tabii domuz yağı parçalarını ziyan etmeden bir köstebek deliğine girip saklanmak dışında yapacak bir şey yoktur.

Ve zar çifte astan başka türlüsünü istemiyorsa, sonunda da büyük üçlünüzü, damı yatağın köşesine koyun (okşayın onu, lalala diye coşun, ölçüsüzce için, *depiscando grenoillibus,*[1] her şey kalın topuklu çizmelerin tozlukları şerefinedir). Çünkü bu geveze biracıların metali dövmesini ve balmumunu ısıtmasını beklerken *fouquet*[2] oynayan kaz kafalıların kuluçka kafesine yarayacak.

Şurası gerçek ki, bahsi geçen dört öküz balık hafızalıydı; her durumda hangi telden çaldıkları bilinsin diye ne karabataktan ne Savoy ördeğinden korkarlardı; benim yaşadığım yerde insanların bu konuda büyük umutları vardır ve şöyle derler: 'Bu çocuklar aritmetikte ilerleyecek ve bu da bize hukukta yol gösterici olacak.' Çitlerimiz karşı tarafın sözünü ettiği yel değirmenini aşarsa fırsatı kaçırabiliriz. Fakat koca şeytan da buna heves etti, Almanları arkamıza koydu, bu da şeytanları *Her, tringue, tringue*[3] diye soluttu, darbe üstüne darbe, zira Paris'te 'Petit Pont üzerinde çiftlik tavukları bulunur,' denmesinin hiçbir mantığı yok ve bataklık kamışı gibi de zengin dururlar, büyük harfli veya işlek bir yazı için

1 Kurbağalara karşı koyarken.

2 Burunla mum üfleme oyunu.

3 Almanca "Herr trink, trink!"in Fransızca okunuşu. "Bayım, iç, iç!" anlamına gelir.

ne mürekkep püskülleri feda ediliyor, yeter ki şiraze orada mısralar doğurmasın, bana hepsi uyar.

Ve olay soruluyorsa, sokak köpekleri çiftleştirildiği esnada, noter daha kabala sanatıyla ifadesini sunmaya başlamadan veletler boruyu üflüyor, bundan (mahkemenin en iyi yargısı dışında) şu sonuç çıkarılmalıdır: VII. Charles'ın cenazesinde pazarda iki buçuk meteliğe yapağı bulduğumuza göre, altı dönüm genişlikteki bir çayır, kefeye üflemeye gerek kalmadan üç fıçı ince mürekkep eder, söylediklerim doğrudur, yün üzerine ant içerim.

Ve bacaların etrafını üç tur süpürüp yavaşça sokulunca güzel yuvalar da görüyorum çoğu kez, boruyla kuş avına gittiğimizde de böbrekleri germek ve kıça üflemek dışında bir şey yapılmıyor, eğer macera pek ateşliyse ve *quille luy bille*,[1]

Hemen evraklar görüldü,
İnekler ona verildi.

Aynı karar 17 yılında Louzefougerouse'un[2] savurganı için Martingale'de verildi, mahkemenin bunu hesaba katması hoş olacaktır.

Kutsal su içeceklerin, haklı olarak bundan mahrum bırakıldığını gerçekten söyleyemem; yani dokumacı fidyesi misali, olacaklara boyun eğmek istemeyenlere fitili sokmaları gibi, iyi oyun iyi para.

Tunc[3] Beyler, *quid juris pro minoribus*?[4] Zira Salica kanunlarının teamülüne göre, kunduracıların dikişlerini patlamadan şarkı boyunca dolu dolu sümküren, ineğe el koyan o ilk delifişek, *Gaude Maria Virgo* okunduğunda Anjou'nun çelme etkisi yaratan beyaz şaraplarına, gırtlak gırtlağa, Bre-

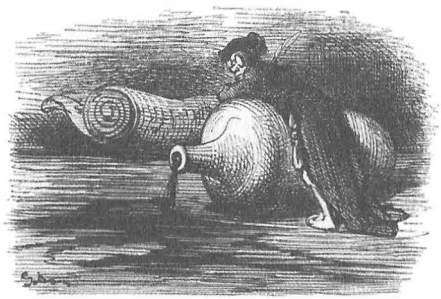
1 Bilye oynanıyorsa.
2 Louze-Fougereuse, Fontenay-le-Comte yakınlarında bir yer.
3 Lat. O halde.
4 Lat. Reşit olmayanları hangi yasa koruyacak?

ton usulü *estrapade*[1] işkencesi yapmak için gece ayininde sabırsızlanınca toplanmış yosunlar vasıtasıyla cemaatin yoksunluğunu yüceltmesi gerekir.

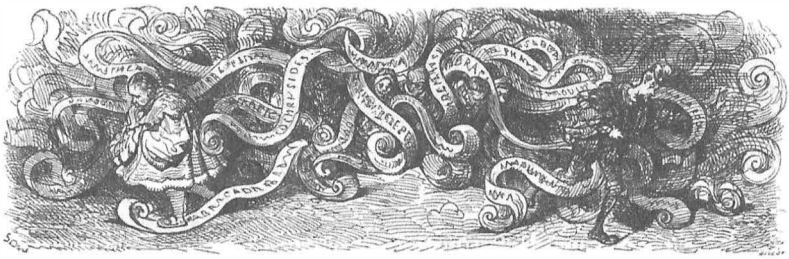
Az evvel dendiği gibi, harcı, zararı ve faiziyle..."

Senyör de Humevesne sözlerini tamamladıktan sonra, Pantagruel, Senyör de Baisecul'e: "Dostum, itiraz etmek istiyor musunuz?" dedi.

Senyör de Baisecul şöyle cevap verdi: "Hayır Efendim, zira ben yalnızca hakikati söyledim, Tanrı aşkına şu anlaşmazlığı giderin, zira bu iş bize pahalıya patladı."

1 Sanığı bir direğe bağlayıp yukarıdan yere atmayı içeren işkence yöntemi.

XIII

Pantagruel'in iki Senyör'ün anlaşmazlığı hakkında nasıl hüküm verdiği

O sırada Pantagruel ayağa kalktı, orada hazır bulunan bütün başkanları, müşavirleri ve doktorları topladı ve onlara şöyle dedi:

"Beyler, sorun teşkil eden anlaşmazlığı *vive vocis oraculo*[1] dinlediniz. Mesele size ne gibi görünüyor?

Şöyle cevap verdiler:

"Hakikaten dinledik fakat lanet olsun ki anlayamadık davayı. Bu yüzden, size *una voce*[2] yalvarıyor ve rica ediyoruz: Lütfedip kendi gördükleriniz üzerinden bir hükme varsanız ve *ex nunc prout ex tunc*[3] varacağınız hükümle mutabık kalacak ve onu tasdik edeceğiz."

"Peki, o zaman beyler," dedi Pantagruel, "madem arzunuz bu, gereğini yapacağım, fakat ben bu davayı sizin sandığınız kadar zor bulmuyorum. Sizin (Marcus Porcius) *Cato* Paragrafı, *Frater* [Kardeşlik] Yasası, *Gallus* [Galyalı] Yasası, *Quinque pedum* [Beş Ayak] Yasası, *Vinum* [Şarap] Yasası, *Si*

1 Lat. Vahiy gibi (kendi) ağızlarından.

2 Lat. Bir ağızdan.

3 Lat. Olageldiği gibi bundan sonra da.

Dominus [Eğer Efendi] Kanunu, *Mater* [Ana] Kanunu, *Mulier bona* [İyi Eş] Kanunu, *Si quis* [Eğer Biri] Kanunu, (Sextus) *Pomponius* Kanunu, *Fundi* [Toprak] Kanunu, *Emptor* [Alıcı] Kanunu, *Pretor* [Kiracı] Borç Kanunu, *Venditor* [Satıcı] Kanunu ve yeterince zor anlaşılır pek çok kanunuz bence bundan çok daha zor."

Bu beyandan sonra, tahmin edilebileceği gibi, düşünlere dalmış bir halde salonda bir iki tur attı; zira kimseyi incitmeden ve kayırmadan, herkese hakkaniyetli davranmak zorunda olduğunu düşünerek sağlam kırbaçlanan bir eşek gibi anırıyordu. Sonra geri dönüp oturdu ve aşağıdaki hükmünü okumaya başladı:

"Senyör de Baisecul ve Humevesne arasındaki anlaşmazlık görüldü, dinlendi ve iyice değerlendirildi. Mahkemenin haklarındaki kararı şudur:

Böğründe kundaklı bir yayı germiş atlı bir maymun, Roma ikliminde erkek ağaç kurtlarının verdiği rahatsızlıkla başarısız olmuş korkunç şeylere kur yapma girişiminde bulunduğu için yarasanın, yaz gündönümünü yiğitçe reddettiği; davacının mevzubahis kocakarının bir ayağı çıplak diğerinde pabuçla, hindi gibi kabarttığı kalyonun şıngırtılarını kalafatlamayla ya da üstüpüyle durdurmak için haklı bir gerekçesi olduğu göz önünde bulundurularak, kendisine, bilinci zayıf ve bulanık olsa da, zararını telafi ve tazmin etmek üzere, on sekiz inekten çıkacak kıl ve nakışçıya yetecek kadar yerfıstığı verilmesi gerektiğine karar verildi.

Aynı şekilde, başına geldiği sanılan dışkısal imtiyaz eyleminden beraat etti, çünkü uzun saplı çalı süpürgesiyle papağan kovalanan açılı bir köşede kanaviçeye işlenmiş üç kırmızı zikzakla süslenmiş sınırdaş bir sepetin içinde bacanağı tarafından zihnen taşınan, Macaristan sınırına takılmış bütün atmaca çıngıraklarını alıp seyislerin Loire menşeli pestili çıkmış sebzelerle tartışmalı bir hamur işine giriştiği tunç mermiler borinayı gevşetirken, neşeyle tezek çıkaramaz, ül-

kesi Mirebeau'da[1] kullanılan tarzda, osuruk esanslı cevizli mum kokan bir çift eldiven buna işaret etmektedir.

Ancak davacı, az önce davalıyı itham ettiği yamacılık, peynir yeme ve mumya astarlama konularında, davalının itiraz ettiği gibi, haklı bulunmamıştır; mahkeme ağustos ortasından mayısa kadar davacıya ödenmek suretiyle, ülkemizin âdetlerine göre hazırlanmış, iyice sıkılmış, inci gibi parlak ve çeşnili üç bardak lor ödemeye mahkûm edilmiştir.

Öte yandan davalı da, demirdikeni ve kukuletadan müsemma kafaların gırtlaktan rahat geçmesini teminen, davacıya saman ve anız vermeye mahkûm edilmiştir.

Ve dostlar, huzurunuzda, dava makul sebeplerle masrafsızca görülmüştür."

Karar tebliğ edildi, iki taraf da karardan memnun ayrıldı, şüphesiz inanılması güç bir şeydi bu, zira büyük tufandan beri böyle bir şey görülmemişti ve iki tarafa da söz verilen bir uyuşmazlık davasında iki tarafı da tatmin edecek kesin bir karara varmak için en az on üç temyiz duruşması gerekirdi.

Davayı takip eden üyeler ve doktorlar hayran kaldılar ve üç saat boyunca ortalıkta görünmediler; hepsi böylesine zor ve çetrefil bir yargılamada son derece net hüküm veren Pantagruel'in insanüstü bilgeliğiyle mest oldu. Bulundukları yerden ayrılamadılar, akılları başlarına gelsin ve Tanrı daim etsin, normal hallerine dönebilmeleri için kendilerine keskin sirke ve gül suyu taşınması gerekti.

1 Bu bölgede gaz kullanılmadığından, kötü kokan mumlar vardı.

XIV

Panurge Türklerin elinden nasıl kaçtığını anlatıyor

Pantagruel'in kararı hemen duyuldu ve herkes tarafından anlaşıldı; çok sayıda baskısı yapıldı ve sarayın arşivlerine koyuldu; öyle ki herkes şöyle demeye başladı:

"Çocuğu zan üzerine gerçek annesine teslim eden Süleyman bile,[1] asla iyi yürekli Pantagruel'inki gibi bilgelik dolu bir şaheser ortaya koymadı. Ülkemizde ona sahip olduğumuz için mutluyuz."

Ve gerçekten de Pantagruel'i yüksek yargıçlığa atamak ve Mahkeme Başkanı yapmak istediler; lakin o nezaketle teşekkür ederek hepsini reddetti:

1 Aynı çocuk üzerinde hak iddia eden iki anneye, çocuğu ikiye bölüp her birine bir parçasını vermeyi önermiş, sonra içlerinden birini makul bir tahminle anne ilan etmişti.

"Çünkü," diyordu, "bu işlerde pek ciddi bir kulluk kölelik var, insanların nasıl yozlaştığına bakılırsa, buna alışanları bu işlerden kurtarmak pek zordur. Ve inanıyorum ki meleklerin boş koltukları başka türden insanlarla doldurulmazsa, buradan otuz yedi jübileye kadar *Son Karar*'a varamayacağız ve Cusanus[1] tahminlerinde yanılmış olacak; sizi bu konuda şimdiden uyarıyorum. Ama bir fıçı iyi şarabınız varsa, seve seve bir armağan olarak kabul ederim."

Bu memnuniyetle kabul edildi ve ona şehrin en iyi şarabını yolladılar, o da şaraptan bol bol içti. Zavallı Panurge da yılmadan içti, zira çiroz gibi sıskaydı ve sıska bir kedi nazikçe yer değiştirirdi. Tek solukta koca bir maşrapa kırmızı şarabın yarısını içmişti ki biri onu şöyle diyerek payladı:

"Kardeş, her şey yolunda, sakin, kudurmuş gibi içiyorsun."

"Atın ölümü arpadan olsun!" diye cevapladı, "serçe edasıyla kuyruklarına vurulana dek bir gagalık yemine bile dokunmayan, bir ispinozdan fazla içemeyen çömez Paris ayyaşlarıyla karıştırmayın beni! Ah dostum, kadehleri indirdiğim kadar hızlı çıkabilseydim, şimdiye çoktan Ay'da Empedokles'le oturuyordum. Lanet olsun, bunun sebebi nedir bilmiyorum: Bu şarap pek güçlü ve pek lezzetli, lakin ne kadar içsem o kadar susuyorum. Ay nasıl nezle ederse adamı, sanırım Mösyö Pantagruel'in gölgesi de susuzluğa yol açıyor."

Bu sözler yaverleri güldürdü. Bunu gören Pantagruel şöyle dedi:

"Panurge, ne anlattınız da böyle gülüyorlar?"

"Senyör," dedi, onlara şu şeytan Türklerin şarap içmedikleri için nasıl mutsuz olduklarını anlatıyorum. Muhammet'in Kuran'ında bundan başka kötü bir şey olmasa dahi onların inancını benimseyemezdim."

"Peki o zaman bana onların elinden nasıl kaçtığınızı anlatın," dedi Pantagruel.

---

1 Nicolaus Cusanus (1401-1464).

"Tanrı adına Senyör," dedi Panurge, "size tek kelime yalan söylemeyeceğim.

Ehlikeyif Türkler beni canlı canlı kebap yapmak için üzerime bir güzel domuz yağı sürüp (öyle sıskaydım ki aksi takdirde etim sert ve kötü olacaktı) tavşan gibi şişe geçirmişlerdi. Tam beni kızartmaya başlamışlardı ki aklıma Aziz Laurent geldi, canımı bağışlaması için Tanrı'ya yakarmaya başladım ve Tanrı'nın beni bu pek tuhaf işkenceden kurtarmasını umuyordum. Zira 'Yüce Tanrı, yardım et bana! Yüce Tanrı, kurtar beni! Yüce Tanrı, sana imanımı koruyabilmem için, beni bu hain köpeklerin işkencesinden kurtar!' diye bağırarak tüm iyi kalbimle Tanrı'ya sığındığım anda, Tanrı'nın isteği ya da ufak bir hileyle yüz gözlü Argus'u uyutan iyi yürekli Merkur sayesinde, bizim kebapçı uyuklamaya başladı.

Şişleri çevirmediğini hissedince bir baktım uyuyor. Hemen bir çırayı yanmamış ucundan dişlerimle tuttum ve kebapçımın kucağına fırlattım ve bir tane daha aldım, onu da ateşe yakın saman yatağına attım.

Saman hemen alev aldı, oradan yatağa, oradan da lambanın bir tarafına benzeyen, köknar kaplamalı döşemeye sıçradı. Şansıma, kucağına attığım ateş hain kebapçımın göbeğinin altını yakmış, oradan taşaklarına dalmıştı, ama öyle pis kokuyordu ki kendisini teke gibi sersemleten gün ışığından önce burnuna yanık kokusu gelmemişti; ayağa fırladı ve pencereden 'Dal barut! Dal barut!' diye bağırmaya başladı. 'Yangın var! Yangın var!' gibi bir şeyler demek istiyordu. Beni ateşe atmak için üzerime yürüdü, ellerimi bağladıkları ipleri çoktan kesmişti, ayaklarımdakileri keserken yangın çığlıklarını işiten, diğer paşalar ve müftülerle sokakta dolaşırken yol boyunca duman kokusu alan ev sahibi, koşarak yardım etmeye ve taşınacaklara el atmaya geldi.

Gelir gelmez, geçirildiğim şişi çekip çıkardı, kebapçıma elinin tersiyle bir dokundu, adam ölüverdi. Kebapçım ora-

da ya kötü tedaviden ya da başka bir sebepten ölmüştür. Çünkü ev sahibi şişi göbek deliğinden sokup sağ böğrüne doğru çevirdi, karaciğerin üçüncü lobunu deşerek diyaframa soktu ve orada bıraktı, şişi biraz döndürüp kalp zarına çevirdi, sonra da yukarı doğru itip omzundan, tam olarak sol kürekkemiği ve omurunun ortasından çıkardı.

Cidden, vücudumdaki şişi çekerken mangalın yanına, yere düştüm, düşerken biraz canım yandı ama yine de çok değil, çünkü sarmalandığım yağlar darbeyi yumuşattı.

Sonra, vaziyetin umutsuz olduğunu, evinin yanıp kül olduğunu, her şeyini kaybettiğini gören benim paşa Kebapgot, Astaroth, Rapallus, Fokurfokurdis'in adını dokuz kez anarak kendini onlara adadı.

Bunu görünce, şeytanların bu deliyi buradan almaya gelmelerinden, beni de alıp götürmeyi becerebileceklerinden korktum ki, beş araziden[1] bile o kadar korkmamışımdır. Yarı kızarmış haldeyim zaten, yağlarını kederimin sebebi mi olacaktı! Filozof Jamblique ve Murmault'un *De bossutis et contrefactis pro Magistros nostros*[2] savunmasında yetkinlikle ileri sürdükleri gibi, oranın şeytanları yağa bayılır. İstavroz çıkarıyor, bir yandan da bağırıyordum: *Agios athanatos, ho theos!*[3] Neyse ki kimse gelmedi.

Bunun üzerine benim alçak paşa şişi eline aldı, kalbine saplayarak kendini öldürmek istedi. Şişi göğüs hizasından saplamaya çalışıyordu ama şiş içeri girmiyordu; çünkü yeterince sivri değildi ve ne kadar güçlü iterse itsin faydası yoktu.

O sırada yanına vardım, ona şöyle dedim:

'Mösyö Bougrino, boşa zaman harcıyorsun burada, kendini asla böyle öldüremezsin, ancak kendini feci yaralar ve hayatın boyunca barbarların elinde eziyet çekersin. Eğer istersen seni şuracıkta şıp diye öldürüvereyim, öyle öldürürüm

1 Eski bir vergi.

2 Lat. Efendimizin kamburlar ve yaralılar karşısında savunulması.

3 Yun. Tanrı ölümsüz ve kutsaldır.

ki hiç acı hissetmezsin. Bana inan, daha önce öldürdüklerim benden pek memnun kaldı.'

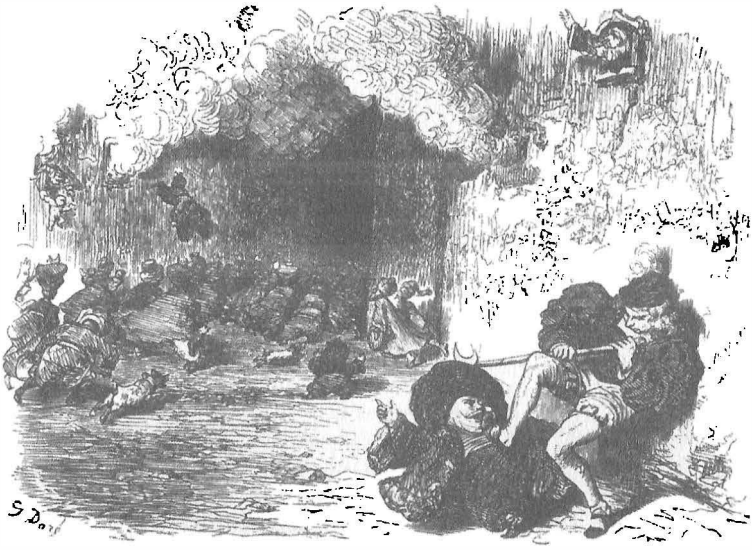
'Ah dostum,' dedi Paşa, 'sana yalvarıyorum! Bunu yaparsan bütün malvarlığımı sana veririm. Al işte. Servetim bu: içinde altı yüz dinar, eşsiz elmaslar ve yakutlar var.'"

"Eee neredeler?" dedi Epistémon.

"Aziz Jean adına!" dedi Panurge, "hâlâ mevcut olsalar da epey uzaktalar. *Eskinin karları nerede?*[1] Parisli Şair Villon'un en büyük kaygısı da buydu."

"Bitir," dedi Pantagruel, "rica ederim, senin Paşa'ya nasıl muamele ettiğini öğrenelim."

"İyi bir adamın imanıyla," dedi Panurge, "tek kelime bile saklamıyorum. Orada bulduğum, yarısı yanmış kötü bir deri kayışla onu sardım, tekme atamasın diye ellerini ayaklarını sıkıca bağladım. Sonra gırtlağından şişimi geçirdim, baltalı mızrakları destekleyen iki koca kancaya şişi takıp onu bir güzel astım. Altında yaktığım ateşi bir güzel körükledim ve asil-

1 François Villon'un bir şiirinden.

zademi ateşte bir güzel, çiroz tütsüler gibi alazladım, sonra kesesini ve kancaya asılı mızrağını alıp dörtnala uzaklaştım. Tanrı biliyor, korkudan burnuma iç yağı kokusu geliyordu.

Sokağa indiğimde, ateşi söndürmek için güçlükle suya üşüşen bir sürü insana rastladım. Beni yarı yanmış görenler, doğal olarak derin bir acıma duygusuna kapıldılar ve ellerindeki suyun tamamını üzerime boşalttılar, pek hoş serinlettiler beni; kendimi çok daha iyi hissettim. Hemen az biraz yiyecek verdiler, pek yemedim; çünkü ruh halleri gereği habire su ikram ediyorlardı.

Bana başka da bir kötülük etmediler. Yalnız, önden kambur hain bir Türk, gizli gizli kıtır kıtır yağlarımı yiyordu; ama benim mızrakla parmaklarına öyle sert vurdum ki ikinciye yeltenmedi. Âdetleri olduğu üzere, Korintli genç bir kız, bana bir testi olağanüstü tatlı afrodizyak taşıdı ve ateşten

iyice daralmış, dizime kadar bile inmeyen, delik deşik zavallı gömleğime bakıyordu. Ama kızartmak için ateşe koyup beni orada unutan ve uykuya dalan kebapçım sayesinde kızaran yanımdaki, yedi yaşından beri muzdarip olduğum siyatiğin iyileştiğini söylemeden geçemeyeceğim.

Oysa onlar benimle eğlenirken ateş birden parladı, nasıl oldu anlamadım ama iki binden fazla evi sarmıştı bu kez, sonra biri farkına varıp 'Muhammet'in karnı aşkına, şehir yanıyor, biz hâlâ oyalanıyoruz!' diye haykırdı. Herkes kendi evine koştu.

Ben şehrin kapısının yolunu tuttum. Yöredeki ufak bir tümseğe ulaşınca, Lut'un karısı gibi dönüp arkama baktım ve bütün şehri, Sodom ve Gomora gibi alevler içinde görünce epey sevindim. Tabii Tanrı belamı hakkıyla verdi."

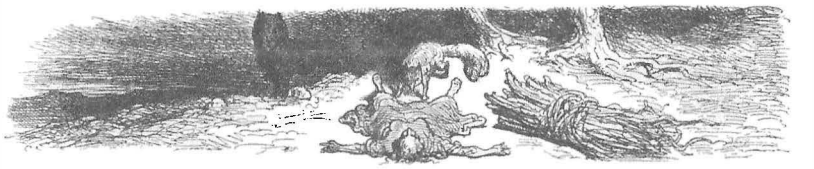
"Nasıl?" dedi Pantagruel.

"Neşeyle şehri terk ediyordum, o güzel alevlere bakıp dalga geçiyordum ve 'Vah zavallı pireler, sefil fareler, alevler samanlığı sardı, kış pek zor geçecek!' diyordum ki bir de ne göreyim, yangından kaçan altı yüzden fazla, tam olarak belirtmek gerekirse bin üç yüz on bir adet büyüklü küçüklü köpek alevlerin sardığı şehri terk ediyordu. Orta pişmiş zavallı etimin kokusunu alan bana doğru koşuyordu, derken hep birlikte üzerime çullandılar ve meleğim dişlerin zulmüne karşı bana uygun bir çare sunmasa paramparça edilmiş olacaktım."

"Peki neden dişlerin zulmünden korktun ki?" diye sordu Pantagruel. "Romatizmalarını iyileştirmemiş miydin?"

"Ey Tanrım!" diye yanıtladı Panurge. "Köpeğe kaptırılan bir bacağın acısından beteri var mı? Birden üzerimdeki yağları hatırladım ve yağları söküp tam ortalarına fırlattım ve köpekler yağ için birbirlerini dişlemeye başladılar. Beni rahat bırakıp birbirleriyle yağ savaşına girdiler, ben de onları orada bırakıp uzaklaştım. Böylelikle neşeyle şakıyarak kaçtım; yaşasın kebapçılık!"

XV

Panurge'ün Paris surlarını inşa etmenin yepyeni bir yolunu nasıl gösterdiği

Bir gün Pantagruel, derslerinden uzaklaşıp biraz eğlenmek için, çılgın Gobelins[1] yapısını görmek üzere Saint-Marcel varoşlarına doğru dolaşmaya çıktı. Her zamanki gibi cübbesinin altında bir şişe ve birkaç dilim jambonu olan Panurge da onunlaydı; zira bunlarsız asla bir yere gitmezdi, bunların bedeninin bekçisi olduğunu söyleyerek kılıç falan taşımıyordu ve Pantagruel günün birinde ona kılıç hediye etmek istediğinde, bunun sıçanları kızdırabileceği cevabını vermişti.

"İyi ama," dedi Epistémon, "ya sana saldırırlarsa, kendini nasıl koruyacaksın?"

"Sağlam bir pabuç darbesiyle," dedi, "yeter ki oraya yoğunlaşsınlar."

Dönüşlerinde, Panurge Paris'in surlarına dikkatle bakıyordu; alay ederek Pantagruel'e şöyle dedi:

"Şu güzelim surları görüyor musun? Ah! Nasıl da sağlamlar, tüy döken palazları korumak için dikilmişler âdeta. Sakalıma kalırsa, böyle bir şehir için pek tehditkâr değil; çünkü bir inek bile tek osuruşta altı kulaçtan fazlasını devirir bunların."

1 Kuru temizlemeyle zengin olmuş bir aileye ait, bugün Hôtel de Gobelins olarak bilinen bina.

"Ah dostum," dedi Pantagruel, "Lakedaimon'un büyük kentinin neden surlarla çevrili olmadığı sorulduğunda Agesilaus[1] ne diyordu bilmiyor musun? Şehrinde yaşayan, askerî yöntemlerde uzmanlaşmış, güçlü ve silahlarını kuşanmış sakinlerini ve o şehrin yurttaşlarını gösterip, 'İşte,' diyormuş, 'şehir surları!' En iyi surun etten kemikten olduğunu ve şehirlerin kendi yurttaş ve sakinlerinin erdeminden daha güvenilir ve daha güçlü surlara sahip olamayacağını söylemek istiyordu.

Böyle, savaşçı nüfusu bakımından kalabalık olan Paris şehrinde, başka duvarlar yapma derdine düşmüyorlar. Dahası şehir Strazburg, Orléans ya da Ferrara gibi surlarla çevrilmek istense, bu mümkün olamayacak; harcı borcu fahiş olur."

"Belki," dedi Panurge, "fakat etraf düşmanlarca istila edilince, 'Kim var orada?' diye sormak için taştan bir çehreye sahip olmak iyi olmaz mıydı? Fahiş masrafa gelince, madem kaçınılmaz olduğunu söylüyorsunuz, şehrin beyleri bana şöyle bir küp güzel şarap bahşetmeyi isterlerse, ben de onlara ucuz yoldan nasıl inşa edilirmiş öğretirim."

"Nasıl?" diye sordu Pantagruel.

"Yani, bunu size açıklarsam, kimseye söylemeyeceksiniz ama," dedi Panurge.

"Görüyorum ki bu ülkenin kadınlarının sağrıları taşlardan daha ucuz. Bu kadınlarla! Duvarları onları mimari bir simetriyle dizerek inşa etmek gerekecek; en genişleri ilk sıraya, ardından orta halliler, eşek sırtı gibi bir meyil yapılacak, son sıraya da en ufaklar yerleştirilecek. Sonra, Bourges Kulesi'ndeki gibi elmas biçimli çıkıntılar bir güzel yağlanacak, manastır donlarında ikamet eden çavuşlar yerleştirilecek.

Hangi iblis bozguna uğratabilir bu duvarları? Zaten, darbeye dayanıklı metal yok. Hem sonra, toplar işin için karışırsa (Tanrım sen koru!) frenginin yumuşak meyvesinin hemen-

1 Sparta Kralı II. Agesilaus (MÖ 444-360)

cecik, şeytani bir biçimde ve canla başla, yağmur damlaları gibi ufak ufak düştüğünü göreceksiniz. Dahası, üst kısma hiç yıldırım düşmeyecek. Neden mi? Çünkü onlar mübarek ya da mukaddesler. Ben burada tek bir terslik görüyorum."

"Ho, ho, ha, ha, ha!" dedi Pantagruel. "Neymiş o terslik?"

"Şöyle ki, sinekler bunu iştah açıcı bulacak, orada kolayca toplaşacak ve oraya pisleyecek, al işte, yapı tümden çürür. Fakat ona da şöyle bir çare bulacağız: Güzel tilkikuyruklarını ya da Provence eşeklerinin fıskiyelerini sineklik olarak kullanmak. Ve bu konuda (yemeğe giderken), size Rahip Lubin'in *Des beuveries des mendiants* [Dilencilerin İçki Âlemleri] adlı eserinden bir alıntı yapmak isterim.

Hayvanların konuştuğu (üç gün önce değil) o zamanlarda, zavallı bir aslan, Fontainebleau ormanlarında gezinirken ve duasını ederken, ormana odun kesmeye gelmiş, ağaçların tepesinde oturan aşağılık bir kömürcünün altından geçmiş. Aslanı gören kömürcü, baltayı ona doğru fırlatmış ve bir budunu fena yaralamış. Topallayan aslan, ormana doğru yardım bulmaya koşmuş ve epey çaba göstermiş. Sonra bir dülgerle karşılaşmış ve bu dülger seve seve yarasına bakmış, yapabileceğinin en iyisini yaparak temizlemiş ve yarayı yosunla doldurmuş. Sinekler yaraya pisleyecekleri için, ona sinekleri yarasından uzaklaştırmasını öğütleyerek civanperçemi aramaya gitmiş.

İyileşen aslan, ormanda böyle dolaşırken, yorulmak bilmez yaşlı bir kadının odun yongalarını biçip odunları dizdiğini görmüş. Aslanın geldiğini gören kadın, korkudan sırtüstü düşmüş; rüzgâr elbisesini, etekliğini ve gömleğini omuzlarının üstüne kadar kaldırmış. Bunu gören ve acıyan aslan, bir yerini incitip incitmediğine bakmak için koşmuş ve onun *ismi neydi bilmiyorum*unu inceleyerek, 'Zavallı kadın, seni kim yaraladı böyle?' demiş.

Böyle derken, bir tilki görmüş ve ona seslenmiş: 'Tilki kardeş, ho, la, la, şunu görmeye gel buraya!"

Tilki yaklaştığında ona şunu demiş:

'Kardeşim, arkadaşım, bu iyi kadını bacaklarının arasından iğrenç şekilde yaralamışlar. Süregelen dağılma kendini açıkça belli ediyor. Bak, yara nasıl da büyük, kıçından göbeğe kadar, dört karış değil, ölçtüm, tam beş buçuk karış; bu kuşkusuz balta yarası almış. Sanıyorum yara eski. Sineklerin oraya üşüşmemesi için, içeride ve dışarıda, sinekleri sav da yaraya konmasınlar, sana yalvarıyorum. Güzel ve uzun bir kuyruğun var, sineklik gibi kullan dostum, yalvarıyorum sinekliğinle sav ve ben de bu süre zarfında, yaraya bastırmak için yosun aramaya gideyim. Çünkü birbirimizin yardımına koşmamız, birbirimize böyle yardımcı olmamız gerekir. Sinekliğini sonuna kadar kullan, işte böyle dostum, güzel; çünkü bu yara sıklıkla sineksavar ister, yoksa kişi rahata kavuşamayabilir. Öyle benim küçük dostum, sinekliğini salla. Tanrı seni güzel bir kuyrukla donatmış, gerektiği kadar büyük ve iri bir kuyruğa sahipsin, iyice salla onu, hiç bırakma. Sürekli mendiliyle sinek kovan bir sinekkovar, sinekliğinin sinekler tarafından beneklenmesine asla izin vermez. Kovala enayim, kovala küçük dümbeleğim benim. Gecikmeden gelirim.'

Sonra, bulabileceği kadar yosun aramaya gitmiş, biraz uzaklaştığında, tilkiye şöyle bağırmış:

'Daima, iyice salla dostum, kovala! Sakın sinekliğini savurmayı ihmal etme küçük dostum. Seni Don Pietro Castille'in[1] sinek kovucusu atayacağım. Sadece kovala, başka bir şey yapmana gerek yok!'

Zavallı tilki, orayı burayı, içeriyi dışarıyı sineklikle en iyi şekilde kolluyormuş; fakat ihtiyar, yüz şeytana bedel kötü kokular saçarak patlatıp duruyormuş ki zavallı tilkinin keyfi iyiden iyiye kaçmış; ihtiyarın osuruk kokusundan kaçmak için ne yana döneceğini bilemiyormuş. Arkasına doğru dönünce, bir de bakmış, arkada, iğrenç ve tiksinç rüzgârın gel-

1 Pierre le Cruel (1334-1369) olarak tanınır. Castilla kralıdır. Aynı bu isimle, 14. yüzyılın önemli tiyatro karakteri vardır.

diği bir delik daha var; ama sinekleri kovaladığı delik kadar büyük değilmiş.

Aslan, sonunda en az on sekiz balya yosun yüklenip geri dönmüş; taşıdığı bastonla yaraya yosun doldurmaya başlamış, on altı balyayı doldurduktan sonra hayretle,

'Hay şeytan, bu yara ne derinmiş! İki arabadan fazla yosun bile girer içeri,' demiş.

Fakat tilki ona haberi vermiş:

'Ah aslan kardeş, sevgili dostum, sana yalvarırım bütün yosunları oraya doldurma, çünkü aşağıda, yüz şeytanın çıkaracağı kokuyu yayan ufak bir delik daha var. Kokudan zehirlendim, o kadar iğrenç.'

İşte biz de surları sineklerden sinekkovarlar yerleştirerek koruyabileceğiz."

O sırada Pantagruel şöyle dedi:

"Kadınların gizli kalmış parçalarının daha ucuza gittiğini nereden biliyorsun, halbuki bu şehirde son derece erdemli, iffetli ve bakire kadınlar var."

"*Et ubi prenus?*"[1] dedi Panurge. "Bence, size gerçek bir doğruluk ve teminatla, hayır yanıtını verebilirim. Bu şehre geldiğimden beri, dört yüz on yedi tanesini elde etmiş olmakla övünmüyorum, kaldı ki yalnızca dokuz gün oldu; ama bu sabah, Aisopos'unki gibi bir heybede, olsa olsa iki üç yaşlarında, biri önde öteki arkada iki kız çocuğu taşıyan iyi bir adama rastladım. Benden sadaka istedi. 'Bende mangırdan çok taşak var,' diye cevapladım ve ona şöyle sordum: 'Adamım bu iki kız çocuğu bakire mi?'

'Kardeşim' dedi, 'iki yıl var ki onları böylece taşıyorum, öndeki, yani sürekli gördüğüm bence bakire, ama arkadakine gelince, bu konuda kendimi ateşe atmak istemem, gerçekten bilmiyorum.'"

"Gerçekten," dedi Pantagruel, "çok kibar bir kalfasın; sana kendi özel kostümümü giydirmek isterim."

---

1 Lat. Siz onları nereden buluyorsunuz?

Sonra onu dönemin modasına göre zarif bir biçimde giydirtti; Panurge, tozluklarının yırtmacının üç adım uzunluğunda, yuvarlak değil de kare olmasını istedi, bunun dışında onu böyle görmek güzeldi. Sürekli, dünyanın henüz uzun yırtmacın yararını ve sağladığı kolaylığı bilmediğini söylüyordu; söylediğine göre, her şey nasıl ki zamanı geldiğinde icat edilirdi, insanlar da *zamanı gelince anlayacaklar*dı.

"Tanrı kötülükten korusun," diyordu, "uzun yırtmacın hayatını kurtaran adamı! Tanrı uzun yırtmacın değerini bir günde yüz altmış bin dokuz eküye çıkaran adamı kötülükten korusun! Tanrı, uzun yırtmacıyla bütün şehri açlıktan ölmekten kurtaran adamı kötülüklerden korusun! Ve Tanrı'nın izniyle, uygun bir vaktim olduğunda, *Uzun Yırtmacın Rahatlığı* isimli bir kitap yazacağım."

Gerçekten, güzel ve büyük bir kitabı resimlerle birleştirdi; lakin bildiğim kadarıyla henüz basılmadı.

XVI

Panurge'ün ahlâkı ve davranışları üzerine

Panurge orta boyluydu, ne çok iri ne de çok çelimsizdi, ayrıca ustura sapını andıran bir kartal burnuna sahipti. O sıralar yaklaşık otuz beş yaşlarındaydı. Yaldızlı keskin bir kılıç kadar zarifti. Biraz serseri olmasının yanı sıra, kibar karakterli bir adamdı, küçük bir çapulcu sayılırdı ve ayrıca o dönem doğal karşılanan "Parasızlık eşsiz bir acıdır,"[1] hastalığından muzdaripti, yine de ihtiyaçlarını karşılamanın her daim altmış üç yolunu bulurdu. Bu yöntemlerin en bilineni ve en şereflisi, hiç çaktırmadan icra ettiği bir tür hırsızlıktı. Kötü bir mahluk, dalavereci, ayyaş, kaldırım mühendisi ve yeniyetme bir arakçıydı, tıpkı Paris'tekiler gibi, *öyle de olsa, dünyanın en hayırlı evladıydı.*[2] Daima çavuşlara ve karakollara karşı dolaplar çevirmekle meşguldü.

Bir keresinde, üç dört hödükle bir araya geldi, Tapınak Şövalyeleri gibi akşamüzeri onları içirdi; gözcünün gidip git-

1 Pierre Gringore'un bir şarkısından alıntıdır.

2 Marot'nun dizeleri.

mediğini anlamak için kılıcını kaldırıma, kulağını da kılıcına dayadı, kılıcı titrediğinde, gözcünün çok yakın olduğunu anladı ve ardından hödükleri Sainte-Geneviève'in aşağılarına ya da Navarre Koleji yakınlarına sürükledi. Yanındakilerle birlikte hemen çift tekerlekli yük arabasına atladı, tek hareketle arabayı vadiden aşağı ittiler, zavallı gözcü domuz gibi yere serilmişti ve bizimki de yanındakilerle birlikte öteki tarafa doğru tüymüştü; zira Paris'in bütün ara sokaklarını, dar geçitlerini ve kestirmelerini iki günde *Deus det*[1] öğrenmişti.

Bir başka sefer, gözcünün geçmesi gereken güzel bir yere, kükürt barutuyla bir çizgi çekti ve tam o geçerken ateşi çaktı, kaçmakla ne kadar ince davrandığını görüp Aziz Antoine'ın ateşinin bacaklarını sardığını düşünerek epey eğlenmişti.

1 Tanrı vergisi.

Zavallı sanat erbapları ve teologlara gelince, herkesten çok onlara zulmediyordu: Bir seferinde tepesi çukur şapkalarına dışkı çalarak, başka bir sefer de arkalarına tilki kuyruğu ya da tavşan kulağı takarak yahut başka bir hinlik ederek, ne zaman sokakta onlardan biriyle karşılaşsa, kötü bir şeyler yapmayı ihmal etmiyordu.

Fouarre Sokağı'nda bulunan bütün teologların dinî makaleleri incelemek için mahkemeye çağrıldığı bir gün, bolca sarımsak, *galbanum*, *assa faetida*,[1] *castoreum*,[2] hâlâ sıcak olan dışkıyla bir Bourbon macunu hazırladı ve çıbandan alınmış irini içinde yumuşattı, sabahın köründe kaldırıma sürdü, üstünde şeytan bile duramazdı. Bütün bu iyi insanlar, herkesin önünde tilkiyi çıkardılar.[3] Onu ya da on biri vebadan ölmüş, on dördü cüzzam, on sekizi gut olmuş, yirmi sekizi ise frengiye yakalanmıştı. Panurge bunları hiç dert etmedi.

Cübbesinin altında hep bir kamçı taşıyordu, efendisine şarap taşıyan bir içoğlan gördüğünde, ilerlesin diye vuruyordu kırbacı.

Yine paltosunun astarında tıka basa dolu yirmi altıdan fazla küçük kese ve cep vardı; birinde kurşundan bir zar ve kürkçülerin kese kesmekte kullandıklarına benzeyen iğne gibi bilenmiş küçük bir bıçak; diğerinde, rastgeldiği gözlere atmak için sirke; diğerinde, hoş insanların elbise ya da takkelerine fırlattığı kuş ya da horoz tüyleriyle karıştırılmış dulavratotu;[4] bunu da genellikle onlara bir boynuz gibi takardı, takan kişi de bütün şehirde, kimileriyse hayat boyu bununla gezerdi. Kadınların şapkalarının arkasına erkek organı biçiminde onlardan takardı.

Bir diğerinde, Saint-Innocent dilencilerinden ödünç aldığı pire ve bitlerle dolu bir yığın kâğıt külah vardı, bun-

1 Şeytantersi.
2 Kunduz yağı.
3 Kustular.
4 Kumaşa yapışır ve çıkmaz.

ları karşılaştığı küçükhanımların tatlı yakalıklarına küçük bir oyuk kamış ya da yazı yazmaya yarayan bir tüy kalem yardımıyla fırlatıyordu, kilisede de bunu yapardı, zira asla koronun yukarısına oturmaz, daima kadınların karşısında orta sahında otururdu, vaazda, akşam duasında, üstelik ayinde.

Bir diğerinde, toplantılarda sıkışıp oturmak zorunda kalan erkekleri ve kadınları birbirine bağladığı olta iğnesi gereçleri ve çengeller; İtalyan taftasından elbise giyen kadınlar ne zaman uzaklaşmak isteseler, bunlar yüzünden elbiseleri boydan boya yırtılırdı.

Bir diğerinde, bir çakmak, kuru dallar, çakmaktaşı ve ateş yakmaya yarayan her türlü araç gereç.

Bir diğerinde, bazı zamanlar erkekleri ve kadınları kudurttuğu ve kiliselerde soğukkanlılıklarını yitirmelerine yol açan yakıcı iki veya üç ayna; zira *ayinin delisi* ile *ayının zillisi* arasında bağlam farkı olduğunu söylüyordu.

Bir diğerinde, binlerce küçük şeytanlıkta kullandığı bolca iğne ve iplik bulunuyordu.

Bir seferinde, saray çıkışındaki büyük salonda Fransisken rahibi, bir ayinde yargıçlara konuşma yapacaktı, giyinirken ve üzerini örterken rahibe yardımcı oldu; ama onu gülünç duruma düşürmek için, tören giysisini eteğine ve gömleğine dikti, ardından saray erkânı ayini dinlemek için yerlerine kurulduğunda, çekip gitti. *Ite missa est*[1] vakti geldiğinde ve zavallı peder tören giysisini çıkarmak istediğinde, birbirlerine sıkıca dikilmiş etek ve gömleğini de kaldırdı ve herkese o mahrem organını gösterene dek, kıyafetini omuzlarına sıyırdı, hiç ufak değildi. Peder ne kadar çekiştirse o kadar keşfediliyordu, ta ki saraylı bir beyefendi şöyle diyene kadar: "Şimdi bu sevgili peder, kıçını öperek adak adamamızı mı istiyor? Aziz Antoine'ın ateşi öpsün onu!" Derhal zavallı pederlerin insan içinde tören giysilerini artık çıkarmamala-

1 Lat. Ayin sonunda söylenen, "Huzur içinde varın," anlamındaki söz.

rı gerektiği buyruldu, hele ki kadınlar varken, günah işleme arzusuna fırsat verilmemesi için.

Sonra herkes kendi kendine, bu pederlerin maslahatlarının neden böyle uzun olduğunu sormaya başladı. Panurge şöyle diyerek sorunu çözdü: "Eşeklerin kulaklarının bu denli büyük olmasına yol açan, annelerinin D'Ailly'nin *Suspositions*'da[1] [Varsayımlar] dediği gibi, kafalarına takke geçirmemeleridir. Pantolon giymeyen bu zavallı pederlerin maslahatları da aynı nedenle uzun; doludizgin özgürce yayılan zavallı organlarını, kadınların tespihle yaptıkları gibi, dizlerinin üzerine salıyorlar. Fakat bu denli büyük olmalarının sebebi, çalkantıyla vücut sıvısının bu organa inmesidir; zira hukukçulara göre, bu çalkantı ve daimi devinim çekiciliğin sebebidir.

Bunlar dışında, küstah bulduğu kadınların sırtına fırlattığı kaşıntı tozuyla dolu bir başka cebi daha vardı; bu toz bazılarını herkesin önünde soyundurur, diğerleri ateş üzerinde horoz gibi ya da davul üstündeki bir bilye misali dans eder, diğerleri, yani soyunanlar sokaklarda koşturur, o da saraylı ve kibar bir beyefendi edasıyla yeleğini sırtına atıp onların peşinden koşardı.

Bir diğerinde, eskimiş yağ dolu küçük bir matara vardı, ne zaman güzel giyinmiş kasıntı erkek ya da kadınlarla karşılaşsa, onları incelemek bahanesiyle dokunduğu giysilerin bir yerini çirkinleştiriyor, onları yağlıyor ve şöyle diyordu: "İşte güzel bir kumaş, işte güzel bir saten, güzel bir tafta, hanımefendi; Tanrı soylu kalbinizden geçen muradınız neyse versin! Yeni bir kıyafetiniz var, yeni dostum, Tanrı onu sizin için korusun!" Böyle diyerek leke asla çıkmasın diye elini yakalarına atıyordu: *İyice derine işlemiş; ruha, bedene ve şöhretine, öyle ki şeytan bile çıkaramaz.* Ardından onlara şöyle derdi: "Hanımefendi, düşmemeye dikkat edin, çünkü tam önünüzde kocaman pis bir çukur var."

---

1 14. yüzyılda yaşamış bir teolog olan Pierre d'Ailly'nin bu kitabı skolastik öğretinin önemli eserlerinden biridir.

Bir diğer cebinde, iyice ezilmiş sütleğen ve sarayın güzel başçamaşırcısının göğsüne bit atarak arakladığı, ama yine de oraya bastırdığı bir mendili vardı. Ne zaman bu iyi kadınları arkadaş topluluğuyla yakalasa, lafı çamaşırlara getiriyor, elini göğüslerine koyarak soruyordu: "Bu el işlemesi Flandres mi, Hainaut mu?" Sonra mendilini çıkararak şöyle diyordu: "Alın, alın bakın şu el emeğine; Frontingan yahut Fontarabie olsa gerek." Mendili burunlarının altında bir güzel sallıyor, dört saat aralıksız hapşırmalarına neden oluyordu. Aynı zamanda bir savaş atı gibi osuruyor ve kadınlar kahkahalarla ona, "Yok artık, osuruyor musunuz Panurge?" diye soruyorlardı. "Tabii ki hayır hanımefendi, yalnızca burnunuzdan çıkan müziğe uymaya çalışıyorum," diyerek cevap veriyordu.

Bir diğer cebinde, hırsızlara has bir çelik küskü, bir maymuncuk, bir çengel ve birkaç demir alet daha vardı ve bu araç gereçlerle açamayacağı ne bir kapı ne bir kutu vardı.

Bir diğer cebi ise, hokkabazların ufak hokkalarıyla doluydu ve bunlarla çok iyi dümenler çevirirdi, çünkü parmakları Minerva veya Arakne[1] kadar hızlı ve esnekti. Bir zamanlar öteberi satmış, çığırtkanlık yapmıştı. Bir testonu yahut madenî başka bir parayı değiştirirken Usta Mouche'dan[2] daha maharetliydi. Panurge, her seferinde tezgâhın önünde beş altı madenî parayı, herhangi bir hasar ya da yaralanmaya mahal vermeden, göz göre göre, alenen, besbelli yok ederken sarraf sadece hafif bir esinti hissediyordu.

1 Yunan mitolojisinde örgü masalıyla anlatılan Lidyalı kızdır. Kendini Minerva ile kıyaslar, dokumacılıkta en iyi olduğunu iddia eder.

2 Dönemin ünlü şarlatanlarından biri.

XVII

Panurge'ün bağışlanma paralarını[1] nasıl ele geçirdiği ve yaşlı kadınları nasıl evlendirdiği ve Paris'te görülen davalar

Bir gün, Panurge'ü biraz utangaç ve suskun buldum, meteliği kalmadığından şüpheleniyordum; ona şöyle dedim: "Panurge, yüzünüze bakınca görüyorum ki hastasınız, durumun vahametini hayal edebiliyorum; dalgalı bir keseye sahipsiniz. Fakat bu konuda endişelenmeyin; *annemin ve babamın haberdar olmadığı altı kuruş ve bir miktar mangırım var hâlâ.*[2] İhtiyacınız olursa, sizi frengililer kadar yoksun hissetmekten kurtarırlar." Bana şöyle cevap verdi:

"Lanet gelsin paraya! Bir gün fazlasına sahip olacağım; çünkü çok değerli bir felsefe taşım var ve bütün para keselerini, mıknatısın demiri çektiği gibi çekiyor. Peki benimle bağış toplamaya[3] gelmek ister misiniz?"

---

1 Dönemin en çok tartışılan konusu, kilisenin para karşılığında günah bağışlama merasimleri yapmasıydı.

2 *La farce de Maître Pathelin* dizelerinden alıntı.

3 O dönem kilise adına sevap bonoları, cennetten bahçeler ve günahları bağışlama vaatleriyle yardım topluyorlardı. Ayrıca bkz. Bölüm XIX.

"İnan olsun," dedim, "bu dünyada büyük bir bağışçı değilim, öteki dünyada da olacak mıyım pek bilemiyorum. Hadi neyse, gidelim, Tanrı aşkına, altı üstü bir kuruş, ne eksik ne fazla."

"Ama önce," dedi, "bana faiziyle bir kuruş borç verin."

"Size onu borç olarak vermiyorum," dedim, "içimden gelerek veriyorum."

"*Grates vobis dominos,*"[1] dedi.

O sırada, sadece ilk sadaka sandığından bağış kazandığım Saint-Gervais'ye geçtik, zira ben bu konuda azla tatmin olurum, bir yandan küçük dualarımı ve Azize Brigitte'in söylevlerini okumaya koyuldum. Fakat Panurge, bütün sadaka kutularından cebe indirdi ve bağışlanmaya gelenlere de para veriyordu.

Oradan Notre-Dame'a, Saint-Jean'a, Saint-Antoine'a ve bağış sandığı olan diğer kiliselere geçtik. Bana gelince, daha fazlasını istemedim, ama o, her sadaka sandığında kutsal emanetleri öpüyor ve hepsine para koyuyordu. Sonunda döndüğümüzde beni Château Kabaresi'ne içmeye götürdü, orada bana içi para dolu on ya da on iki kese gösterdi. Bunları görür görmez istavroz çıkardım ve ona şöyle dedim: "Bu kadar kısa zamanda bunca parayı nasıl buldun?" Bunun üzerine bana, günah bağışlamak için atılan paraların olduğu bir çanaktan aldığını söyledi: "Zira ilk kuruşu oraya koyarken," dedi, "onu öyle narince koydum ki altın para sanıldı, sonra, her seferinde bir bakır para atıp on iki tane altın aldım. Bir düzine, iki düzine, hatta üç ya da dört ne çıkar, gittiğimiz her kilisede aynı şeyi yapıyordum."

"Ama bakın," dedim, "artık bir yılan gibi lanetli sayılırsınız; hırsız ve günahkârsınız."

"Tabii," dedi, "ama bu size göre böyle, benim açımdan, durum öyle görünmüyor. Çünkü bağışlanma parası toplayan zat bana *Centuplum accipies*[2] diyerek öpülecek kutsal ema-

1 Lat. Size minnettarım Efendim!

2 Lat. Yüz katını kazanacaksın.

netleri uzattığında, ufak bir meblağa yüz günahımın bağışlandığını söyleyip, bana bunu önerdi. Zaten *accipies* İbranicede de aynı anlamda kullanılıyor, onlar da gelecek zaman yerine emir kipini kullanıyorlar. Kutsal kanunlarda bu mesele şöyle açıklanıyor: *Diliges Dominum* veya *dilige*.[1] Burada, bağışlanma parası toplayan bey bana *Centuplum accipies* dediğinde, aslında *Centuplum accipie*[2] demek istiyor. Esasen Rabbi Kimy ve Rabbi Aben Ezra[3] ve diğer bütün kutsal kitap koruyucuları da böyle diyor: *Et Ibi Bartolus*.[4] Ayrıca, Papa Sixtus,[5] hayatı boyunca topal kalmasına yol açacağını sandığı çıbanlarından kendisini arındırdığım için, bana kendi servetinin yanı sıra, kilisenin hazinesinden ayırdığı bin beş yüz lira vereceğinden, böyle yaparak, kilisenin hazinesinden ellerimle kendime ikram ediyorum, bu en iyi yöntem. Ah dostum," diyordu, "Haçlı Seferleri boyunca kesemi nasıl doldurduğumu bir bilsen, şaşar kalırdın. Altı bin florinden fazla para getirdi bana."

"Peki, lanet olası o paralar nereye gitti? Meteliğin yok," dedim.

"Geldikleri yere," dedi "sadece sahiplerini değiştirdiler. Üç binini evlendirmek için kullandım, genç kızları değil elbette; çünkü onlar eninde sonunda evlenecek bir koca buluyorlar, peki ya ağzında tek diş kalmamış, yaşlı tiksinç kadınlar? Bu ihtiyarlar gençliklerinde çok iyi kullanılmışlar, her işe koşturulmuşlar ve kıçları yerde bacakları havada, durmadan aşk adına *aganigi maganigi* oynamışlar; istenmeyecek hale geldiklerindeyse son bir kez onları kımıldatayım, Tanrı adına ölmeden önce biraz yüzlerini güldüreyim, dedim. Sırf bu nedenle, iğrençliklerini, tiksinçliklerini ve ürkünçlüklerini hesaba katıp, kimisine yüz florin, kimilerine yüz yirmi, en toparlanamaz haldekilereyse üç yüz florin verdim. Zira ne

1 Lat. Efendini seveceksin, efendini sev.
2 Lat. Yüz tane al.
3 12. ve 13. yüzyıllarda yaşamış din adamları.
4 Lat. Bartolus emreder.
5 15. yüzyılda papalık yapmıştır. Ayrıca bkz. Bölüm XXX.

kadar iğrenç ve korkunçlarsa, o kadar fazla florin gidiyordu, öteki türlü şeytan bile iş göremezdi bunlarla. Hemen gidiyor, sırtında küp taşıyan, kaba ve yağlı bir adam buluyor, nikâhlarını bizzat ben kıyıyordum. Fakat onlara ihtiyarları göstermeden hemen önce eküleri gösterip şöyle diyordum: 'Dostum, işte buradalar ve işi güzel becermen karşılığında senin olacaklar!' Bunun üzerine zavallı yoksul herifler, yaşlı katırlar gibi hevesle havaya sıçrıyorlardı. Sonra bir şölen hazırlatıp ihtiyarları bir güzel içiriyor, ardından azmalarını ve kudurmalarını sağlamak içinse yemeklere bol miktarda ba-

harat serpiştiriyordum. İhtiyar kadınlar gerçekte iş görebilecek durumda olsalar da işi şansa bırakmıyordum ve biraz daha çekici hale gelsinler diye alımlı görünmeleri işiyle ilgilenip, yüzlerini yağlıyor, çirkin kafalarına tüller takıyordum.

Dava sırasında da elimdekilerden epey kaybettim."

"Senin nasıl bir bir davan olabilir ki?" diye sordum. "Ne bir karış toprağın ne de bir evin var."

"Dostum," dedi, "bu şehrin yetişkin kızları, cehennem iblisinin kışkırtmalarına kapılıp göğüslerini yaka ya da atkıya benzer şeylerle sıkıca sarmaya başlamışlardı. Bu işi öyle ciddiye almışlardı ki, düğümü enseye gelecek şekilde atıyor ve arkadaki bağlara ulaşıp oradan içeriye girmek imkânsız hale geliyordu. Böyle olunca, zavallı âşıklar sızlanıyor, dalgın dalgın bakıyor ve bu durumdan hiç hoşnut olmuyorlardı. Güzel bir salı günü, dilekçemi sunarak hanımların bu hareketleri yüzünden ne kadar zarar ettiğimi belirtip şikâyetimi mahkemeye ilettim. Zararıma rağmen, mahkeme heyeti meseleyi çözemezse, poturumun ağını arkadan diktireceğimi söyleyince, şehrin hanımları bana karşı birlik oldular. Bir de davaya hizmeti dokunur diye vekil atayıp şiddetli itirazlarda bulundular; ama ben öyle kararlıydım ki, sonunda mahkeme bu dik yakaların ancak bağının önde durması koşuluyla takılabileceğine karar verdi. Fakat bu iş bana epey pahalıya patladı.

Vidanjör ustası Fify ve onun suç ortaklarına karşı, oldukça edepsiz ve rezil bir başka davam daha oldu; *Pipe de Bussart* [Bussart'ın Borusu] ve *Quart de Sentences*'ın,[1] [Yargılar Kitabı] gece yarısı gizlice değil, güpegündüz Fouarre Sokağı'ndaki okullarda,[2] bütün diğer sofistlerin önünde okunmasını talep etmiştim. Bu dava esnasında mübaşirle kurduğum ilişki nedeniyle dosya masraflarını ödemeye mahkûm edildim.

Bir başka sefer, bu kez mahkeme başkanları, müşavirler ve diğerlerinin katırlarına karşı mahkemeye başvurdum. Onlar çalıştıkları zaman diliminde, adliyenin avlusuna alınmayan katırları, beylerin eşlerinin elleriyle yaptığı gemlerle araziye bağlanıyor, böylelikle adliye taşlarını kirletme hakları ellerinden alınıyordu; uşaklar ise bu durumdan istifade edip, dizlerinden aşağısı kirlenmeden, zar atıp oyun oynu-

1 Pierre Lombard'ın, okullarda okutulan dogmatik teoloji eseri. Latince adı *Liber Sententiarum*'dur. Burada *sentir* (hissetmek) ve *sentences* (yargılar) ile yapılan bir söz oyunu var.

2 Bu sokaktaki okul Sorbonne'dur.

yor, keyiflerince eğleniyorlardı. Bu konuda da iyi bir karara varıldı; fakat bu karar da bana pahalıya patladı.

Günbegün adliyenin uşaklarına verdiğim şenliklerin bana ne kadara mal olduğunu da ekleyin buna."

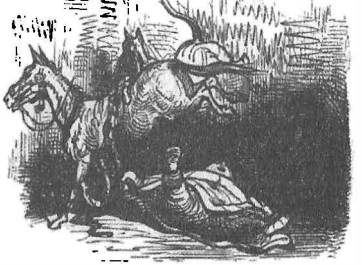
"Ne amaçla?" diye sordum.

"Dostum," dedi, "bu dünyada seni eğlendirecek bir şey yok. Benim hoşça vakit geçirmemi sağlayacak şeyler ise Kral'ınkinden bile fazla. Bana uysaydın, seninle ne şeytanlıklar yapardık!"

"Yok, yok," dedim, "Aziz Adauras aşkına, sonunda asılacaksın!"

"Sen de sonunda gömüleceksin," dedi. "Sence hangisi daha onurlu; toprağın altı mı, üstü mü? Hay koca budala! İsa da havada asılmadı mı? Yani, konuya dönersek, esasen bu uşaklar masalarında şenlik patlatırken, ben onların katırlarıyla ilgileniyor, üzengilerini gevşetip ufak bir tuzak kuruyordum. Ne vakit şişmiş koca bir müşavir ya da bir başkası gelip katıra çıkmaya yeltenirse, herkesin önünde bir domuz gibi yere yapışıyor ve bu beni harcadığım yüz franga değecek kadar eğlendiriyordu. Fakat benim bu serüven boyunca en çok neye güldüğümü sorarsan, elbette eve dönen efendilerin uşaklarını yeşil çavdar tanesi gibi kırbaçlatmalarına. Bu sayede, onurlarına düzenlediğim şölen için harcadıklarına hiç acımıyordum."

Kısacası, yukarıda da belirtildiği gibi, para bulmanın altmış üç yolunu biliyor, bu parayı harcamanın iki yüz on dört yolunu buluyordu, yemek giderleri dışında tabii.

XVIII

İngiltere'nin büyük bir bilgesinin nasıl Pantagruel'in karşısında kanıt sunmak istediği ve Panurge tarafından nasıl yenilgiye uğratıldığı

O günlerde, Pantagruel'in eşi benzeri olmayan bilgisinin ününü ve rivayetini işiten Thaumaste[1] adlı bir bilge, yalnızca Pantagruel ile karşılaşmak, onu tanımak ve ününe yakışır bir bilgisi olup olmadığını tasdik etmek niyetiyle, ülkesi İngiltere'den kalkıp geldi. Bu nedenle Paris'e geldi, Pantagruel'in kaldığı Saint-Denis Konağı'na doğru geçti, o da Panurge ile bahçede dolaşıyor ve *peripatetik*[2] tarzda felsefe yapıyordu. İlkin Pantagruel'in iri ve kaba cüssesini görünce korkudan titredi, sonra Pantagruel'i nazikçe selamladı ve şöyle dedi:

"Filozofların prensi Platon'un dediği gerçekten doğru; bilimin ve bilginin sureti somutlaştığında ve insan gözüyle görülebildiğinde, bu hayranlığa herkes düşkün olur. Zira yalnızca havaya saçılmış bu varlığın gürültüsü, filozof dediğimiz çalışkan ve bilim heveslisi kişilerin kulağına gelince, insanda ne uyku kalır ne de dinlenme, insan onun olduğu

1 Lat. Hayran olmaya değer, çok güzel.

2 Yun. Dolaşma. Peripatetik Okulu, Aristoteles tarafından kurulmuştur.

yere koşmak, bilimin tapınağını kurduğu ve kendi kehanetlerini ürettiği o kişiyi görmek için öyle yanıp tutuşur ki.

Bize açıkça kanıtlandığı gibi:

Bilge Süleyman'ın uğur getiren evini görmek ve bilgisini dinlemek için Doğu'nun sınırlarına ve Pers denizine kadar gelen Saba kraliçesinde;

Solon'u görmek için İskitlerden Atina'ya kadar gelen Anacharsis'de;

Memphis kâhinlerini ziyaret eden Pythagoras'da;

Mısır müneccimlerini ve Tarantolu Architas'ı ziyaret eden Platon'da;

Hiarchus'u görmek için, Elbruz Dağları'na giden, İskitlerden, Massagestlerden, Hintlerin ülkesinden geçen, büyük Pison Nehri boyunca gemiyle yol alan ve sonrasında Brahmanlara kadar giden; Gymnosofistleri[1] görmek için Bâbil ülkesine, Keldanilerin topraklarına, Midia'ya, Asur'a, Part İmparatorluğu'na, Suriye'ye, Finike'ye, Arap diyarına, Filistin'e, İskenderiye'ye ve Etiyopya'ya kadar ilerleyen Tyanalı Apollonius örneklerinde açıkça görüyoruz.

Aynı örneği bize Titus Livius da gösteriyor; nedeni belli bir biçimde, Fransa ve İspanya'nın komşularından pek çok öğrenme düşkünü onu görmeye ve anlattıklarını dinlemeye Roma'ya kadar gelmişti.

Kendimi bu kusursuz insanlar arasında ve aynı nitelikte saymaya cüret edemem; ama yalnızca edebiyat alanında değil, istekli ve çalışkan biri olarak, kültürlü insanlar arasında da tanınmak isterim.

Yani, senin çok değerli bilgin hakkındaki konuşmaları duyarak, ülkemi, ailemi ve evimi yüzüstü bıraktım; yolun uzun oluşunu, denizlerdeki belaları, bu toprakları daha önce hiç görmediğimi önemsemeden, yalnızca seni görmek ve şüphe ettiğim, zihnimi doyuramadığım bazı felsefi metinleri, kâhinliği, simyayı ve gizciliği seninle tartışmak için kalktım

1 Antik Hint dünyasında düşüncenin saflığına zarar verdiği için yemek ve giysiyi reddeden filozoflara Yunanların verdiği isim.

buraya geldim. Bu meselelerde beni aydınlatabilirsen, şu andan itibaren kendimi ve haleflerimi sana kul köle ederim, sanıyorum ödül olarak bu bağış yeterli olacaktır.

Sorularımı kaleme alacağım ve yarın önlerinde tartışalım diye, şehrin bütün bilgelerini konu hakkında bilgilendireceğim.

İşte, tartışma için istediğim usul: Ben bu şehrin ve başka memleketlerin aptal sofistleri gibi *lehine* ve *aleyhine* şeklinde tartışmak istemiyorum. Aynı şekilde ne yüksek sesle akademisyen tarzında ne Pythagoras'ın ve Roma'da Pic de la Mirandula'nın yaptığı gibi sayılarla da tartışmak istemiyorum; yalnızca işaretlerle, konuşmadan tartışalım isterim, çünkü bunlar çok güç meseleler ve insana ait sözler onları beni doyuracak kadar açıklamaya yetmez.

Bu nedenle, orada bulunmak zatıalinizi hoşnut edecekse beklerim, Navarre Koleji'nin büyük salonunda sabah yedide olacak."

Bu sözler tamamlandı, Pantagruel şeref duyarak şöyle dedi:

"Senyör, Tanrı'nın bana verdiği bu lütufları keyfime göre faize bağlamak istemem; çünkü tüm bu iyilik ondan gelir ve onun arzusu, onurlu bir bilginin beklenmedik göksel yardımına elverişli ve layık kişiler varsa, bu bilginin pay edilerek artırılmasıdır. Bugün gördüklerim arasında, bunu daha ilk görüşte anladım, sen ilk sıradasın. Âciz kapasitemle, isteklerine cevap vermek için beni tam vaktinde orada bulacağını sana bildiriyorum. Senin benden öğreneceğinden ne kadar fazlasını ben senden öğreneceğim kimbilir, ama madem bunu istedin, şüphelerini topluca istişare edeceğiz, Heraklitos'un *gerçek saklı* olduğunu söylediği dipsiz kuyuların dibine kadar inip çözüm arayacağız.

Ve cömertçe, herhangi bir şey konuşmadan, salt işaretler aracılığıyla tartışma yöntemini önermeni övüyorum; sen ve ben öyle anlaşacağız, tartıştıklarında ve iyi bir muhakemede sofistlerin yaptığı gibi elleri şaklatmaktan kaçınacağız.

Yani yarın bana belirttiğin yer ve saatte bulunmaktan geri kalmayacağım; ama senden tek ricam, ne münakaşa ne çığlık olsun aramızda, zaten ne ün ne alkış arıyoruz, aradığımız sadece sükûnet."

Thaumaste şöyle cevap verdi:

"Senyör, Tanrı sana lütuflarını sürdürsün; yüce cömertliğin benim garibanlığıma tenezzül ettiği için sana teşekkür ederim. Yani, yarına dek hoşça kal."

"Hoşça kal!" dedi Pantagruel.

Efendiler, bu mevcut yazıyı okuyan siz diğerleri, o gece hiç kimsenin düşüncelerle Pantagruel ve Thaumaste kadar ulu ve esrik bir ruh haline kapılmadığını düşüneceksiniz.

Thaumaste, kaldığı Cluny Oteli'nin kapıcısına hayatı boyunca böyle, o geceki kadar şiddetli bir susuzluk çekmediğini söyledi. Şöyle diyordu: "Hayatımın Pantagruel'in ellerinde olduğu fikrindeyim. Yalvarıyorum içecek bir şeyler gönderin, damağıma gargara yapabilmem için soğuk su işini de halledelim."

Diğer yanda Pantagruel de aşırı coşkuya kapıldı ve gece boyunca sadece şu kitapları okudu:

Beda'nın kitabı, *De Numeris et Signis* [Sayılar ve İşaretler Üzerine]

Plotin'in kitabı, *De Inenarrabilibus* [Gizliden]

Procle'un kitabı, *De Magia* [Büyü Üzerine]

Artemidore'un kitabı, *Per onirocriticon* [Düşlerin Mahiyetleri]

Anaxagoras'ın kitabı, *Peri Semion* [Simgeler Üzerine]

Dinarius'un kitabı, *Peri Aphaton* [Açıklanmamışlar]

Philistion'un kitapları; Hipponaksos, *Peri Anecphoneton* [Susulacak Şeyler]

Ve bir yığın başka şey; öyle ki Panurge ona şöyle diyordu:

"Senyör, bu düşünceleri bırakın ve uyumaya gidin. Çünkü zihninizin bulandığını hissediyorum; bu aşırı düşünmeyle gelip geçici bir ateşlenmeye yakalanacaksınız. Azıcık, şöyle

yirmi beş otuz kadeh dikin kafaya ve sonra rahatça uyuyun, zira yarın sabah İngiliz karşısında sizin için ben cevap vereceğim ve kanıt sunacağım, onu dilsiz etmezsem, hakkımda kötü konuşabilirsiniz."

"Belki," dedi Pantagruel, "Panurge, dostum, o gerçek anlamda olağanüstü bir bilge, ona cevap verebilecek misin?"

"Oldu bilin," dedi Panurge. "Yalvarırım bu konudan daha fazla bahsetmeyelim, bırakın da yapayım. Şeytanlardan daha bilgili bir insan var mı?"

"Gerçekten yok," dedi Pantagruel, "özel ilahi bir lütuf yoksa, yok!"

"Böyle olmakla birlikte," dedi Panurge, "defalarca onların karşısında kanıt sunarak tartıştım, onları utanç içinde bıraktım, kıç üstü oturttum. Müsterih olun, bu İngiliz'e, yarın herkesin önünde sirke işeteceğim."

Panurge, gece boyunca uşaklarla ölçüsüzce içti ve birdirbir, çelikçomak gibi oyunlar oynadılar. Kararlaştırılan vakit gelip çattığında, efendisi Pantagruel'i buluşma yerine götürdü; Paris'te büyük küçük herkes şöyle düşünerek orada bekliyordu:

"Bu Pantagruel şeytanı, Sorbonnelu sofistleri kandırdı belki ama bu kez şarabına su katması gerekecek; zira bu İngiliz, Vauvert'in başka bir şeytanı gibi, kazanacağı anlaşılıyor."

Böylece herkes yerine yerleşti ve Thaumaste onları bekliyordu, Pantagruel ile Panurge içeri girdiği anda okullu çocuklar, sanat talebeleri ve diğer bütün meraklılar, geleneklerine uyarak hep birlikte el çırpmaya, tempo tutmaya başlamışlardı. Fakat Pantagruel iki topun aynı anda patladığında çıkardığı kadar yüksek bir sesle şöyle haykırdı:

"Sakin, lanet olsun, sakin! Tanrı şahit, namussuzlar, beni bunaltırsanız, hepinizin kafasını koparırım."

Bu sözlerden sonra herkes korkudan donakaldı; on beş kilo tüy yutmuş gibi, öksürmeye bile cüret edemediler. Bu

tek sesle, Pantagruel gırtlaklarına tuz basmış gibi dilleri yarıya kadar dışarıda, felaket bir susuzluk çekiyorlardı.

O sırada Panurge konuşmaya başlayarak İngiliz'e şöyle dedi:

"Senyör, burada yazılı ortaya koyduğun önermeleri sırf muhalefet olsun diye kanıtlamak için mi, yoksa hakikati öğrenmek ve ona ulaşmak için mi geldin?"

Thaumaste şöyle yanıtladı:

"Senyör, tüm yaşamımda öğrenmek ve bilmek arzusu yalnızca beni taşıyabildi, başka bir şeyi değil; bulduğu sonuçlardan tatmin olan tek bir insana dahi rastlamadım, ayrıca bu konulara ayrılmış bir kitap da bulamadım. Buraya üzerinde tartışmak, cevaplarını bulmak üzere Pantagruel'e sunduğum meselelerde hakikati öğrenmek için geldim. Aynı zamanda, lafazanlık olsun diye tartışmaya gelince, böyle bir şey yapmak da istemem, zaten bu pek hakir bir şeydir ve o işi, çekişmelerinde hakikati değil ihtilafı ve itirazı kollayan biçare sofistlere bırakıyorum."

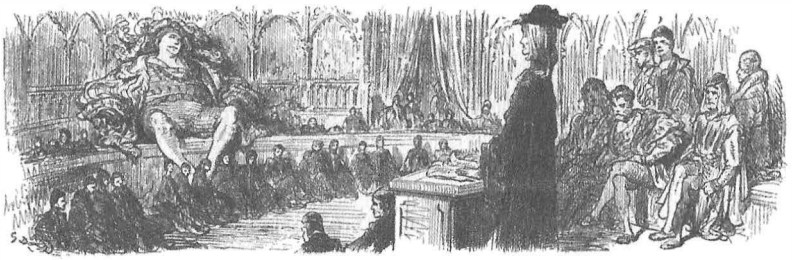
"O halde," dedi Panurge, "Efendim Mösyö Pantagruel'in bir çırağı olarak, sizi her hususta memnun edeceğim ve her bakımdan tatmin edeceğim, onu işe zorlamak haysiyetsizlik olur; onun konumuzu denetlemesi, yargıya varması ve senin arzuna yanıt veremediğimi görürse sana cevap sunması yeğdir."

"Kesinlikle," dedi Thaumaste, "pek doğru söylediniz."

"Başlayalım o halde."

Panurge'ün, uzun poturunun dibine kırmızı, beyaz, yeşil ve mavi bir kese koyduğunu ve içine de bir portakal oturttuğunu not edin.

XIX

Panurge'ün işaretlerle tartışan İngiliz'i nasıl utandırdığı

O sırada herkes oturuyor ve salon derin bir sessizlikle dinliyordu; İngiliz iki elini ayrı ayrı havaya kaldırdı, Chinon'da *tavuk kıçı duruşu* dedikleri gibi parmaklarını birbirine değdirerek, tırnaklarını dört kez birbirine vurdu; sonra ellerini açtı, avuçlarını sertçe birbirine çarptı. Sonra bir önceki gibi yeniden birleştirerek iki kez, avcunu yine açıp dört kez daha vurdu, ardından ellerini birleştirip uzattı; sofuca Tanrı'ya yakarıyor gibiydi.

Panurge aniden sağ elini havaya kaldırdı, sonra aynı elinin sağ başparmağını burun deliğine soktu, geriye kalan kaskatı dört parmağını burnunun ucuna doğru tuttu, sol gözünü tamamen kapadı ve sağ kaşını hafif düşürerek sağ gözünün ucuyla bakmaya başladı. Sonra sol kolunu havaya kaldırdı, uzattığı dört parmağını tüm gücüyle sıkarak birbirine yapıştırdı, başparmağını horozu çekecek gibi kaldırıyordu. Sol eli bir buçuk dirsek mesafesinde, sağ eline uygun diklikte tam açı oluşturuyordu. Bunu yaptıktan sonra, iki elini de yere doğru indirdi, sonunda sağ elini tam da İngiliz'in burnuna nişan alınış gibi ortada sabitledi.

"Ve eğer Merkur..." dedi İngiliz.

Panurge hemen, "Konuştunuz, maskeli sizi," diyerek lafını kesti.

O sırada İngiliz şöyle bir işaret yaptı: Sol el tamamen açık, havaya kaldırdı onu; sonra yine aynı elindeki dört parmağı yumruk yapar gibi kapadı ve başparmağını burnunun ucuna koydu. Ardından sağ elini tamamen açarak havaya kaldırdı, sonra indirdi, aynı elinin başparmağını sol elin serçeparmağının yanına uzattı ve sağ elindeki dört parmağı havada yavaşça oynatmaya başladı, sonra sağ elin yaptığının tersini sol eliyle yapmaya, sol eliyle yaptığının tersini de sağ eliyle yapmaya başladı.

Panurge, buna hiç şaşırmamış, bol poturunu sol eliyle yukarı çekti ve sağ eliyle sığır kaburgasından beyaz bir kemik, biri kara abanozdan ve bir diğeri de Brezilya odunundan kiraz pembesi olmak üzere iki tahta çıkarttı. Bunları aynı elindeki parmaklarıyla aynı hizaya yerleştirdi ve birbirine vurdu. Çıkarttığı sesin ahengi tıpkı Britanya'da cüzzamlıların yardım çığlığı atarken çıkardığı zırıltıyı anımsatıyor fakat daha yüksek ses çıkıyor, bu işi yaparken bir an olsun gözünü İngiliz'den ayırmıyor ve neşeyle bir şeyler mırıldanıyordu.

Teologlar, doktorlar ve cerrahlar, bu işaretle İngiliz'in cüzzamlı olduğunu iddia ettiğini düşündüler.

Müşavirler, hukukçular ve din adamları, Panurge'ün bunu yaparak, vaktiyle Tanrı'nın da doğruladığı gibi cüzzamlı hastaların içinde insani bir mutluluğun var olduğunun anlaşılmasını istediğini sanıyorlardı.

İngiliz bundan yine de korkmadı, iki elini havaya kaldırdı, üç parmağını kapatıp yumruk yaptı, hemen ardından başparmaklarını işaretparmaklarının ve ortaparmaklarının arasına koyuyor, serçeparmağı hareketsiz kalıyordu. Böyle yaparak ellerini Panurge'e uzattı, sonra sağ elinin başparmağıyla sol ele, sol elin serçeparmağıyla sağ ele dokunacak şekilde parmaklarını birbirine yaklaştırıyordu.

Bunun üzerine, Panurge söz söylemeden ellerini kaldırdı ve şu işareti yaptı: Sol işaret ve başparmağının tırnaklarını bir halka gibi yaparak birleştirdi ve sağ elindeki bütün parmaklarını yumruk yapar gibi sıkıyordu, işaretparmağı hariç, onu da sol elindeki halkaya sokup sokup çıkarıyordu. Sonra, sağ işaret ve ortaparmağını Thaumast'a doğru

uzatabileceği kadar gerdi. Bunu yaptıktan hemen sonra, sol işaretparmağını ve başparmağını sol gözünün köşesine koydu, elini bir kuş kanadı gibi ya da bir balık yüzgecini andırır biçimde hafif hareketlerle sallamaya başladı, bu sırada sağ eliyle de sağ gözünün ucunda aynı şeyi yapıyordu.

Thaumaste sararmaya ve titremeye başladı ve o da şöyle bir işaret yaptı: Aşağıda tuttuğu sağ ortaparmağıyla avuç içindeki kasları dövüyor, sonra sağ işaretparmağıyla sol tarafa gelecek şekilde bir halka yapıyor, fakat Panurge'ün yaptığı gibi alttan değil, üstten alıyordu.

O sırada Panurge, ellerini birbirine vurdu ve avcuna üfleyerek ıslık çaldı. Bunun üzerine, sağ işaretparmağını sol elindeki halkanın içine sokup sokup çıkardı. Sonra Thaumaste'a sertçe bir ifadeyle bakarak çenesini uzattı.

Bu işaretlerden bir şey anlamayan kalabalık, Thaumaste'a konuşmadan şunu sorduğunu düşündü:

"Bununla ne demek istiyorsunuz?"

Bu yüzden Thaumaste koca koca ter damlaları dökmeye başladı ve derin düşüncelere dalmış bir adamı andırıyordu. Ardından yine fikrini değiştirdi ve sol elindeki bütün tırnakları sağ elindekilerin karşısına koydu, ellerini yarım bir daire gibi açarak, bu işareti olabildiğince yukarıya kaldırdı.

Bunun üzerine, Panurge aniden sağ başparmağını çenesinin altına dayadı ve serçeparmağını ağzının solundan içeri soktu, aynı pozisyonda kalarak alt dişlerini üst dişlerine değdirerek melodik bir ses çıkardı.

Thaumaste büyük çaba harcayarak ayağa kalktı, kalkarken bir oduncu osuruğu patlattı, boklar da onu takip etti ve sirkeli işedi, iblisler gibi pis kokuyordu. Seyirciler burunlarını tıkıyordu; zira adam sıkıntıdan altını pisliyordu. Sonra sağ elini kaldırdı, bütün parmaklarının uçlarını birbirine değdirip kapattı ve sol elini açıp karnına bastırdı.

O sırada Panurge poturunu dibindeki keseyle beraber yukarı çekti ve yarım dirsek mesafede sol elini havaya ha-

vaya kaldırıp sağ eliyle portakalı aldı, yedi kez havaya attı, sonra sağ elinde yumruk yaparak sakladı, sonra kıpırdatmadan havada tuttu. Güzel poturunu Thaumaste'a göstererek sallamaya başladı.

Bundan sonra Thaumaste iki yanağını birden gaydacılar gibi şişirmeye başladı ve domuz mesanesine üfler gibi üflüyordu.

Bunun üzerine Panurge sol parmaklarından birini kıç deliğine koydu, ağzıyla istiridye kabuğunu semirir yahut çorba içer gibi hışırdatarak havayı içine çekmeye başladı, ağzını biraz açarak, sağ elinin içiyle ağzının üstüne vurdu ve bunu yaparken diplerden, nefes borusunun diyafram yüzeyinden geldiği sanılan bir gürültü çıkarttı ve bunu peş peşe on altı kez tekrarladı.

Fakat Thaumaste hâlâ aptal bir kaz gibi soluyordu.

O sırada Panurge ağız kaslarını kuvvetle büzdü ve sağ işaretparmmağını ağzına soktu. Sonra parmağını yavaşça çekti ve tam bu esnada ufak oğlanların mürver kamışını fırlatırken çıkardıkları sese benzer bir gürültü koparttı ve bunu da dokuz kez tekrarladı.

Sonunda Thaumaste haykırdı:

"İşte beyler, büyük sır! Dirseğine kadar ortaya kondu."

Sonra, ucunu aşağıya çevirerek hançerini çekti.

Bu hareket üzerine Panurge uzun poturunu kavradı ve kalçalarını titretene kadar salladı, sonra çapraz yaptığı ellerini kafasına koydu, dilini çıkardı ve gözlerini ölen bir keçi gibi kıstı.

"Ah, anlıyorum fakat nasıl?" dedi Thaumaste.

Ardından, hançerinin sapını göğsüne yasladı ve ucunu elinin arasına yerleştirdi, parmaklarının ucuyla hafifçe çevirerek bir işaret yaptı.

O sırada Panurge başını sola eğdi ve ortaparmağını sağ kulağına sokarak yukarıya kaldırdı. Sonra iki kolunu göğsünde çapraz yaptı, beş defa öksürdü ve son öksürükte to-

puğunu yere vurdu. Ardından sol kolunu kaldırdı ve yumruğunu sıkarak başparmağını alnının üzerine koydu, sağ eliyle göğsüne altı sefer yumruk indirdi.

Fakat Thaumaste bundan memnun kalmamış gibiydi, sol başparmağını burnunun ucuna yerleştirip diğer parmaklarını kapattı.

Sonra Panurge iki ortaparmağını ağzının iki yanına yerleştirdi, yanaklarını yana doğru çekti ve bütün dişlerinin görünmesini sağladı, bir yandan da iki başparmağıyla gözkapaklarını aşağıya çekiyordu, bunu yaparken izleyenlere yüzünü ekşitmiş gibi görünüyordu.

XX

Panurge'ün niteliklerini ve bilgisini Thaumaste'ın nasıl anlattığı

Bu sırada Thaumaste ayağa kalktı ve şapkasını çıkarıp Panurge'e nazikçe teşekkür etti, sonra seyircilere yüksek sesle şöyle dedi:

"Beyler, işte şimdi *İncil*'den şu güzel sözü söyleyebilirim: *Et ecce plus quam Salomon hic.*[1] Burada, sizin önünüzde, kıyas kabul etmez bir hazine var; bu, şanı beni İngiltere'den kaldırıp buralara kadar getiren, kafamda çözümsüz sandığım problemlerden öte, büyü, simya, kabala, fal, astroloji ve tabii ki felsefe üzerine de tartışmak için huzuruna çıktığım Mösyö Pantagruel'dir. Fakat şu anda ünü beni kızdırıyor; zira bana öyle geliyor ki ünü onu kıskanıyor, çünkü gerçekte olduğunun yalnızca binde birinden bahsediyor.

Siz, sadece çırağının beni nasıl tatmin ettiğini ve sormadıklarına dahi neler dediğini, beni nasıl hakkıyla aydınlattığını ve başka pek çok değerli şüpheyi nasıl giderdiğini gözlerinizle gördünüz. Bana açtığı hakikat kuyusunu ve an-

1 Lat. İşte, Süleyman'dan daha fazlası buradadır.

siklopedi uçurumunu size büyük bir güvenle sunabilirim; oysaki hiçbir şey söylemeden işaretlerle kanıt sunarak tartıştığımızda, temel esasları bilen bir insan bulacağımı düşünmüyordum. Fakat pek yakında, ne dedik ve çözdüysek bütün bunları kaleme alacağım; bunun bir şakalaşmadan ibaret olduğunu düşünmediğimiz için, benim yaptığım gibi herkes öğrenebilsin diye onu bastıracağım. Çırağı böyle yiğitse, ustası neler der bir düşünün, neticede *Non est discipulus super magistrum.*[1]

Dilerim ki Tanrı sizi her daim korusun ve tüm bu tartışma boyunca varlığınızla bizleri şereflendirdiğiniz için sizlere yürekten şükranlarımı sunarım, Tanrı size bunun karşılığını sonsuzca verir."

Aynı biçimde Pantagruel de seyircileri kibarca selamladı ve giderken Thaumaste'ı yanında yemeğe götürdü. İnanın, düğmesiz göbekler gibi (o dönemde pantolonlar göbeğin üzerinden şimdiki boyunluklar gibi düğmeyle tutturulurdu), birbirlerine, "Siz nereden gelmiştiniz?" diyecek kadar içmişlerdi.

Kutsal Meryem adına, her biri tıpkı keçi gibi saldırıyordu, şişeler gelip gidiyor, onları çatlatıyordu.

"Çek!"

"Ver!"

"Çırak, hani şarap?"

"Doldur, lanet olasıca, doldur!"

Orada yirmi beş otuz fıçı içmemiş kimse yoktu ve bunu nasıl yaptıklarını biliyor musunuz? *Sicut terra sine aqua,* yani susuz kalmış toprak gibi; çünkü hava çok sıcaktı ve beyler de yeterince susamışlardı.

Tartışma boyunca Thaumaste tarafından sorulan soruların, sergilenen üslubun, yaptığı işaretlerin anlamlarına gelince; bunları size yeri geldikçe gösterecektim, fakat bana

1 Lat. Çırak ustasından üstün değildir.

Thaumaste'ın bu tartışmayı büyük bir kitap olarak kaleme aldığı, Londra'da bastırdığı, bu eserinde hiçbir şeyi atlamadığı ve eksiksiz beyanlarda bulunduğu söylendi. Bu konuyu şimdilik burada kapatacağım.

XXI

Panurge'ün Parisli soylu bir kadına nasıl âşık olduğu

Panurge, İngiliz'le münazara etmesinin ardından Paris şehrinde epey ün kazanmıştı ve o gün bugündür pantolon yırtmacını övüyordu ve Roma tarzı nakışlarla süsletiyordu. Herkesçe alenen övülüyordu ve hakkında çocukların hardal almaya giderken söylediği bir şarkı bile yazılmıştı. Madam ve matmazellerin topluluklarında dostça karşılanıyor, bundan gurur duyuyordu, fakat şehrin soylu kadınlarından birinin kalbini fethetme girişiminde bulundu.

Bu yüzden, çoğu zaman bedene el sürmeyen, mızmız ve dalgın Büyük Perhiz tutkunlarının genellikle yaptığı bir yığın uzun girizgâhı ve beyanı bir yana bırakıp ona şöyle dedi:

"Madam, bu toplumumuza büyük fayda sağlayacaktır, benim gibi biri tarafından kuşatılmak size zevk ailenize şeref verir ve benim içinse zaruridir; buna inanın, zira yaşayınca göreceksiniz."

Bu sözlerin muhatabı olan hanımefendi, onu yüz fersahtan daha uzağa iterek şöyle dedi:

"Zavallı deli, bana böyle bir teklif yapmak size mi düştü? Siz kiminle konuştuğunuzu sanıyorsunuz? Gidin, bir daha asla karşıma çıkmayın, en ufak hamlenizde kollarınızı ve bacaklarınızı kestiririm."

"Ah," dedi Panurge, "kollarımın ve bacaklarımın kesilmesi bana vız gelir, siz ve ben, birlikte ayaklı kukla oyunu oynayarak kısa da olsa hoşça zaman geçirmemiz şartıyla, zira (uzun yırtmacını göstererek) sizi sıçratarak dans ettirecek, bunu iliklerinize kemiklerinize dek hissettirecek Üstat Jean Jeudi işte burada. Tatlı dillidir, ufak girişleri ve fare kapanlarını bulmakta iyidir, geriye sadece tozunu almak kalır."

Kadın bu sözlere şöyle cevap verdi:

"Gidin, rezil, gidin; eğer tek kelime daha ederseniz, herkesi başıma toplar, sizi eşek sudan gelene dek dövdürürüm."

"Ah," dedi Panurge, "söylediğiniz kadar kötü olamazsınız, hayır, ya da ben dış görünüşünüze aldandım; çünkü sizdeki güzellik ve zarafetin içinde bir damla kin ve nefret olsa, yer gök yer değiştirir, yüce tanrılar dik bir uçuruma yuvarlanır, doğanın dengesi şaşardı. Nadiren de olsa şöyle denir:

Direnç göstermeyen
Güzel bir kadın görüldü mü ki

Fakat bu sözler bayağı güzellikler için söylenmiştir. Sizinki öylesine üstün, öylesine şaşırtıcı, öylesine ilahi ki, bence size bu güzelliği sunan doğa, sizi biz fanilere, tüm gücünü ve bilgisini kullanınca neler yapabileceğini anlayalım, önünde eğilelim diye, canlı bir örnek olarak yollamış.

Sizdeki bu güzellik olsa olsa baldır, şekerdir, kudret helvasıdır.

Paris, altın elmayı Venüs'e değil, Juno'ya değil, Minerva'ya değil, size vermeliydi; zira Juno'da sizdeki göz kamaştırıcılık, Minerva'da sizdeki ihtişam ve Venüs'te sizdeki zarafet yoktu.

Ey göklerin tanrıları ve tanrıçaları! Bu kadına sarılma, öpme ve sürtünme fırsatı sunacağınız kişi nasıl da mutlu olacak! Tanrı sayesinde o kişi ben olacağım, bunu görüyorum; çünkü beni zaten çok seviyorsunuz, gayet iyi biliyorum ve

periler tarafından bu iş için önceden seçilmişim. Yani vakit kaybetmeden doludizginhodrimeydanhaydi!"

Bunun üzerine onu kollarına almak istedi, fakat kadın komşuları yardıma çağırmak için pencereye gider gibi yaptı.

O sırada Panurge hızla çıktı ve kaçarken şöyle dedi:

"Madam, beni burada bekleyin; komşuları ben çağırırım, size zahmet olmasın."

Böylece reddedilmekten dolayı hiç endişelenmeden çekip gitti ve bu yüzden asla yüzünü bile asmadı.

Ertesi gün, kadının ayine gittiği saatte kilisedeydi. Girişte, karşısında saygıyla eğilerek ona kutsal su verdi, ardından içtenlikle yanında diz çöktü ve şöyle dedi:

"Madam, bilin ki size fena halde âşık oldum, ne işeyebiliyorum ne de sıçabiliyorum; bu konuda ne düşünüyorsunuz bilmiyorum. Ya başıma bir iş gelseydi, o zaman ne olacaktı?"

"Gidin," dedi kadın, "gidin, umurumda değil, bırakın Tanrı'ma dua edeyim."

"Ama," dedi, "*À Beaumont le Vicomte* söz oyunu nedir?

"Bilmiyorum," dedi.

"*À beau con le vit monte*'tur.[1] Bunun için Tanrı'ya yakarın da soylu kalbinizi bana versin ve siz de şu tespihinizi bana verin."

"Alın ve beni daha fazla bunaltmayın," dedi.

Bu sözleri söylerken, limon ağacından oyulmuş, kocaman altın tanelerle süslenmiş tespihini geri almak istedi fakat Panurge ondan daha çabuk davrandı, bıçaklarından birini çıkartıp ona şöyle diyerek tespihin ipini kesti:

"Bıçağımı ister misiniz?"

"Hayır, hayır," dedi.

"Fakat," dedi, "gerçekten, sizin emrinizdedir, beden ve servet, işkembe ve bağırsaklar."

---

1 *À Beaumont le Vicomte* "Beaumont Vikontu'na", *À beau con le vit monte* ise "Hoş aptal onu çiftleşirken gördü," demektir.

Oysa kadın artık tespihi olmamasından hiç de memnun değildi, çünkü onu kilisede kullanıyordu ve şöyle düşünüyordu: "Bu boşboğaz başka bir ülkeden gelmiş bir sefih; tespihime asla kavuşamayacağım. Şimdi ne derim kocama? Bu yüzden bana kızacak; ama kilisede bir hırsızın onu kestiğini söylerim, kurdelenin ucunun hâlâ kemerimde olduğunu görüp kolaylıkla inanır buna."

Akşam yemeğinden sonra, Panurge sahte saray eküleri ve jetonlarla dolu kesesini de yanına alarak onu görmeye gitti ve konuşmaya başladı:

"Sizce ikimizden hangimiz diğerini daha çok seviyor; siz mi, ben mi?"

Şöyle cevapladı:

"Bana gelince, sizden nefret etmiyorum, Tanrı'nın buyurduğu gibi, ben herkesi seviyorum."

"Doğruyu söyleyin," dedi Panurge, "bana âşık değil misiniz?"

"Size daha önce de defalarca söyledim," dedi kadın, "beni bu sözlerle meşgul etmeyin, eğer bu konuda daha fazla konuşursanız, bu ahlâksız üslubunuzun muhatabının ben olmadığımı size gösteririm. Gidin buradan ve kocam tespihimi sormadan onu bana geri verin."

"Nasıl," dedi Panurge, "Tespihiniz mi Madam? Onu size veremeyeceğim ama bu konuda ant içerim ki onun yerine başkasını vermek isterim.

Altın minelerle bir güzel süslenmiş halkalardan mı, iç içe geçen kürelerden mi oluşsun, yoksa kalın külçeleri mi andırsın istersiniz? Belki de abanozdan ya da narçiçeği yakutlardan yontulsun istersiniz yahut ince firuze ya da sarı yakuttan, narin safirlerden veya kocaman yirmi sekiz elmastan, yoksa tamamen saf yakuttan mı olsun istersiniz?

Hayır, hayır, bunlar çok sıradan. İran incileri ve gri amberle süslü, portakal kadar büyük, yeşil zümrütten yapılma güzel bir tespih biliyorum! Yalnızca yirmi beş bin duka altı-

nı değerinde. Size onu hediye etmek istiyorum, bundan çok memnun olurum."

Bunu söylerken jetonlarını şıngırdattı, gören de avcundakileri ekü sanırdı.

"Kızılımsı mor bir kadife veya kıpkırmızı saten bir kurdeleye tutturulmasını ister misiniz? Yoksa altın bir zincir veya halkayla mı bağlamak istersiniz? Evet demeniz yeter. Elli bin dukaya kadar çıkabilirsiniz, benim için hiç sayılır."

Bu güzel sözlerle kadının ağzını sulandırdı. Fakat şöyle dedi kadın:

"Hayır, teşekkür ederim, sizden hiçbir şey istemiyorum."

"Tanrı aşkına," dedi Panurge, "ben, ben sizden bir şey istiyorum, size hiçbir şeye patlamayacak ve sizden bir şey gitmeyecek. Alın, (uzun yırtmacını göstererek) işte barınak arayan Üstad Jean Chouart burada."

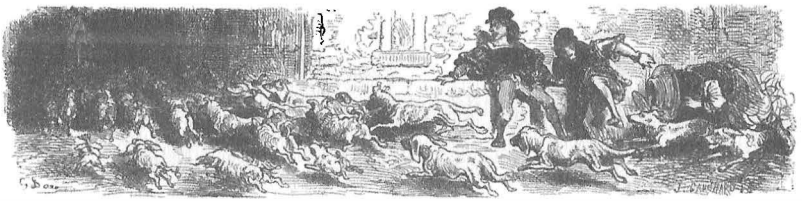
Sonra sarılmak istedi ama kadın yüksek sesle olmasa da çığlık atmaya başladı. Bunun üzerine Panurge kötücül bir yüz ifadesi takınarak ona şöyle dedi:

"Ufak bir şey için bana izin vermek istemiyorsunuz yani?

"Yazıklar olsun size. Bu denli iyi, bu kadar namuslu olmayı hak etmiyorsunuz, ama Tanrı şahidimdir, üstünüze köpekleri çıkartacağım."

Bunları söyledikten sonra, doğal olarak darbe yeme korkusuyla, büyük adımlarla uzaklaştı.

XXII

Panurge'ün Parisli hanımefendinin yararına olmayacak bir gezintiye nasıl çıktığı

Ertesi günün, kadınların en alımlı giysilerini giydiği Katolik Yortusu olduğunu ve bu vesileyle, bahsi geçen hanımefendinin de kızıl saten bir elbise, eşsiz görünen beyaz kadife bir pelerinle orada bulunduğunu bilin.

O günün arifesinde, bir dişi köpek bulmak için bir o yanda bir bu yanda araştırma yapmıştı, bulunca kemeriyle bağlayıp odasına aldı ve o gün, hatta tüm gece boyunca güzelce besledi. Sabah köpeği öldürdü ve Yunan kâhinlerin pek iyi bildiği tarzda, olabilecek en ince biçimde doğradı; bir güzel saklayıp kadının yortu gelenekleri gereği ayin alayını izlemeye gideceği kiliseye taşıdı. Kadın içeri girdiğinde, Panurge ona kutsal su uzattı ve nazikçe selamladı. Dualar bittikten sonra, Panurge oturduğu sıraya giderek, bir kâğıda yazdığı şu rondoyu ona uzattı:

RONDO
Bu seferlik size, ey güzel kadın
Vaziyetim der ki, isyan ateşiyle
Kovaladınız beni geri dönüşsüz
Ne sözle, ne eylemle ne de şüphe ettiğiniz düşüncemle

Haşin oyunlar oynamadığımı görseniz de
Serzenişim sizi gücendirdiyse
Kendi başınıza, araya pezevenk sokmadan
Diyebilirdiniz ki bana: "Dolanmayın çevremde,
En azından bu seferlik."

Zararı size değil, kalbim koyulduysa önünüze
Kıvılcım nasıl tutuşturur göstererek
Süslerin kuşattığı güzellikle
Zira hiçbir şey gerekmez, ne var ki sıra sizde
Cömert salıncağınızı sunun bize
En azından bu seferlik.

Kadın kâğıdın içinde ne olduğunu görmek için açtığı sırada, Panurge hazırladığı tozu kadının üzerine çabucak döktü, tozdan elbisesinin kıvrımlarına da saçarak ona şöyle dedi:

"Madam, garip âşıkların keyfi her zaman yerinde olmaz. Bana gelince, umarım ki size olan aşkımın beni mahkûm ettiği *korkunç geceler, berbat uğraşlar ve sıkıntılar*, bana Araf'taki acılara benzer bir perişanlığı getirir. En azından, Tanrı'ya benim için dua edin, bana bu acılara katlanacak sabır bahşetmesini dileyin!"

Panurge sözünü daha bitirmemişti ki, kilisenin etrafındaki köpekler, Panurge'ün kadının üzerine döktüğü kokuyu alıp kadına doğru koştu. Büyüğü küçüğü, şişmanı sıskası, hepsi gelmiş, kadının kollarını bacaklarını çekiştiriyor, her yerini kokluyorlar ve üzerine işiyorlardı. Dünyanın en rezil manzarasıydı.

Panurge köpekleri azıcık kovaladı ve izin isteyerek, bu anın tadını çıkarmak için ufak bir bacanın altına tüydü. Çünkü hain köpekler kadının her yanına işiyordu; iri bir tazı kadının kafasına, bazıları kollarına bacaklarına, diğerleriyse ayakkabılarına işiyordu. Orada bulunan bütün kadınlar onu kurtarmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Panurge durmadan gülüyordu, ardından şehrin senyörlerinden birine dönüp şöyle dedi:

"Sanırım, bu hanımefendi azmış yahut yakınlarda bir tazı ona kapanmış!"

Sonra, bütün köpeklerin kadının çevresinde, kuyruk sallayan bir dişi köpeğe yanaşırken yaptıkları gibi kuyrukları havada, hırıldayarak dolaştıklarını fark edince, hemen Pantagruel'i bulmak için oradan ayrıldı.

Geçtiği her sokakta gördüğü köpeklere şöyle diyordu:

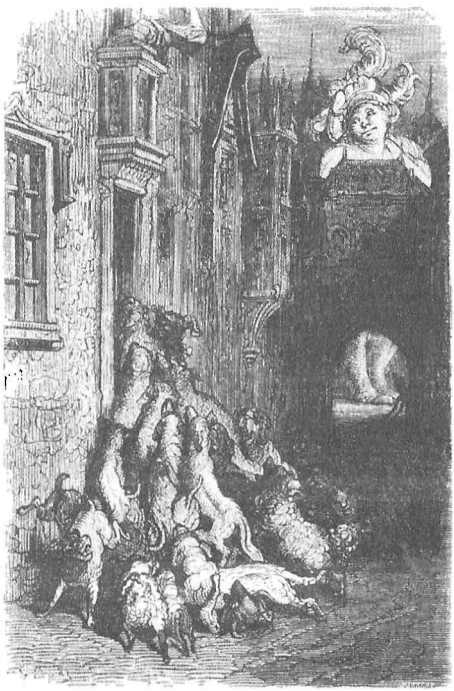
"Arkadaşlarınızla birlikte düğüne katılmayacak mısınız? İleri, ileri, lanet olsun, ileri!"

Konağa vardı, Pantagruel'e şöyle dedi:

"Efendim, memleketin bütün köpeklerinin şehrin en güzel kadınının çevresinde nasıl toplaştığını ve nasıl da onu becermek istediklerini görmeye gelmenizi rica ediyorum."

Pantagruel bu teklifi memnuniyetle kabul etti ve son derece güzel ve yeni bulduğu bu gösteriyi izledi.

Fakat en olağanüstüsü tören alayıydı. Kadının etrafında altı yüz on dörtten fazla köpek vardı, türlü türlü işkence ediyorlardı ona ve geçtiği her yerde yeni köpekler katılıyor, izleri takip ediyor ve elbisesinin değdiği her yere işiyordu.

Herkes bu sahneyi değerlendirerek, kadının boynuna dek tırmanmaya çalışan, onu gülünç duruma düşüren köpekleri görmek için duruyordu. Eve sığınmaktan başka çare yoktu kadın için. Köpekler takip ediyor, kadın saklanmayı deniyor ve hizmetçiler kahkahalarını tutamıyorlardı. Evine girdi, kapıyı arkasından hemen kapattı, köpekler evin çevresine

üşüştü, evin kapısına öyle bir işediler ki, yavru ördeklerin yüzebileceği bir dere oluştu. Üstat Doribus'un vaktiyle halka verdiği vaazlarda da bahsettiği köpek çişinin özgül niteliklerini taşıyan bu dere,[1] bugün Gobelin'in kızıllaştırdığı Saint-Victor'dan geçiyor. Böyle işte, Tanrı yardımcınız olsun! Bir değirmen buğday burada öğütülebilir fakat Toulouse'daki Bazacle'daki[2] gibi olmazdı tabii.

1 Her iki yerden de geçen suyun adı.

2 Toulouse'a yakın bir yerde, Garonne Nehri üzerindeki geçit. 13. yüzyılda burada bir baraj kurulmuş, değirmenler inşa edilmişti.

XXIII

Dipsodların[1] Amaurotlar ülkesini istila ettiği haberini alan Pantagruel'in Paris'ten nasıl ayrıldığı ve Fransa'nın yerleşim alanlarının bu denli küçük olmasının nedeni

Bu olaylardan kısa bir süre sonra, Pantagruel, babası Gargantua'nın Morgan[2] tarafından, vaktiyle Ogier ve Arthur'un da başına geldiği gibi, periler ülkesine götürüldüğü haberini aldı. Bu söylenti yayıldığında, Dipsodlar sınırı geçmiş, Ütopya ülkesinin büyük bir bölümünü yakıp yıkmış ve Amaurotların büyük şehrini kuşatmışlardı. Aynı şekilde Pantagruel de kimseyle vedalaşamadan, aniden Paris'ten ayrıldı; mesele çabuk olmayı gerektiriyordu, Rouen'a gitti.

İlerlerken, Fransa'daki yerleşim alanlarının diğer ülkelerdekinden çok daha küçük olduğunu saptayan Pantagruel, bunun nedenini ve mantığını Marotus du Lac'ın[3] *Gestes des Rois de Canarre*'da [Kanarya Adalar'nın Krallarının Yücegönüllülüğü] anlattığı bir hikâyeden bahseden Panurge'e sordu. Eskilerde, ülkeler arasındaki mesafe ne fersah ne mil

---

1 *Susamışlar* anlamında kullanılır. Aynı zamanda *her bahaneyle içenler* olarak kullanımı da vardır.

2 Arthur romanlarında peri karakterdir.

3 Rabelais'nin, Marot'nun *Lancelot du Lac*'ından esinlenerek uydurduğu bir isimdir.

ne de stade[1] ile ölçülürmüş, ta ki Kral Pharamond[2] şu ayrımı şöyle yapana dek: Kral, Paris'ten yakışıklı ve çapkın yüz uyanık delikanlıyı, Picardie'den de yüz güzel kızı alarak, onların sekiz gün ağırlanmasını ve kendileriyle özenle ilgilenilmesini sağlamış. Sonra hepsini çağırtıp bir erkeğe bir kız ve harcamalarını karşılasın diye de bol miktarda para vermiş, aldıkları para ve kızlarla beraber, delikanlıların ülkenin farklı yerlerine dağılmalarını, kızlarla birlikte oldukları her alana bir taş koymalarını, daha sonra bu alanların yerleşim yeri olacağını buyurmuş.

1 Yunanların 180 metreye karşılık gelen eski bir ölçü birimi.

2 Fransız tarihinin ilk kralı kabul edilir.

"Böylece, bu arkadaşlar mutlu mesut oradan ayrılmışlar, iyice dinlendikleri ve bir süredir çalışmadıkları için ikide bir durup eğlenceye dalmışlar, işte bu nedenle Fransa'nın yerleşim alanları da bu kadar küçüktür. Fakat uzun yolu tamamladıkları ve sefil şeytanlar misali bitkin düştükleri vakit, lambaların yağı tükendiğinde, artık bir koç gibi sık sık yapamaz (erkeklerin arzularından bahsediyorum), birkaç kötü seferle tatmin olur hale geldiler. İşte, bu nedenle Bretagne, Landes, Almanya ve diğer uzak bölgelerde mesafe daha uzunmuş. Başkaları farklı nedenlerle açıklıyorlar meseleyi, ama bu bana daha mantıklı geliyor."

Pantagruel, buna seve seve razı oldu.

Rouen'dan çıkıp Honfleur'e geldiklerinde, Pantagruel, Panurge, Epistémon, Eusthènes ve Carpalim denize girdi. Bu ufak yerde yelkenlerini dolduracak rüzgârın çıkmasını hep birlikte beklerlerken, Pantagruel (bir zamanlar hoşça vakit geçirdiği metresi olan) Parisli bir hanımefendiden aşağıdaki ince zekâ ürünü mektubu aldı.

Güzellerin en çok sevileni
yiğitlerin en az dürüst olanı
P.N.T.G.R.L.'e.

XXIV

Bir ulağın Parisli hanımefendiden Pantagruel'e getirdiği mektup ile altın yüzüğün içinde yazılmış kelimenin açıklaması

Pantagruel bu karalamayı okuyunca şaşkına döndü ve ulağa bu mektubu gönderenin kim olduğunu sorarak zarfı açtı; içinde hiçbir şey yazılmamış bir mektup ve elmaslı altın bir yüzük buldu. O sırada Panurge'ü çağırdı ve mektubu ona gösterdi.

Panurge aslında bu sayfanın yazılı olduğunu ama bunun kurnazlıkla hazırlandığını, bir şey görülmediğini söyledi.

Ve varsayımını doğrulamak adına suda erimiş amonyak tuzuyla mı yazıldığını görmek için, mektubu ateşe tuttu.

Ardından, sütleğen özüyle mi yazıldığını öğrenmek için suya soktu.

Sonra, beyaz soğan suyuyla yazılıp yazılmadığını anlamak için kâğıda mum yaklaştırdı.

Sonra da incir ağacı külüyle mi yazıldığını görmek için bir parça ceviz yağı sürttü.

Ardından, zehirli kurbağa kanıyla mı yazıldığını anlamak için, ilk kızını emziren bir annenin sütünü damlattı.

Sonra, altın çilek meyvesinde bulunan çiğle mi yazıldığını görmek için kırlangıç yuvasının tozlu köşesini sürttü.

Hemen ardından, karga safrasıyla mı yazıldığını görmek için bir ucuna kulak kiri sürttü.

Sonra sütleğen sütüyle mi yazıldığını görmek için sirkeye batırdı.

Sonra gri amber denen, ispermeçet balinasının spermiyle mi yazıldığını görmek için yarasa yağına buladı.

Sonra kaşıntı tozuyla mı yazıldığını anlamak için soğuk su dolu leğene hafifçe soktu ve hemen geri çekti.

Hiçbir şey bulamadığını anlayınca, ulağı çağırdı ve ona sordu: "Arkadaş, seni buraya yollayan hanımefendi taşıman için bir baston vermedi mi?" Bunun bir Aulus Gellius[1] kurnazlığı olduğunu düşünüyordu.

Ulak şöyle cevapladı: "Hayır efendim."

Bunun üzerine Panurge, hanımefendinin, ulağın kafasına kalıcı mürekkeple bir şeyler yazdırıp yazdırmadığını[2] anlamak için, ulağın saçlarını kazımak istedi, fakat saçlarının uzun olduğunu görüp kısa sürede asla eski halini alamayacağına karar vererek bundan vazgeçti.

O sırada Pantagruel'e şöyle dedi:

"Efendim, Tanrı'nın mucizesi olmadan ne yapılır, ne denir bilemiyorum. Burada bir şey yazılı mı diye öğrenmek için, görünmez yazılı mektupları okumanın yolları üzerine yazan Le Toscan Mösyö Francisco di Nianto'nun[3] ve Zerdüşt'ün *Anlaması Zor Mektuplar Üzerine* eserini, Calphurnius Bassus'un *Varolmamış Mektuplar* adlı eserini kullandım fakat orada bir şey göremedim ve sanırım yüzükten başka bir şey yok. O halde yüzüğe bakalım.

---

1 Latin yazar, bir eserinde, Sparta'da mektup yollanan elçilere bir de asa verildiğinden, asıl mesajın asanın üzerine yazıldığından bahseder.

2 Aulus Gellius'un kitabında bahsettiği, Erasmus'un da üzerinde durduğu, Eski Yunan'da kölelerin saçları kazınarak yapılan gizli mesajlaşmalara gönderme.

3 Rabelais tarafından uydurulmuş bir kişi.

Yüzüğe bakarken, içinde İbranice bir yazı gördüler:

LAMAH HAZABTHANI.[1]

Epistémon'u çağırdılar ve bunun ne anlama geldiğini sordular. Epistémon, bu kelimenin İbranice olduğunu, "Beni neden terk ettin?" anlamına geldiğini söyledi.

Panurge aniden karşılık verdi:

"Meseleyi çözdüm. Şu elması gördünüz mü? Bu elmas sahte! Hanımefendinin söylemek istediği şeyin tercümesi şöyle: *Söyle sahte âşık, beni neden terk ettin?*"

Pantagruel bu çeviriye hemen tepki verdi ve yola çıkmadan önce bu hanımefendiye veda etmediğini hatırladı ve buna çok üzüldü ve seve seve hanımefendiyle barışmak için Paris'e dönmeliydi. Fakat Epistémon, Dido ile Aeneas'ın ayrılığını hatırlattı ve Tarentumlu Heraklitos'un bu konuda ne dediğini aktardı: "Demir atmış bir gemide, zorunluluk baskın geldiğinde, halatı geri çekmekle zaman kaybetmeden, onu kesmek gerekir." Tehlikede olan doğduğu şehre varmak için diğer bütün düşüncelerini unutması gerekiyordu.

Tam bir saat sonra kuzey-kuzey-batı rüzgârı çıktı, yelkenleri açmalarına olanak sağladı. Açık denizde yol alarak, birkaç gün içinde Sancto Burnu ve Madeira'dan geçip, Kanarya Adaları'nda iskeleye yanaştılar.[2]

Oradan ayrılıp, Blanco Burnu'ndan, Senegal'den, Yeşil Burun'dan, Gambiya'dan, Sagres Burnu'ndan,[3] Melli'den, Ümit Burnu'ndan geçerek Melinda Krallığı'nda bir kez daha iskeleye yanaştılar.

Buradan ayrılarak yeniden yelkenleri açtılar ve arkalarına kuzey rüzgârlarını alıp, Meden, Uti, Udem, Gelasim,

---

1 *Matta*'da İsa'nın son çığlığıdır. "Neden beni terk ettin?"

2 Simon Grynaeus'un *Bale* kitabında, Vasco de Gama'nın Hindistan'a giderken izlediği rotaya benzer bir rota verir. Pantagruel'in izlediği yol, bu yolla örtüşmektedir.

3 Bundan sonraki yer isimleri uydurmadır.

Peri Adaları ve Akorya Krallığı yakınından geçerek sonunda Amaurotes şehrine üç milden biraz daha uzak olan Ütopya limanına vardılar.

Karaya adım bastıklarında biraz da olsa rahatladılar. Pantagruel şöyle dedi:

"Çocuklar, şehir buraya uzak değil. Oraya ilerlemeden önce, iyice düşünelim, ne yapsak da sonumuz ancak her şey olup bittikten sonra müzakere eden Atinalılara benzemese. Benimle yaşamaya yahut ölmeye kararlı mısınız?"

"Evet Senyör," diye cevap verdiler, "bize kendi parmaklarınıza güvendiğiniz kadar güvenebilirsiniz."

"Oysaki," dedi Pantagruel, "tek bir husus kararsız kalmama ve şüphe duymama yol açıyor; şehri istila eden düşmanların ne düzenini ne de sayısını biliyorum, bunu bilseydim, oraya daha büyük bir güvenle girerdim. Bu yüzden, bunu hangi araçla öğrenebiliriz, birlikte görelim."

Hepsi birden şöyle dediler:

"Oraya gidip düşmanı gözlerimizle görmemize müsaade edin ve siz burada bekleyin, günün sonunda kesin bilgileri getiririz."

"Ben," dedi Panurge, "cepheye giderek muhafızlar ve nöbetçiler arasına girmeye, onlarla yiyip içip harcamalarını anlamaya, tanınmadan tabii, topçu birliklerini ziyaret etmeye, komutanlarının çadırlarına bakmaya ve görünmeden birlikleri dolaşmaya gidiyorum. Şeytan bile beni fark edemez, çünkü ben Zefir'in[1] soyundan geliyorum."

"Ben," dedi Epistémon, "geçmişteki yiğit komutanların bütün savaş taktiklerini, sergiledikleri cesareti, ayrıca askerî disiplinin her kurnazlığını ve dalaveresini bilirim. Gidiyorum ve eğer beni tanırlarsa, onları tebaanızdan olduğuma inandırıp –ki bu hoşuma gider– oradan kaçabilirim, çünkü ben Sinon[2] soyundanım."

---

1 Erasmus'un da zikrettiği RüzgârTanrısı.

2 Troyalıları ikna edip atı şehre sokturan Akhalı asker.

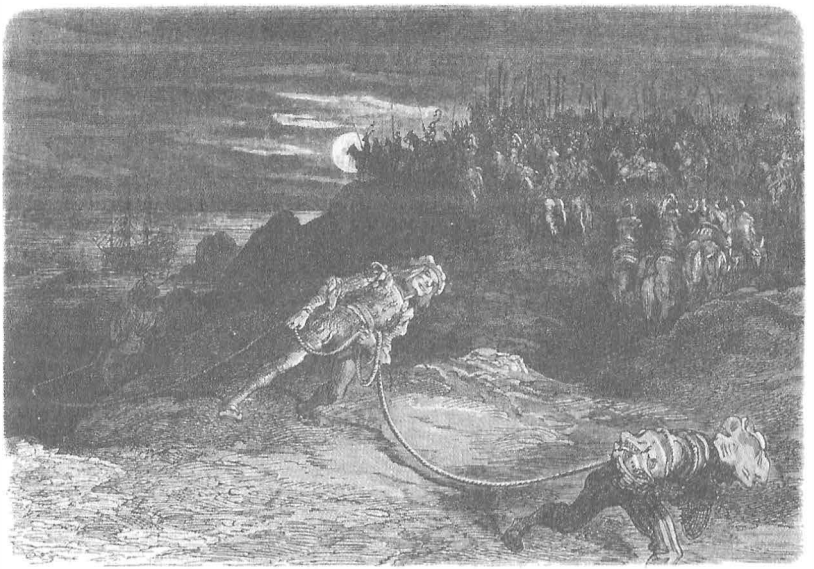
"Ben," dedi Eusthènes, "nöbetçilere ve muhafız birliğine rağmen hendeği aşarak dalacağım içeri, tam ortalarına atlayıp şeytan kadar güçlü olsalar dahi kollarını ve bacaklarını kıracağım; çünkü ben Herakles'in soyundan geliyorum."

"Ben," dedi Carpalim, "kuşların girebildiği her yere girerim. Zira son derece zinde bir bedenim var, onlar beni görene kadar, ben hendekleri aşmış, karargâha girmiş olurum. Ne ok korkutur beni ne de yay, ne de attan korkarım ne kadar süratli olursa olsun, ister Perseus'un Pegasus'u olsun ister Pacolet,[1] önlerinden dipdiri ve sapasağlam kaçarım. Başakların üzerinde yürürüm, otları çiğner geçerim de altımda bükülmezler; çünkü ben Amazon Camilla'nın[2] soyundanım."

1 Şövalye romanı *Valentin ve Orson*'da taşıması kolay sihirli tahta at üreten bir cücedir.

2 Vergilius'un *Aeneis*'te bahsettiği hikâye.

XXV

Pantagruel'in arkadaşları Panurge, Carpalim, Eusthènes ve Epistémon'un altı yüz altmış süvariyi ustalıkla nasıl bozguna uğrattığı

Böyle konuşurken, birden limana yanaşmış yeni gemiyi görmek, mürettebatı kalabalık değilse yakalamak için sıska atların üzerinde süratle yaklaşan altı yüz altmış şövalyeyi gördüler.

O sırada Pantagruel şöyle dedi:

"Çocuklar, gemiye doğru geri çekilin, işte düşmanlarımız süratle yaklaşıyor; ama sayıları on katınız olsa da hepsini geberteceğim. Siz de bu arada gemiye dönün ve dinlenin."

Panurge cevap verdi:

"Hayır Senyör, böyle yapmanızı gerektirecek bir şey yok, tam aksine diğerlerini alıp gemiye dönün; zira ben tek başıma onları bozguna uğratacağım, ama geç kalmamak gerek. İlerleyin siz."

Diğerleri de şöyle dedi:

"Doğru söylüyor Senyör, siz geri çekilin, biz Panurge'e yardım ederiz; ne yaptığımızı biliyoruz, siz de göreceksiniz."

Bu sözlerin ardından Pantagruel şöyle dedi:

"Peki öyle olsun; fakat zayıf düştüğünüzde, size yardım etmekten geri durmam."

O sırada Panurge iki gemi halatı çekti ve bunları üst güvertedeki bocurgata bağladı ve sonra her birini büyük bir daire yapıp birini en uzağa diğerini de ilkinin içine geçecek şekilde yere koydu ve Epistémon'a şöyle dedi:

"Gemiye girin ve size işaret verdiğimde üst güvertedeki bocurgatı çevirin ve bu iki halatı kendinize çekin."

Sonra Eusthènes ve Carpalim'e şunları söyledi:

"Çocuklar, burada bekleyin ve düşmanlara kendinizi sunun, emirlerine uyun ve hizaya girmiş gibi yapın. Fakat bu iki halattan çemberin içine girmemeye dikkat edin, daima halatların dışında durun."

Ardından hemen gemiye girdi, bir balya saman ve bir tutam barut alarak halatlarla yaptığı çemberin etrafına barut serpiştirdi ve eline de yangın çıkarmaya yetecek kadar fitil alıp beklemeye koyuldu.

Aniden süvari alayının büyük baskını başladı. Öncü kuvvet gemiye doğru atağa kalktı, fakat kıyı şeridi kaygan olduğundan, kırk dört süvari atlarıyla suya düştü. Bunu görünce diğerleri de ilk saldırıya büyük bir direnç gösterildi diye düşünerek yaklaştılar. Fakat Panurge onlara şöyle seslendi:

"Beyler, incinmiş olabileceğinizden korkuyorum, bağışlayın bizi; çünkü bunu biz istemedik, fakat her daim yağ gibi kaygan olan deniz suyu söz konusu olunca kaçınılmazdır bu. Arzunuza boyun eğiyoruz."

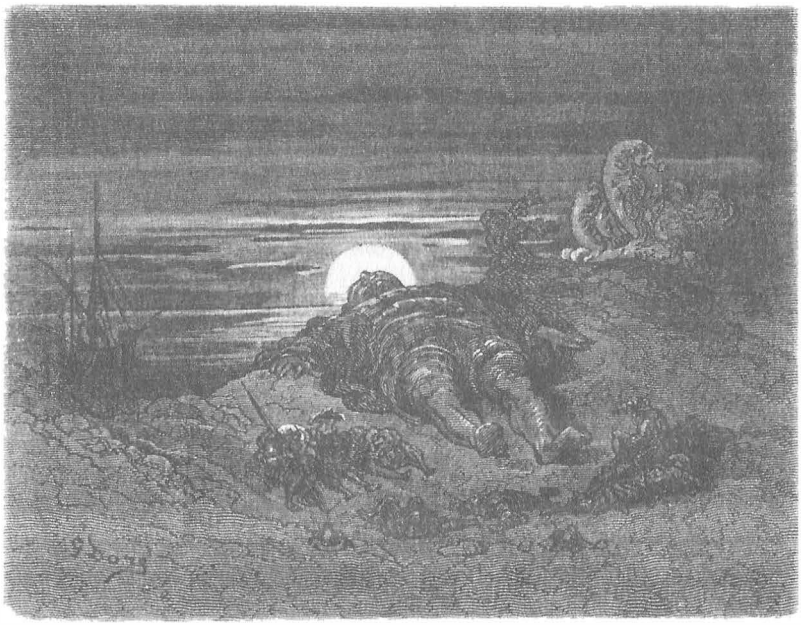
Diğer iki arkadaşı ve üst güvertedeki Epistémon da aynı şeyleri söyledi.

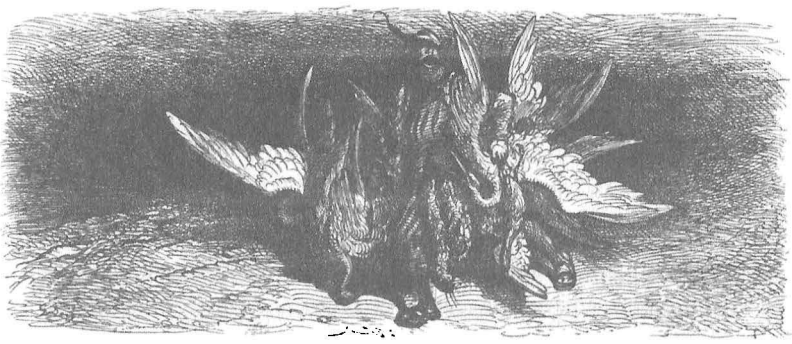
Bu arada, Panurge oradan giderek uzaklaşıyordu ve düşmanların hepsinin çemberin içine girdiğini, iki arkadaşının da süvarileri içeri alacak biçimde yer açmak için uzaklaştığını görünce, hemen Epistémon'a bağırdı:

"Çek! Çek!"

Epistémon hemen bocurgatı çevirmeye başladı ve iki halat atların arasına dalınca halatları çekti, atlar üzerlerindeki süvarilerle beraber kolayca yere yığıldı. Kılıçlarını kınlarından çektiler ve dövüşmek istiyorlardı; fakat Panurge barutu dökerek yaptığı çemberi ateşe verdi ve hepsini oracıkta cehennemdeki iblisler gibi yaktı. Ne bir at ne bir insan, kimse bundan kaçamadı; Türk atına binmiş, kaçmayı başaran biri hariç. Fakat onu fark eden Carpalim ardından koştu, yüz adımdan daha az atarak ona yaklaştı ve atının üzerine atlayıp ensesinden kaptığı gibi gemiye kadar sürükledi.

Düşmanlarının bozguna uğratılması Pantagruel'i epey neşelendirdi ve arkadaşlarının hünerlerine methiyeler düzerek onların kıyıda biraz gevşemelerini, serinlemelerini ve güzel bir yemek yiyip göbeklerini toprağa vererek içmelerini sağladı, rehine de onlarlaydı. Lakin bu fukara şeytan, Pantagruel'in tüm bedenini paramparça ederek yemeyeceğinden pek emin olamıyordu. Gırtlağının genişliği hesaba katılırsa, bu Pantagruel için sizin bir bademşekerini yutmanız kadar kolaydı ve esirin Pantagruel'in ağzındaki durumu, eşeğin ağzındaki bir darı tanesinin durumundan farklı olmazdı.

XXVI

Pantagruel ve arkadaşlarının salamura et yemekten nasıl bıktıkları ve Carpalim'in av eti bulmak için nasıl ava çıktığı

Şölen esnasında, Carpalim şöyle dedi:

"Aziz Quenet'nin göbeği aşkına, hiç av eti yemeyecek miyiz? Bu tuzlu et beni tamamen susattı. Size kızarttığımız atlardan bir but getireceğim, yeterince pişmiştir."

Bunun için ayağa kalktığı sırada, şüphesiz Panurge'ün yaktığı ateşi görerek ormanın sık bölgesinden çıkmış, koruluğun ucunda duran güzel bir karaca gördü. Hemen arkasından öyle bir hızla koştu ki kundaklı yaydan fırlatılmış gibiydi ve onu yakaladı, koşarken ellerine şunları da aldı:

Dört büyük toy kuşu,
Yedi besili toy kuşu,
Yirmi altı gri keklik,
Otuz iki kınalı keklik,
On altı dişi sülün,
Dokuz çulluk,
On dokuz balıkçıl,

Otuz iki tahtalı güvercin,

Ve ayaklarıyla öldürdüğü on ya da on iki yavru tavşan ve çoktan büyümüş tavşanlar,

Birbirine bağlanmış on sekiz su tavuğu,

On beş yabandomuzu yavrusu,

İki porsuk,

Üç büyük tilki.

Yani karacayı ensesinden kılıcıyla vurarak öldürdü; onu taşırken yavru tavşanları, su tavuklarını ve yabandomuzlarını topladı ve duyulabileceği yere gelince şöyle bağırdı:

"Panurge, dostum, sirke! Sirke!

Yüce gönüllü Pantagruel, onun kalbinden rahatsızlandığını düşündü ve sirke hazırlanmasını istedi. Fakat Panurge pişmeye hazırlanacak tavşanlar olduğunu elbette anlamıştı ve soylu Pantagruel'e Carpalim'in boynunda taşıdığı karacayı ve kemerini süsleyen tavşanları, çengelindeki yavru tavşanları gösterdi.

Epistémon hızla dokuz ilham perisi adına, eski tahtadan şişler yaptı; Eusthènes parçalamaya yardım etti ve Panurge ızgara yapmak için ocağa iki süvari semeri koydu, esiri ızgaracı yaptılar, av etlerini şövalyeleri yaktıkları ateşin üzerinde kızarttılar.

Ve sonrasında bol sirkeli yemek yaptılar. Hay kör şeytan, nasıl iyi hazırlanmıştı! Onları böyle tıkınırken görmek büyük bir zevkti.

O sırada Pantagruel şöyle dedi:

"Tanrı aşkına herkesin bir çift kutsal çanı varsa çenesinin altına taksın, ben de Rennes, Poitiers, Tours ve Cambari saatlerinin en büyük çanlarını takayım, çenelerimizi coşturarak nasıl güzel bir serenat vereceğiz."

"Fakat," dedi Panurge, "biraz asıl işimizi düşünmek, düşmanlarımıza üstün gelebilmemizi sağlayacak aletler aramak daha iyi olur."

"Bu iyi fikir," dedi Pantagruel.

Bunun üzerine hemen esiri yanına çağırdı.

"Arkadaşım, burada bize yalnızca gerçeği söyle, canlı canlı derini yüzmemi istemiyorsan, tek kelime yalana başvurma; zira ben ufak çocukları canlı yerim. Bize ordu düzeninizden, sayınızdan ve askerî güçlerinizden bahsetmeni istiyorum."

Esir şöyle cevapladı:

"Senyör, gerçek şu ki orduda sivri kesme taşlarla silahlandırılmış üç yüz dev vardır, şaşılacak kadar büyükler ama yine de bunların hiçbiri sizin gibi değildir; tabii komutanları Kurt Adam dedikleri, Kykloplara[1] has örs kemeriyle silahlanmış dev dışında. Tamamı parçalanmaz zırh giymiş, kuvvetli ve cesur yüz altmış üç bin piyade, on bir bin dört yüz silahlı erkek, üç bin altı yüz çift top ve sayısız gülle ve doksan dört bin toprak işçisi ve tanrıçalar kadar güzel yüz elli bin fahişe..."

"İşte, bunlar benim için," dedi Panurge.

"...İçlerinden bazısı Amazon kadını, bazısı Lyonlu, kimisi Parisli, ayrıca Tourange, Angevine, Potiers, Normandiya ve Almanya'dan, her ülkeden, her dilden var."

"İyi," dedi Pantagruel, "peki kral hâlâ orada mı?"

"Tabii ki, Efendim" dedi esir, "Kral da bizzat orada; ona Anarchus[2] diyoruz, Dipsodların Kralı, susamış insanların kralı demekle aynı şey; zira büyük bir mutlulukla içerken bile bu kadar susayan insanlar görmedik. Çadırı devlerin korunması altındadır."

"Bu kadarı yeter," dedi Pantagruel. "Çocuklar, düşmanların üzerine benimle birlikte yürümeye kararlı mısınız?"

Panurge şöyle cevapladı:

"Sizi yalnız bırakanı Tanrı utandırsın! Hepsini ölü domuzlar gibi nasıl parçalayabileceğimizi çoktan düşündüm;

---

1 Yunan mitolojisinde, tek gözlü ve insan eti yiyen devlerdir. Homeros onları "korsan çobanları" olarak tanıtır.

2 Yun. Yöneticisiz.

şeytandan hızlı olmak isteseler de hiçbiri kaçamayacak; ama endişe ettiğim birkaç ufak ayrıntı var."

"Nedir o?" diye sordu Pantagruel.

"Bu," dedi Panurge, "öğleden sonra hiçbiri kaçmadan, tek sahip olarak bütün fahişeleri nasıl becerebileceğim konusu."

"Ha, ha, ha," diyerek güldü Pantagruel.

Ardından Carpalim şöyle dedi:

"Hay Biterne şeytanı! Tanrının izniyle ben de birini dolduracağım!"

"Bana gelince," dedi Eusthènes, "iştirak ederim! Rouen'dan yola çıktığımızdan beri, bu hizmette bulunmadım. Akrep en az saat on veya on biri gösteriyor, hatta şimdiden sert, yüz şeytan kadar güçlüyüm."

"Gerçekten," dedi Panurge, "en yağlıları ve en şişmanları senin olacak."

"Nasıl," dedi Epistémon, "herkes ata binecek, ben eşekle mi ilerleyeceğim? Şeytan götürsün beni buna zorlayanı. Savaşma hakkımızı kullanacağız: Alabildiğini al!"

"Hayır, hayır," dedi Panurge, "ama sen önce eşeğini kancaya bağla, atı herkes gibi koşarsın."

Yüce gönüllü Pantagruel, hepsine güldü, sonra onlara şöyle dedi:

"Düşmanınızı düşünmüyorsunuz. Karanlıktan önce, siz kılıçla çarpışmak istemediğiniz bir durumdayken büyük bir ok ve yay darbesiyle üstünüze binilirse diye çok korkuyorum."

"Boş ver," dedi Epistémon, "kızartmalık, kaynatmalık, yahnilik ya da hamurişilik malzeme olarak onları size taşıyacağım. Kserkses'in[1] ordusu kadar kalabalık değil ya. Herodotes ve Trogus Pompeius'a inanırsak, üç milyon askere

1 Kserkes veya I. Serhas olarak bilinen Ahameniş Hanedanına mensup Pers imparatoru.

karşı[1] çok az askerle zaferi Themistocles[2] kazanmıştı. Tanrı aşkına, kaygılanmayın."

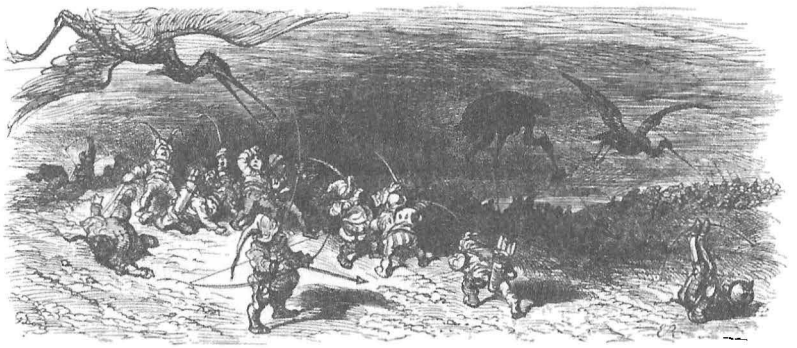
"Lanet olsun, lanet olsun!" dedi Panurge, "Benim yırtmacım hepsini süpürecek, içinde dinlenen Aziz Balletrou da bütün kadınları temizleyecek."

"O halde, çocuklar; yürümeye başlıyoruz!" dedi Pantagruel.

1 Herodotes I. Serhas'ın 700.000 askeri olduğunu, Pompeius ise sayının 1.000.000 olduğunu söylemektedir.

2 Pers savaşları boyunca Atina meclisinde yer alınış bir generaldir.

XXVII

Pantagruel'in yiğitlikleri anısına nasıl bir zafer abidesi diktiği ve Panurge'ün nasıl yavru tavşanlar anısına başka bir abide diktiği Pantagruel'in sesli osuruklarından küçük erkekleri ve sessiz osuruklarından da küçük kadınları nasıl peydahladığı ve Panurge'ün iki bardak üzerindeki kalın bir sopayı nasıl kırdığı

"Buradan ayrılmadan önce," dedi Pantagruel, "sergilediğiniz yiğitliğin anısına bu yere bir zafer abidesi dikmek istiyorum."

O sırada, hep birlikte büyük bir sevinçle kısa köylü şarkıları söyleyerek, bir savaş atı eyeri, bir at kafası zırhı, püsküller, üzengiler, mahmuzlar, halkalı bir eteklik, çelik bir zırh, bir balta, bir kılıç, bir zırh eldiveni, bir tokmak, para keseleri, baldır zırhları, boyun zırhları, bir zafer takı ve abidesi için gereken her şeyi üzerine astıkları bir kazık diktiler.

Pantagruel, sonsuza dek hatırlanması için zafer şiiri yazdı:

Dört yiğidin ve kahraman şampiyonun
Erdemi burada göründü,

Fabius yahut iki Scipion gibi
Çulsuz fakat duygu bürünmüş,
Altı yüz altmış kıl bitini
İri puştları, yaktılar çıra gibi,
Krallar, Vezirler, Kaleler ve Piyonlar alın buradan
Ustalığın güçten daha yararlı olduğu dersini;
Çünkü zafer,
Herkesin bildiği gibi,
Sadece zamanındır.
Büyük Senyör'ün
Şanının hüküm sürdüğü
Kardinaller Meclisi
Ne daha büyük gelir ne daha güçlü
Fakat hoşuna gidenin, buna inanması gerekir,
Dolayısıyla servet ve haysiyet
İmanı ve umudu olanda var olacaktır.

Pantagruel bu dizeleri yazarken, Panurge karacanın boynuzlarını, derisini ve ön sağ ayağını büyük bir kazığa geçirdi. Sonra üç yavru tavşanın kulaklarını, bir tavşanın sırtı, bir dağtavşanının çenesini, iki kazın kanatlarını, dört yabangüvercininin ayaklarını, ayrıca bir küp sirke, tuz koyulan bir boynuz, tahta şişlerini, bir süngü, delik deşik kötü bir kazan, bir salça kabı, topraktan bir tuzluk ve bir Beauvais maşrapası ekledi. Ardından Pantagruel'in yazdıklarını taklit ederek şunları yazdı:

Koydular kıçlarını buraya
Neşeyle, şen dört ayyaş
Berduşların piri Bacchus onuruna şölen vermek istedi
İçerek keyiflerince, yavru sazanlar gibi.
Kaybetti orada sırtını ve kuyruksokumunu
Becerikli yavru tavşan, herkes yüklenince.
Tuz ve şarap, aynı zamanda akrepler

Peşinden geldiler, burktular ayak bileklerini;
Zira bir himayenin
Uydurulması
Şehvetle,
Olsa olsa içmektir
Sağlam ve katıksız, içmek
Hem de en iyisinden.
Fakat yavru tavşan yemek, bu bir felakettir
Sirkesizse, hatırda kalır.
Sirke onun ruhu, kıymetidir.
Tartışmasız hususları akılda tutalım.

O zaman Pantagruel şöyle dedi:

"Hadi çocuklar, eğlenceyle epey vakit geçti. Zira ziyafet ustalarının askerî konularda güzel işler yaptığı pek görülmemiştir. Sancaklarından başka gölge, atlarının kokularından başka koku ve koşumun çıkardığından başka takırtı yoktur."

Epistémon gülerek şöyle dedi:

"Mutfak gölgesi dışında gölge, hamur dışında koku ve çanağınkinden başka takırtı yok."

Panurge şöyle yanıtladı:

"Cibinlikten başka gölge yoktur. Memelerden başka koku ve taşaklarınkinden başka tıngırtı yok."

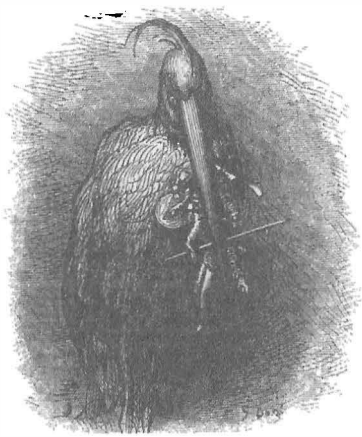
Sonra hafif doğrularak osurdu, biraz da sıçradı, bir ıslık çaldı ve sevinç içinde yüksek sesle haykırdı:

"Çok yaşa Pantagruel!"

Pantagruel aynısını yapmak istedi; ama osuruğuyla dokuz fersahlık alanı salladı ve elli binden fazla cüce ve sakat erkek doğurdu; sessiz osuruğuyla da aynı sayıda kız çocuğu dünyaya geldi, çömelmiş gibiydiler, birçok yerde gördüğünüz, asla uzunlamasına büyümeyen, tıpkı ineklerin kuyrukları gibi aşağı doğru yahut Limousin bayırturpları gibi içe doğru kıvrılan cinsten.

"Gerçekten," dedi Panurge, "osuruklarınız daima bu kadar üretken mi? Tanrı adına, işte erkeklerin güzel pabuçları ve kadınların güzel küçük osurukları; sığır sinekler peydahlamaları için, onları birbiriyle evlendirmeli."

Pantagruel de bunu yaptı ve onlara Pigmeler adını koydu, onları yakınlardaki, üreyip çoğaldıkları bir adaya yolladı. Turnalar onlara sürekli savaş açtı ama onlar yiğitçe kendilerini savundular, zira (İskoç dilinde "kaşağı sapı" diye adlandırılan) bu ufak tefek insanlar genelde öfkelidirler. Bunun sebebi bedenseldir; kalpleri boka yakın olduğundandır.[1]

Tam bu esnada, Panurge orada bulunan aynı büyüklükteki iki bardağı eline aldı, dökülmeyecek kadar suyla doldurdu. Birini bir tabureye, diğerini de bir başkasının üzerine koyarak birbirlerinden beş ayak uzaklığa yerleştirdi. Sonra beş adım uzunluğunda tahta bir mızrak aldı ve iki ucu kenarlarına değsin diye bu iki bardağın üzerine koydu.

Bunu yaptıktan sonra eline koca bir kazık aldı; Pantagruel'e ve diğerlerine şöyle dedi:

1 Afrika'nın ilk yerlilerinden olan Pigmeler, 16. yüzyıl haritalarında Orta Afrika'da gösterilmişlerdir. Burada anlatılan savaş, Homeros'un Pigmeler, turnalar ve leylekler mitine bir göndermedir.

"Beyler, düşmanlarımıza karşı ne kadar kolay zafer elde edeceğimizi farz edin; çünkü bardakların üzerindeki bu tahta parçasını, bardakları kırmadan, çatlatmadan, hatta bir damla su taşırmadan nasıl ikiye ayırıyorsak, Dipsodların kellelerini de böyle ikiye ayıracağımıza eminim, hem de tek birimiz dahi yaralanmadan, hiç kayıp vermeden yapacağız bu işi. Ama bu işin içinde büyü olduğunu düşünmeyin diye, (Eusthènes'e alın dedi) bardakların tam ortasına bu kazıkla, vurabileceğiniz kadar kuvvetle vurun."

Eusthènes bunu yaptı ve tahta tam ortasından iki parçaya ayrıldı, tabii bardaklardan bir damla bile su taşmamıştı.

Sonra Panurge,

"Bundan daha fazlasını biliyorum, güvenle gidelim," dedi.

XXVIII

Pantagruel'in Dipsodlara ve devlere karşı nasıl son derece tuhaf bir zafer kazandığı

Pantagruel bütün bu önerilerden sonra esiri çağırdı ve şöyle diyerek onu yolladı:

"Kralının karargâhına git ve ne gördüysen ona anlat; yarın öğleyin bana bir ziyafet hazırlanmasını sağlasın; çünkü kadırgalarım varınca ki bu da en geç yarın sabah olacak, on sekiz bin savaşçı ve hepsi benden daha güçlü yedi bin devle ülkeme saldırmakla nasıl delice ve mantıksız bir işe girişti̇ğini ona göstereceğim."

Pantagruel denizde bir ordusu varmış gibi davranıyordu.

Fakat esir onun kölesi olduğunu ve kendininkilerin yanına dönmemekten mutlu olacağını, Tanrı izin verirse

Pantagruel'le birlikte onlara karşı savaşmayı tercih edeceğini söyledi.

Pantagruel bunu kabul etmek istemedi ve özetle oradan çıkıp daha önce söylediği yere gitmesini emretti. Ona komposto gibi, sütleğen ve *yaşam suyu*[1] içinde bekletilmiş devedikeniyle dolu bir kutu verdi ve bunu kralına götürerek ona bu devedikenlerini suyunu içmeden yiyebilirse, korkusuzca karşısına çıkmak isteyeceğini söylemesini emretti.

O sırada esir muharebe vaktinde ellerini kavuşturup kendisi için merhamet diliyordu. Pantagruel ona şöyle dedi:

"Sana söylediklerimi kralına bildirdikten sonra, tüm umudunu Tanrı'ya bağla, o seni asla yalnız bırakmaz; çünkü ben, senin de görebildiğin gibi, güçlü kuvvetli olmama, sonsuz sayıda askerim olmasına rağmen ne gücüme ne de hünerlerime bel bağlıyorum. Yalnızca umutlarını ve dileklerini kendisine adayan kişileri asla yarı yolda bırakmayan Tanrı'ya güveniyorum."

Esir, kendisi için fidye talebinde bulundu; bu konuda kendisine mantıklı bir öneride bulunmasını istedi. Pantagruel amacının ne insanları soymak ne de haraca bağlamak olduğunu söyleyerek, tek isteğinin onları zenginleştirmek ve tamamen özgürleştirmek olduğunu söyledi ve,

"Defol," dedi, "yaşayan Tanrı'nın huzurunda felaket bir sonla karşılaşmak istemiyorsan, bir daha asla kötü arkadaşlar edinme."

Esir gitti ve Pantagruel arkadaşlarına şöyle dedi:

"Çocuklar, bu esire denizde bir ordumuz olduğunu, en geç yarın öğlene kadar bu büyük orduyla düşmana saldıracağımızı hissettirdim. Onlar tüm gece boyunca savaş planları yapıp önlemler almakla meşgul olacak, benim asıl niyetimse uykuya daldıkları anda saldırmak."

Pantagruel'i havarileriyle burada bırakalım; Kral Anarchus ve ordusundan bahsedelim:

---

1 Çift damıtmayla elde edilen yüksek alkollü içecekler.

Esir oraya vardığında, doğruca kralın yanına gitti ve ona Pantagruel adında koca bir devin gelip altı yüz elli dokuz şövalyeyi nasıl da zalimce bozguna uğrattığını ve kızarttığını, yalnızca kendisini haber taşımak için sağ bıraktığını; ayrıca, bu devin kendisi için yarın öğle vakti bir ziyafet hazırlanmasıyla meşgul olduğunu, zira devin yarın bu saatte onları ele geçirmeyi hesapladığını anlattı.

Sonra elinde bulunan reçel kutusunu krala verdi. Kral bir kaşık yutar yutmaz, küçükdilinde ülserleşmeyle birlikte boğazında dehşet verici bir yanma başladı, dili kabuk atıyordu. İlaç olarak, gözünün yaşına bakmadan içmek dışında başka bir hafifletici bulamadı; çünkü maşrapayı ağzından çektiği anda dili onu yakıyordu. Öyle ki boğazından aşağı huniyle şarap boşaltmaktan başka çare kalmamıştı.

Bunu gören komutanlar, paşalar ve öncü muhafızlar, gerçekten susatıp susatmadığını görmek için bu kocakarı karışımını tattılar ve kralın durumuna düştüler. Şişeleri boşaltmak için birbirleriyle yarışıyorlardı; esirin geri döndüğü, saldırının ertesi gün gerçekleşeceği; kralın, komutanların ve öncü muhafızların çoktan içerek hazırlanmaya başladığı haberi tüm ordugâha yayılmıştı. Bu yüzden, ordudaki her erkek fazlasıyla içmeye, bir bardak şarap dikmeye, kadeh tokuşturmaya koyuldu. Nihayet öyle çok içtiler ki, ordugâhta düzen müzen bilmeden domuz gibi sızdılar.

Şimdi Pantagruel'imize dönelim ve bu görevi nasıl yürüttü, şimdi onu anlatalım.

Zafer abidesi diktikleri alandan ayrılırken, eline asa olarak kullanmak için bir gemi direği aldı, ayrıca Rouen'dan kalma iki yüz otuz yedi fıçı beyaz Anjou şarabını da koydu, paralı Alman askerlerinin rahatça taşıdıklarına benzer, ağzına kadar tuz dolu bir tekneyi de kemerine bağladı ve arkadaşlarıyla yola koyuldu.

Düşmanlarının ordugâhına yaklaştıklarında, Panurge ona şöyle dedi:

"Senyör, iyi bir hareket yapmak ister misiniz? Şu beyaz Anjou şarabını aşağı indirin de Alman usulü içelim."

Pantagruel bu isteğini memnuniyetle kabul etti ve Panurge'ün *vade mecum*[1] dediği, deri bir Tours matarasında sirkeye dönmüş ve fıçıların dibinde kalmış, içilemeyecek kadar pıhtılaşmış bir damla dışında, iki yüz otuz yedi fıçıyı orada içip bitirdiler.

Gırtlaklarını iyice çalkaladıktan sonra, Panurge yemesi için Pantagruel'e böbrek taşı kıran ve böbrek boşaltan *nephrocatarticon*, *cordignac* denen kunduzböceği reçeli ve idrar söktürücü başka baharatların karışımı olan şeytani bir ilaç verdi. Pantagruel de Carpalim'e şöyle dedi:

"Kuşatılmış şehre gidin, bir duvar sıçanı gibi duvarlara tırmanarak, bunu çok iyi biliyorsunuz zaten, onlara derhal çıkmalarını ve düşmanın üzerine şiddetli bir biçimde atılmalarını söyleyin, ardından tüm çadırları ve tenteleri ateşe vereceğiniz yanan bir meşale alarak inin. Bunu yaptıktan sonra, mümkün olduğunca yüksek sesle bağırın, ardından da ordugâhtan ayrılın."

"Tamam ama," dedi Carpalim, "bütün toplarını kullanılmaz hale getirmem daha iyi olmaz mı?"

"Hayır, hayır," dedi Pantagruel, "ama barutları ateşe verin."

Emirlere uymak için Carpalim hemen çıktı, Pantagruel'in karar verdiği şeyi yaptı ve orada bulunan tüm savaşçılar şehirden çıktılar.

Çadırları ve tenteleri ateşe verdiği sırada, üzerlerinden öylesine sessizce geçiyordu ki, horlaya horlaya uyuduklarından hiçbir şey hissetmiyorlardı. Topların bulunduğu alana geldiğinde tüm cephaneyi ateşe verdi (ama bu çok tehlikeliydi), ateş öyle bir harlandı ki, zavallı Carpalim, eğer olağanüstü hızı ve çabukluğu olmasa domuzlar gibi yanıp yahniye dönecekti, fakat öyle bir fırladı ki, kundaklı bir yay daha hızlı gidemezdi.

---

1 Bir insanın sürekli üzerinde taşıdığı faydalı bir nesne.

Hendeklerin dışındayken müthiş ürkütücü bir çığlık attı, kudurmuş iblislere benziyordu. Bu gürültüyle düşmanlar uyandı; ama nasıl, biliyor musunuz? Sabahın ilk seslerini duymuşçasına şaşkınlardı, buna Luçon tarafında *taşağı sürtmek* denir.

O sırada Pantagruel kemerine bağladığı teknedeki tuzu serpmeye başladı, çünkü düşmanlar ağızları açık uyuyorlardı, zavallı sefiller bu yüzden tilki gibi çığlık atarak öksürmeye başladılar: "Ah Pantagruel; hepimize kibriti çaktın!" Ansızın, Panurge'ün verdiği karışım nedeniyle Pantagruel'i bir işeme isteği aldı, düşman mevziine dönerek işemeye başladı, öyle gür ve öyle tazyikli işiyordu ki, onları su altında bıraktı; yarattığı tufan on fersah alanı sel bölgesine çevirdi. Hikâye, babasının koca kısrağı da aynı bölgeye, aynı oranda işese, Deukalion'un[1] yarattığından daha büyük bir tufana yol açabilirdi, der. Zira bu kısrak her işediğinde Rhône ya da Tuna kadar büyük bir nehir oluşuyordu.

Bunu görerek şehri terk edenler şöyle diyordu: "Hepsi acımasızca öldürüldü, akan kanı görüyorsunuz." Fakat Pantagruel'in çişinin düşmanlardan fışkıran kan olduğunu düşünerek yanılıyorlardı, zira ancak çadırların ateşi ve ayın hafif ışığı sayesinde görüyorlardı.

Uyandıktan sonra, kampın bir tarafında alevler, diğer tarafta sel ve idrar tufanı başladığını gören düşman ne diyeceğini, ne düşüneceğini bilemez haleydi. Birileri bunun dünyanın sonu olduğunu, çünkü son karar esnasında dünyanın ateşle yakılıp kül edileceğini söylüyor, birileri bunun tuzlu olduğuna bakıp deniz suyu olduğunu, Neptün, Proteus, Triton ve diğer deniz tanrılarının kendilerine işkence ettiğini düşünüyordu.

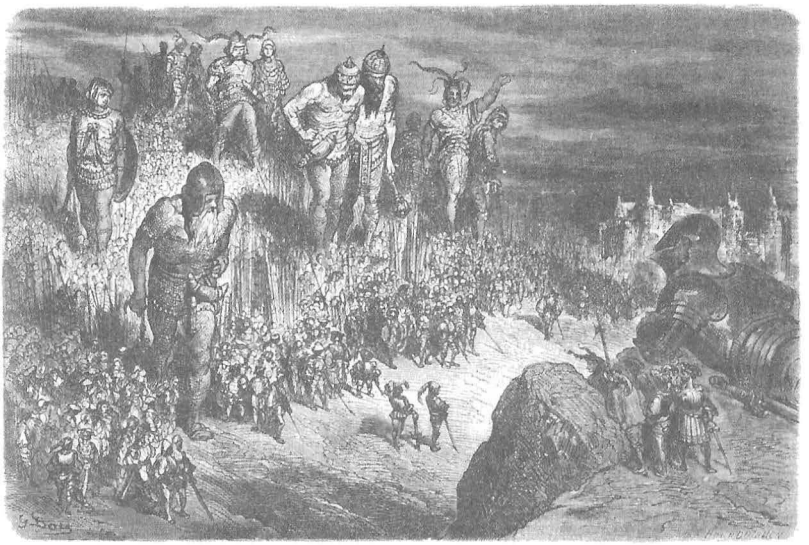
Ah! Şimdi Pantagruel'in üç yüz dev karşısında nasıl hareket ettiğini kim anlatabilecek? Ah ilham perim! Calliope'um!

---

1 Yunan mitolojisinde Tufan'ın karşılığıdır. Zeus insanlığı cezalandırır ve yalnızca Prometheus'un oğlu Deukalion ve Pandora'nın kızı Pyrrha hayatta kalır. Onlara düşen görevse, insan soyunu devam ettirmektir.

Thalie'm! Tam şu anda ilham ver bana! Zihnimi temizle, çünkü işte mantık eşeklerinin köprüsü, işte sendeliyoruz, işte dehşet verici çarpışmayı dile dökmenin zorlaştığı kısma geldik. Tanrım, keşke elimde, bu gerçek öyküyü okuyacakların asla içemeyecekleri kadar güzel o şaraptan bir şişe olsaydı!

XXIX

Pantagruel'in kesme taşlarla donanmış üç yüz devi ve komutanları Kurt Adam'ı nasıl bozguna uğrattığı

Karargâhlarının tamamen sulara gömüldüğünü gören devler, Aeneas'ın Troya Savaşı sonunda babası Ankhises'i korumak için yaptığı gibi, kralları Anarchus'u sırtlarına alarak alanın mümkün olduğunca dışına taşıdılar. Panurge onları gördüğünde, Pantagruel'e şöyle dedi: "Senyör, işte, devler kaçtı, soyluluğunuzu gösterip onlara gemi direğinizle muzaffer eskrimcilere[1] yakışan bir biçimde saldırın; çünkü en iyi adamı göstermenin tam zamanı. Ve biz sizi asla yal-

1 16. yüzyılın ikinci yarısında pek çok Fransız erkeğin eskrim öğrenmek ve bu alanda kendilerini geliştirmek için İtalya'ya seyahat ettiği bilinmektedir.

nız bırakmayacağız. Çekinmeden bol bol öldüreceğim. Niye mi? Efendim, Davut Golyat'ı kolayca öldürdü.[1] Bu dört öküz gücündeki koca ehlikeyif Eusthènes de kimsenin gözünün yaşına bakmayacaktır. Cesaretinizi toplayın, direğin sivri ve düz kısmıyla sağlam bir darbe vurun."

Pantagruel söyle dedi:

"Cesaretse elli franklık iş benim için, ama neden Herakles aynı anda iki kişiye karşı dövüşmeye asla cesaret etmedi?"

"Burnumun altına iyice pislendi," dedi Panurge, "kendinizi Herakles'le mi kıyaslıyorsunuz? Herakles'in bütün vücudunu ve ruhunu toplasanız, sizin dişlerinizin gücüne, kıçınızın sağduyusuna yetişemez. Kişi kendisine duyduğu saygı kadar değerlidir."

Onlar bu sözleri söylerken, Kurt Adam devleriyle geldi. Pantagruel'i yalnız görünce korkusuz ve saygısız bir tavır takındı ve zavallı Pantagruel'i öldüreceği umuduyla diğer devlere şöyle dedi: "Düz ovanın azmanları, Muhammet adına, eğer içinizden biri buradakilerle savaşa girecek olursa, onu hiç acımadan öldüreceğim. Tek başıma savaşmama müsaade etmenizi istiyorum, siz de bizi izleyerek eğlenin." Devler krallarıyla beraber şişelerin bulunduğu yere çekildi, Panurge ve arkadaşları da onlarlaydı; Panurge frengili gibi davranıyordu, boynunu, parmaklarını büküyordu ve kısık bir sesle onlara şöyle dedi:

"Tanrıyı inkâr ediyorum; arkadaşlar, biz savaşmayalım, efendilerimizin çarpışmaları boyunca, izin verin biz birlikte yemek yiyelim." Devler ve kral seve seve bu isteği kabul ettiler ve bir köşede onlarla ziyafet çektiler.

Bu sırada Panurge onlara Turpin'in masallarını, Aziz Nicolas'dan parçalar, leyleğin öykülerini anlatıyordu.

Bu esnada Kurt Adam, Keldani demirinden yapılma, dokuz bin yedi yüz kental ve elli kilo ağırlığında, on üç elmas

1 *Eski Ahit*, Krallar. Davut Golyat'ı öldürmüş ve Tanrı kendisine krallık bahşetmiştir.

ucu olan ve en küçüğü Paris'teki Notre-Dame'ın çanları kadar büyük bir topuzla Pantagruel'e yöneldi (belki bir tırnak kalınlığında, yalan söylemek istemem, ***kulak kesen*** dedikleri bir bıçak sapı kadar, ama birazcık mesafe kalıyordu). Sihirli bir topuzdu bu, parçalanması asla mümkün değildi, buna karşılık dokunduğu her şeyi de anında paramparça ediyordu.

Kurt Adam çalımla yaklaşıyordu, Pantagruel göğe bakarak, şu andı içerek yüce gönüllü Tanrı'nın yardımına sığındı:

"Her vakit koruyucum ve kurtarıcım Yüce Tanrım, şimdi nasıl bir dertle boğuştuğumu görüyorsun. Kendilerini, kadınlarını, çocuklarını, topraklarını ve ailesini korumak ve savunmak için insanlığa bahşettiğin doğal çaba olmasa beni buraya hiçbir şey getiremezdi, senin koruman altındaki iman denen şey hariç; zira sen, iman için, Katolik mezhebinden olmayan ve senin sözünün elçiliğini yapmayan hiçbir piskopos yardımcısını istemezsin. Bu durumda bizi tüm ordulardan ve bütün yasaklamalardan korudun, çünkü sen her şeye kadirsin; senin asıl işin ve davan söz konusu olduğunda, kendini asla hayal edemeyeceğimiz kadar iyi savunursun; sen, göğü ve yeri arzusuna göre düzenleten Sanherib'in[1] ordusunda gayet iyi görüldüğü gibi, en azı bile insanlığı toptan yok edebilecek, yüz milyarlarca askerden oluşan melekler tümenine sahipsin. Yani, lütfen şimdi bana yardıma gel; tüm imanımla, yalnız sana güveniyor ve sana inanıyorum. Ant içiyorum ki Ütopya ülkesinde ve ötesinde, gücüm ve yetkim olan her yerde, en basit haliyle ve hiçbir şeyi atlamadan yalnızca senin kutsal *İncil*'ini öğreteceğim. Bu yüzden, kışkırtan bir yığın sofunun ve yalancı peygamberin, insani yaratımlar ve çürümüş uydurmalarla herkesi suistimal etmesine son vereceğim."

1 *Eski Ahit*'te, Asur Krallığı'nın 185.000 askeri bir gecede tek bir melek tarafından öldürülür.

Bu esnada gökten bir ses işitildi: *Hoc fac et vinces*,[1] yani "Öyle yaparsan zafer senin olacak."

Sonra, ağzı bir karış açık üzerine yürüyen Kurt Adam'ı gören Pantagruel, büyük bir cesaretle ona doğru yürüdü ve Spartalıların yöntemini uygulayıp korkunç çığlığıyla onu korkutmak için olabildiğince yüksek sesle haykırdı: "Geber kahpe! Geber!" Ardından ağzını, gırtlağını, burnunu ve gözlerini doldurduğu on sekiz fıçı tuzun asılı olduğu kemerine takılı tekneyi de üzerine fırlattı. Öfkeli Kurt Adam, beynini akıtmak isteğiyle topazını savurdu; fakat Pantagruel ustaydı, her daim hızlı adımlara ve keskin gözlere sahip olmuştu, sol ayağını bir adım geri çekti, fakat darbenin belindeki tekneye gelmesinden kaçınamadı ve tekne dört bin seksen altı parçaya ayrıldı, kalan tuz yere saçıldı.

Bunu gören Pantagruel, elinde balta varmışçasına, kollarını kuvvetle açtı ve büyük sivri uçlu gemi direğini göğsünün üstüne sapladı, sol omzundan havaya kaldırarak boynu ve omzu arasına vurdu; sonra sağ ayağıyla ilerleyerek, gemi direğinin ucuyla taşaklarına sert bir darbe daha vurdu ama bu darbeyle direğin çanağı kırıldı ve kalan üç ya da dört fıçı şarap da devrildi. Kurt Adam, Pantagruel'in mesanesini deldiğini, akan şarabın da idrar olduğunu düşündü.

Bundan hiç memnun olmayan Pantagruel, darbelerini ikiye katlamak istiyordu, ama Kurt Adam topuzunu havaya kaldırıp ona doğru ilerledi ve tüm gücüyle topuzu indirecekti, Pantagruel aniden yer değiştirince topuz sağına indi, Tanrı esirgedi, yoksa Pantagruel kafasından dalağına kadar yarılırdı. Topuz koca bir kayanın arasından altmış üç ayaktan daha derine saplandı ve dokuz bin altı fıçıdan daha büyük bir ateş çıkardı.

Pantagruel, Kurt Adam'ın bir kayanın arasından toprağa saplanmış topuzunu çıkarmaya çalıştığını görünce ona doğ-

1 İmparator Konstantinos'un parodisi. "Bu haçın altında, sen kazanacaksın."

ru koştu ve kafasını kökünden kesmek istedi; fakat kör talih işte, gemi direği Kurt Adam'ın topuzuna, (daha öncede söylediğimiz gibi) o sihirli topuza değdi ve direk, tuttuğu kısma üç parmak mesafe kalana dek parçalandı. Bu duruma bir çan dökümcüsünden daha çok şaşırdı ve haykırdı Pantagruel: "Ah Panurge, neredesin?"

Bunu duyan Panurge krala ve devlere, "Tanrı aşkına! Eğer ayırmazsak birbirlerine zarar verecekler," dedi.

Fakat devler bir düğündeymişçesine hallerinden memnunlardı. O sırada Carpalim ayağa kalkarak efendisinin yardımına gitmek istedi; ama bir dev ona şöyle dedi:

"Muhammet'in yeğeni Golfarin[1] adına, eğer buradan kımıldarsan fitille yaptığımız gibi, seni külodumun dibine koyarım, zaten kabızlık çekiyorum, dişlerimi var gücümle sıkmadan sıçamıyorum."

Değneğinden yoksun kalan Pantagruel, direğin ucunu geri aldı ve deve gelişigüzel darbeler indirdi ama onun canını demirci örsüne vurulan fiske kadar bile acıtamadı. Bu arada, Kurt Adam topuzunu topraktan çekiyordu ve çıkartmayı başardı, Pantagruel'e indirmek için onu düzeltiyordu fakat kıvrak adımlı Pantagruel bütün darbelerden korundu. Kurt Adam'ın, kendisini, "Adi zavallı, seni ezilmiş et gibi kıyacağım, zavallı insanları artık susuz bırakamayacaksın," diyerek tehdit ettiğini görünce, karnına çok güçlü bir tekme indirdi, onu iki ayağı havada geriye doğru fırlattı ve sıyrılmış kıçıyla, bir köy arabasını çeker gibi kendine çekti. Ağzından kanlar fışkıran Kurt Adam şöyle bağırıyordu: "Muhammet! Muhammet! Muhammet!" Onu duyan devlerin hepsi yardıma gitmek için ayağa kalktılar. Fakat Panurge onlara şöyle dedi: "Beyler, oraya gitmeyin, bana inanın, efendimiz delidir ve gelişigüzel vurur, darbelerin nereye indiğine asla bakmaz. Size kötülük yapabilir." Fakat Pantagruel'in değneksiz olduğunu gören devler, bu sözleri dikkate almadılar.

---

1 Fr. Pisboğaz. Şövalye romanlarına bir gönderme.

Onların yaklaştığını gören Pantagruel, Kurt Adam'ı iki ayağından kaptı, örsle kaplı bedeniyle kesme taşlarla donanmış devlere vurdu, bir duvar ustası duvaru nasıl parça parça dikerse, o da hepsini öyle parça parça yıktı. Öyle ki kimse toprağa yıkılmadan karşısında duramıyordu. Keskin taşların kopuşu öyle büyük bir gürültü çıkardı ki bu bana Bourges'un Saint-Etienne'indeki büyük tereyağı kulesinin güneşten erimesini hatırlattı.

Bu sırada Panurge, Carpalim ve Eusthènes'le birlikte yere yığılanların boğazını kesmekle meşguldü.

Emin olabilirsiniz, ellerinden hiç kimse kaçamadı ve Pantagruel'e bakan onu orakçı sanırdı; uyduruk tırpanıyla (Kurt Adam'dı bu) çayırdaki otları (bunlar da devlerdi) biçiyordu. Fakat bu eskrimde Kurt Adam kellesini kaybetti; bu

olay Pantagruel içlerinden birini, çok sert keskin taşlardan yapılmış bir alet taşıyan Rifl'Andouille adındakini devirirken oldu; onun aletinden kopan bir parça Epistémon'un gırtlağını yardı. Oysa çoğu hafif silahlıydı, bazıları tüflü bazıları da kayağan taşlarla donanmıştı. Sonunda hepsinin öldüğünü gören Pantagruel, Kurt Adam'ın, elinde tuttuğu cansız bedenini şehrin içine doğru fırlattı, şehrin büyük meydanına kurbağa gibi karın üstü düştü, düşerken yanık bir erkek kediyi, ıslak bir dişi kediyi, bir toy kuşunu ve besili bir kazı öldürdü.

XXX

Kafasında bir yarık olan Epistémon'un, Panurge tarafından ustalıkla nasıl iyileştirildiği; iblislerden ve Cehennem'de yananlardan haberler

Bu devlere yakışır bozgun nihayete erdi, Pantagruel şişelerin bulunduğu yerde durdu, boğazlarını keserken devler tarafından yüzü sıyrılan Eusthènes hariç, sağ salim kendisine katılan Panurge'ü ve diğerlerini de yanına çağırdı. Epistémon görünmüyordu ve Pantagruel bu yüzden öyle mutsuzdu ki kendini öldürmek istedi; ama Panurge ona şöyle dedi: "Gerçekten senyör, biraz bekleyin, ölülerin arasında onu arayacağız ve gerçeğin ne olduğunu göreceğiz." Aramaya koyuldular; onu, kaskatı kesilmiş, ölü gibi ve kafası kollarının arasında kanlar içinde yatarken buldular.

O sırada Eusthènes haykırdı: "Ah, kalleş ölüm! İnsanların en mükemmelini bizden aldın!"

Bunu duyan Pantagruel dünyada eşi benzeri görülmemiş bir acıyla ayağa kalktı ve Panurge'e şöyle dedi: "Ah dostum! İki bardaklı falınız ve tahta mızrağınız nasıl da aldattı bizi!"

Fakat Panurge şöyle dedi: "Çocuklar, ağlamayın, daha çok sıcak, onu iyileştireceğim ve size hiç olmadığı kadar sağlıklı olarak geri vereceğim."

Bunu söylerken, kafasını aldı, sıcak kalsın ve rüzgâr almasın diye yırtmacının üstüne koydu. Eusthènes ve Carpalim de bedenini aldılar, iyileşeceğine dair hiçbir umutları yoktu, ama yine de Pantagruel onu görebilsin diye, ziyafet verdikleri yere taşıdılar. Panurge onları biraz rahatlatmak adına, "Onu iyileştiremeyeceğime, kellemi kaybetmeyi yeğlerim (bu delice bir kendine güvendi), kesin ağlamayı ve bana yardım edin," dedi. Boynunu ve ardından kafasını beyaz şa-

rapla bir güzel yıkadı, asla ceplerinin birinden eksik etmediği bok tozunu üzerine serpti. Sonra onları adını bilmediğim bir merhemle sıvadı ve boynu tutulmasın diye damarı damara, siniri sinire, omuru omura yerleştirip düzeltti (zira bu tür insanlardan ölümüne tiksinirdi), yeniden düşmesin diye on beş ya da on altı dikiş attı ve ardından sabitledi ve etrafına *diriltici* denen merhemden sürdü.

Epistémon birden nefes almaya, sonra gözlerini açmaya, sonra esnemeye, sonra hapşırmaya başladı ve sonra büyük bir osuruk saldı. Bu Panurge'e şöyle dedirtti:

"Şimdi tamamen iyileşti."

Bir maşrapa beyaz şarapla şekerli bir kızarmış ekmek verdi. Bu yöntemle, Epistémon üç haftadan fazla süren ses kısılması ve cılız bir öksürük dışında ustaca iyileştirildi, yoksa içecek gücü asla toplayamazdı.

Şeytanları gördüğünü, İblis'le sohbet ettiğini, Champs-Elysées'de[1] güzel vakit geçirdiğini söyleyerek konuşmaya başladı. Şeytanların iyi yoldaşlar olduğunu belirtiyordu ve Panurge'ün kendisini hayata dönmeye erken çağırdığını söyleyerek cehennemde yananlar konusunda üzgün olduğunu belirtti.

"Çünkü onları izlemekten eşsiz bir keyif alıyordum," dedi.

"Nasıl?" dedi Pantagruel.

"Onlara sizlerin düşündüğü kadar da kötü davranılmıyor," dedi Epistémon, "fakat durumları tuhaf bir biçimde değişiklik var. Zira Büyük İskender'in eski çorap yamadığını ve hayatını böyle kazandığını gördüm.

Kserkes hardal satıyordu,

Romulus tuz satıcısıydı,

Numa nalbur,

---

1 Yunan mitolojisinde kahramanların ölümden sonra gittiği, ödüllendirildiği yer, yani Elysion Ovaları kastediliyor.

Tarquinus pinti,
Piso köylü,
Sulla kayıkçı,
Kiros inek çobanıydı.
Themistokles camcı,
Epaminondas ayna ustası,
Brutus ve Cassius kadastrocu,
Demostenes bağcı,
Cicero tulumbacı,
Fabius tespihçi,
Artaserhas halatçı,
Aeneas değirmenci,
Akhilleus köse,
Agememnon tabak yalayıcısı,
Odysseus orakçı,
Nestor taşra hırsızı,
Darius vidanjör,
Ancus Marcius gemi kalafatçısı,
Camillus ayakkabıcı,
Marcellus bakla ayıklayıcısı,
Drusus badem kırıcısı,
Scipio Africanus şarap tortusu işportacısı,
Hasdrubal fenerci,
Hannibal tavuk ve yumurta tüccarıydı.
Priamos eski kumaşlar satıyordu.
Lancelot du Lac ölü atların derisini yüzüyordu.

Yuvarlak Masa Şövalyeleri'nin hepsi, Lyon ve Venedik'teki sandalcıların yaptıkları gibi, Cocytus, Phlegeton, Styx, Acheron ve Lethe ırmaklarının karşı yakasına geçebilmek için, şeytan efendileri suda çılgınca eğlenmek istediğinde onlar için kürek çeken fakir gündelikçilerdi. Fakat her geçiş için sadece burunlarının üzerine bir fiske ve akşamları da bayat ekmek yerlerdi.

Trajan kurbağa avcısıydı.
Antonius uşak,
Commodus kuyumcu,
Pertinax ceviz kırıcısı,
Lucullus ızgaracı,
Iustinianus biblocuydu.
Hektor kötü bir aşçıydı.

Paris yırtık pırtık giyinmişti.

Akhilleus saman balyalıyordu.

Kambises katırcı,

Artaserhas testilerden köpük toplıyordu.

Neron viyola virtüözü ve Fierabras onun yardımcısıydı, ama Neron'a binbir eziyet ediyor, kendisi yemeğin en iyisini ve şarabın en lezizini alırken, ona küflü ekmek ve bozuk şarap bırakıyordu.

Julius Caesar ve Pompeus gemi katranlıyordu.

Valentine ve Orson cehennem hamamlarında hizmet veriyorlardı ve yüz temizleyicisiydiler.

Giglan ve Govian zavallı domuz çobanlarıydı.

Koca Diş Geoffrey kibritçi,

Godefroy de Bouillon oyun kâğıtçısı,

İason zangoç,

Don Pietro de Castille mahkeme celbi taşıyıcısı,

Morgant bira üreticisi,

Bordeauxlu Huon fıçı onarıcıyordu.

Pirus mutfağın pis yamağı,

Antiochus baca temizleyicisi,

Romulus eski pabuç tamircisi,

Octavius kâğıt kazıyıcı,

Nerva seyis,

Papa Julius pasta satıyordu, ama sapkın sakalını kesmişti.

Jean de Paris postal boyacısı,

Britanya'nın Arthur'u takke bakıcısı,

Percefôret odun taşıyıcısı,

Papa VIII. Bonifacius beleşçi,

Papa III. Nicolaus kâğıtçı,

Papa Sixtus frenginin şifacısıydı."

"Nasıl yani!" dedi Pantagruel, "Orada da mı frengililer var?"

"Şüphesiz," dedi Epistémon, "hiç bu kadarını görmemiştim, orada yüz milyondan fazla frengili var. Zaten, emin

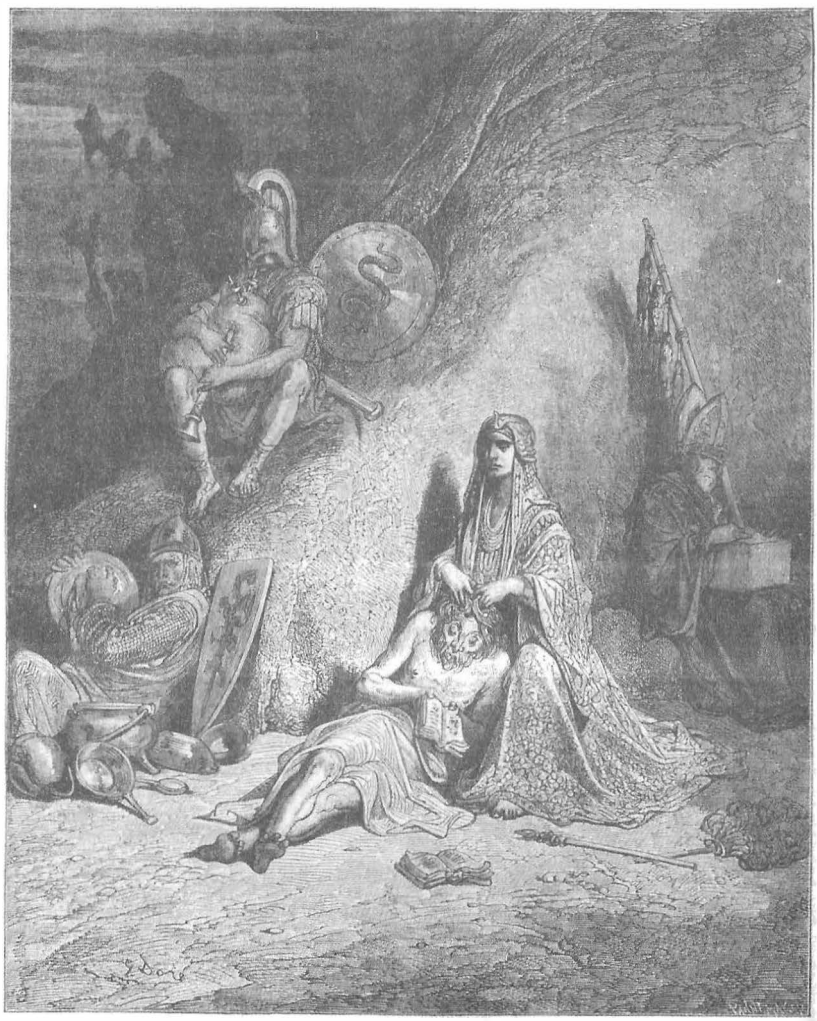

olun, bu dünyada frengiye yakalanmayanlar, öbür tarafta frengili olacaklar."

"Tanrı aşkına!" dedi Panurge. "Ben borcumu ödedim; zira Cebelitarık Boğazı'na kadar bende de vardı ondan, Herakles Sütunları'nı geçtim, akıllıca davranarak bu hastalığı yendim."

"Danimarkalı Ogier koşum takımı parlatıcısı,
Dikran kralı dam ustası,
Galien Restauré köstebek alıcısı,
Aymon'un dört oğlu diş sökücüsü,

Papa Callixtus kadın berberi,
Papa Urbanus domuz yağı balyacısı,
Melusina pis bir aşçı yamağı,
Matabrune çamaşırcı,
Kleopatra soğan tüccarı,
Helen muhabbet tellalıydı.
Semiramis bit ayıklıyor,

Didon mantar satıyordu.
Penthesilea tere toplayıcısı,
Lukretius hastabakıcı,
Hortensia iplikçi,
Livia kalaycıydı.

İşte bu yolla, bu dünyada büyük senyör olanlar, orada sefil, kötü ve uçkuruna düşkün bir hayata kavuşacaklar. Buna karşılık, bu dünyada filozof ve yoksul olanlar, kademelerine göre o tarafta büyük senyör olacaklar."

Bütün görkemiyle sere serpe yayılmış, uzun kızıl elbisesi ve sağ elinde krallık asası olan Diogenes'i gördüm; tozluklarını iyi onarmadığında, Büyük İskender'i kudurtuyordu ve ödemeyi asa darbeleriyle yapıyordu.

Fransız usulü giyinmiş, asma çardağı altında, çevresini saran çok sayıda matmazelle eğlenen, içen, dans eden,

daima en iyisini yiyen ve etrafı ekü dolu Epiktetos'u gördüm. Çardağın üzerinde de slogan olarak şu dizeler yazıyordu:

Zıplamak, dans etmek, çıkıp dolaşmak,
Beyaz ve yakut şarap içmek,
Her gün hiçbir şey yapmadan oturmak
Eküleri saymayı ihmal etmemek.

Beni gördüğünde nezaketle içmeye davet etti; seve seve kabul ettim, kadehleri sofuca boşalttık. Bu sırada Cyrus yanına geldi ve çorbasına katacak soğan alabilmek için Merkur adına bir dinar vermesini diledi. 'Hayır, hayır' dedi Epiktetos, 'ben dinar vermiyorum. Al rezil, işte bir ekü, git iyi bir insan ol.' Cyrus bu ganimetle keyiflendi, ama orada bulunan İskender, Darius ve kralın diğer alçakları geceleyin bu ganimeti de arakladılar.

Rhadamanthys'in hazinecisi Pathelin'i küçük pastalar satan Papa Julius'la pazarlık ederken gördüm. 'Bir düzinesi kaça?' diye sorunca, 'Üç gümüş para,' cevabını aldı. 'Daha çok,' dedi Pathelin 'üç sopa. Ver şunu pislik, ver, git başkalarına bulaş.' Ardından zavallı Papa ağlayarak kaçtı ve pasta ustasının önünde, çöreklerinin çalındığını söyledi. Bu yüzden pastacı onu bir güzel kırbaçladı ve adamın derisi gayda yapımında kullanılamaz hale gelinceye kadar vurdu.

Papa taklidi yapan Jean Lemaire'i gördüm; zavallı krallar ve bu dünyanın papalarına ayaklarını öptüyordu. Kendine önemli süsü vererek, onların kanılarına bütün yüreğiyle katılıyordu: 'Bağışlanmayı kazanın keratalar, kazanın onları, çok ucuzlar. Ekmeğinizi ve çorbanızı bağışlıyorum, bir şeye layık olmaya çalışmanıza müsaade etmiyorum,' diyordu, 'Sayın Kardinaller, bu fiskeyi icra edin, her birini böbrek üstüne bir darbe,' diyerek Caillet ve Triboulet'yi çağırdı. Bu da derhal gerçekleşti.

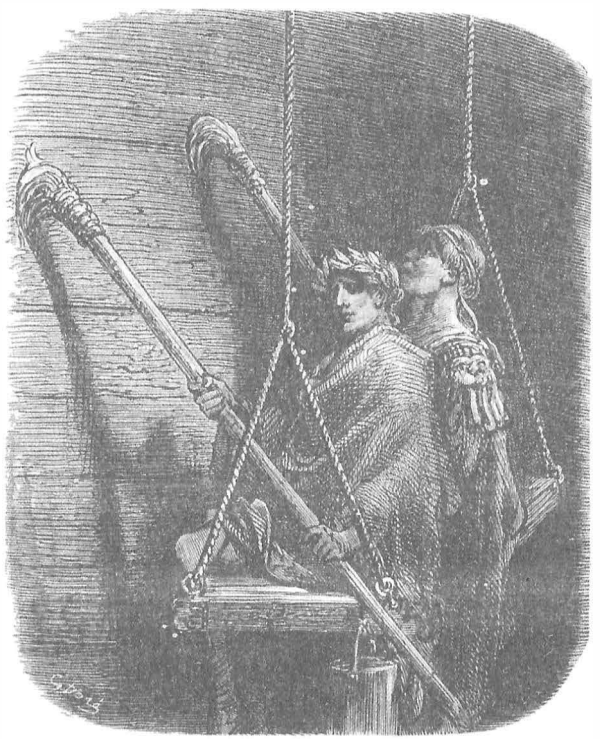

Kserkses'e, 'Hardal kaça?' diye soran Üstat François Villon'u gördüm. 'Bir dinara,' dedi Kserkses. Bunun üzerine Villon cevap verdi: 'Dört günde bir gelen sıtma nöbetleri adına, alçak herif! Bir kuruş eder ancak, sen yiyeceklerin fiyatını yükseltiyorsun burada.' Ardından Parisli hardal tutkunları misali tezgâhına işedi.

Sapkınlar alanında engizisyoncu Franc Archer de Baignolet'yi gördüm. Aziz Antoine ateşinin boyadığı bir duvara karşı işeyen Percefôret ile karşılaştı. Onu hemen oracıkta sapkın ilan etti ve eğer Morgant keyfini çıkarması için ve diğer haraçlara karşılık kendisine dokuz fıçı bira vermeseydi, adamı canlı canlı yaktıracaktı."

"Oysa," dedi Pantagruel, "bu güzel anılarınızı bir dahaki sefere saklayabilirsiniz. Şimdilik bize yalnızca tefecilere nasıl davranıldığını anlatın yeter."

"Onları da gördüm," dedi Epistémon. "Bu dünyada dilencilerin yaptığı gibi, yollardaki mazgallarda topluiğne ve çivi aramakla meşgullerdi. Fakat bu metaller ancak bir dilim ekmek ediyordu ve satılmaları da hâlâ çok zor; bu zavallı hödükler, bazen üç haftayı aşan süre zarfında ne bir dilim ne de kırıntı yiyorlardı, gelecek panayırı bekleyerek gece gündüz çalışıyorlardı. Fakat bu işte ve kötülükte, onu hiç düşünmüyor, çalışkan ve lanetli oluyorlar, yeter ki yılın sonunda birkaç lanet metelik kazansınlar."

"O zaman," dedi Pantagruel, "güzel bir dilimle idare edelim ve içelim, rica ederim çocuklar, ay boyunca içmek iyidir."

Yığınlarca şişenin canına okudular, ordugâhın ardiyesindekilerle güzel yemekler yediler. Fakat zavallı Kral Anarchus

eğlenemiyordu. Bunun üzerine Panurge şöyle dedi: "Burada kral mösyöye hangi mesleği vereceğiz? Öbür dünyada şeytanların arasındayken o sanatı tam bir uzman gibi icra etmesi gerek."

"Gerçekten," dedi Pantagruel, "çok haklısın, ne hoşuna giderse yap, onu sana veriyorum."

"Çok teşekkürler," dedi Panurge. "Hediye reddedilmez, sizden gelen de başım üstüne."

XXXI

Pantagruel'in Arnaurotların şehrine nasıl girdiği; Panurge'ün Kral Anarchus'u nasıl evlendirdiği ve onu nasıl seyyar yeşil sos satıcısı yaptığı

Bu görkemli zaferin ardından Pantagruel, Kral Anarchus'un nasıl yakalandığını ve bütün düşmanlarının yenildiğini söylemek ve ilan etmek için Carpalim'i Arnaurotların şehrine yolladı. Bu haber duyuldu, şehrin bütün sakinleri sırayla huzuruna çıktı ve tantana mantanayla, olağanüstü bir sevinçle ona şehre girerken eşlik etti. Şehrin her yerinde, güzel sevinç ateşleri yaktılar ve yiyeceklerle süslenmiş yuvarlak masalar kurdular. Onlar güzel yemekler yerken Satürn çağı[1] geri gelmişti.

1 Görkemli altınların sokaklarda kol gezdiği, bolluk dönemi olarak başta *İncil*'de, Sümer, Yunan, Roma mitolojilerinde Altın Çağ olarak anılır.

Yaşlılar heyeti toplandığında Pantagruel şöyle dedi:

"Efendiler, demir tavında dövülür, savaşmalıyız, önümüzde tamamen dağılıp gitmeden önce gidip şu Dipsodlar Krallığı'na baskın yapalım istiyorum. Bu yüzden, benimle gelmek isteyenler, yarından itibaren, içtikten sonra hazırlansınlar çünkü hemen sefere çıkacağım. Orayı fethetmemde çok sayıda insanın yardımına ihtiyaç duyduğum için değil; zira bunu zaten yapabilirim, ama görüyorum ki bu şehir pek kalabalık, sokaklarda sağa sola bile dönemiyorlar. Ayrıca onları Dipsodlar ülkesine bir koloni kurmak için götürecek ve ülkenin tamamını size vereceğim, içinizden oralara önceden giden pek çok kişinin bildiği gibi, dünyadaki diğer ülkelerden daha güzel, sağlığa faydalı, verimli, sevimli bir ülkedir. Aranızda bana katılmak isteyen varsa, dediğim gibi,

hazırlansın." Bu öneri ve görüşme şehrin dört bir yanında duyuruldu ve ertesi gün kadın ve çocuklar hariç, bir milyon sekiz yüz altmış altı bin on bir kişi sarayın karşısındaki meydanda buluştu. Pek düzgün sıraya girip doğruca Dipsodlar'a yürümeye başladı; Kızıldeniz'i geçmek için Mısır'dan çıkan İsrailoğulları'nı andırıyorlardı.

Ama bu hikâyenin devamını anlatmadan önce, size Panurge'ün esiri Kral Anarchus'a nasıl davrandığını an-

latmak istiyorum. Bu dünyanın krallarına ve zenginlerine Champs Elysées'de nasıl davranıldığını ve orada hayatlarını nasıl aşağılık ve kirli işlerle kazandıklarına dair Epistémon'un anlattıklarını hatırlıyordu.

Yine de bir gün, krala kenarları Arnavut başlığı gibi fırfırlı, kumaş bir kaftan ve denizcilere has güzel tozluklar giydirdi, ayakkabısızdı, çünkü ayakkabıların görünüşünü bozacağını söylüyordu; tepesinde koca bir (yanılıyor olabilirim ama iki tane olması gerekir sanki) kısır horoz tüyü olan mavi hareli bir takke ile yeşil ve mavi hareli güzel bir kemer taktı, onun *yareli olduğunu* görünce de kılığın ona pek yakıştığını söyledi.

Onu böyle giydirip Pantagruel'in karşısına çıkardı ve sordu:

"Bu hödüğü tanıdınız mı?"

"Kesinlikle hayır," dedi Pantagruel.

Panurge, "Bu Mösyö Kral'ın üç kez fırınlanmış hali. Onu iyi bir adam yapmak istiyorum, bu şeytan krallar yalnızca pisliktir, kendilerine bağlı zavallı tebaalarına kötülük etmek ve herkesi kendi haksız ve tiksinç arzuları için savaşa sokmak dışında ne bir şey bilirler ne de başka şeyle ilgilenirler. Ona bir meslek vermek istiyorum, onu yeşil sos satan seyyar satıcı yapacağım. Hadi, bağırmaya başlayın: 'Yeşil sos ister misiniz?'" Ve zavallı şeytan bağırıyordu. "Alçağın teki bu," dedi Panurge. Kulağından tutup, "solda, daha da yüksek sesle söyle. Yine de sağlam bir gırtlağın var, şeytan; artık kral da olmadığına göre, asla bundan daha mutlu olamazsın."

Pantagruel zevkten ölüyordu. Çünkü değneğinin sapına kadar ondan iyi bir adam bulunamayacağını söylemeye cüret ediyorum. Böylece Anarchus iyi bir seyyar yeşil sos satıcısı oldu. İki gün sonra Panurge onu yaşlı bir fahişeyle evlendirdi; en leziz koyun kelleleri, hardallı turna balıkları, güzel ızgara domuz eti (bunlardan Pantagruel'e beş araba gönderilmişti ve hepsini yalayıp yutması çok uzun sürme-

mişti) ve içecek olarak da leziz elma ve armut şarapları eşliğinde nikâhlarını bizzat kendisi kıydı. Onları dans ettirmek için, viyel çalarak notalara ses veren bir kör kiraladı. Yemek yendikten sonra ikisini de alıp saraya, Pantagruel'in yanına götürdü ve ona gelini gösterip "Osurma ihtimali sıfır," dedi.

"Neden?" diye sordu Pantagruel.

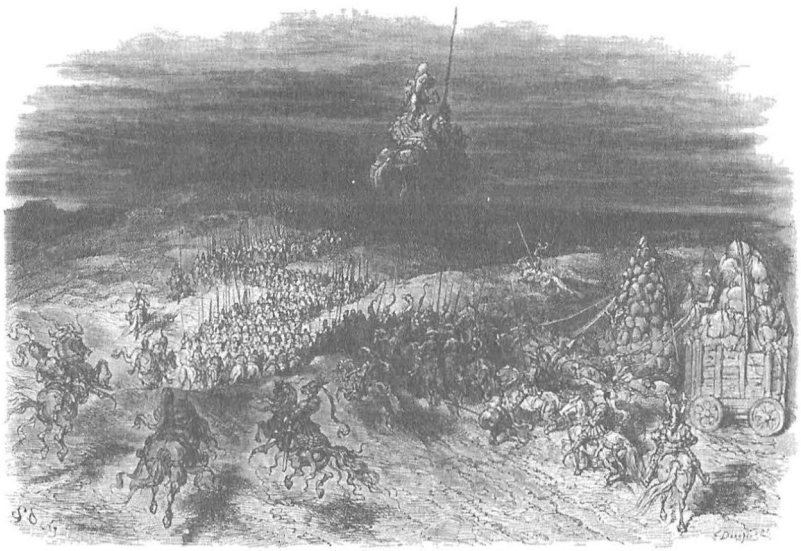
"Osurmasın diye, güzelce kertildi," dedi Panurge.

"Bana yine ne martaval okuyorsun?" diye sordu Pantagruel.

"Bilmiyor musunuz?" dedi Panurge. "Kestaneler bütün bütün ateşe atılırlarsa öfkeden kudurmuş gibi osururlar ve osurmalarını engellemek için de kertilirler. Bu yeni gelin de alttan iyice kertildi, böylece osuramayacak."

Pantagruel onlara dar bir sokakta ufak bir ev ve sos dövmeye yarayan bir de havan verdi. Bu küçük yeri kendi malikâneleri yaptılar, Kral Ütopya'da asla görülmeyen en yiğit seyyar yeşil sos satıcısı oldu. Fakat bana, karısının onu alçı vurur gibi dövdüğü ve tam bir aptala dönüştüğünden beri de zavallı budalanın kendisini savunmaya cesaret edemediği söylendi.

XXXII

Pantagruel'in diliyle nasıl tüm orduyu örttüğü ve bununla birlikte yazarın ağzının içinde yaşaması

Pantagruel güruhuyla birlikte Dipsodların topraklarına girdiğinde, herkes teslim oluyor ve geçtiği her şehirde insanlar kendi özgür iradeleriyle şehrin anahtarını ona taşıyordu, ona meydan okuyan Almirotlar[1] hariç; kendisinin iyi niyetli olduğu saptanmadığı sürece asla teslim olmayacaklarını ulaklara bildiriyorlardı.

"Ne!" dedi Pantagruel, "Elde şişe, avuçta kadeh var, bundan daha iyi bir teminat mı istiyorlar? Gidelim, çantaya da şişeler ve kadehler konsun." Böylece hepsi hizaya girdi, herkes baskına hazırdı.

1 Yunanca "tuzlu".

Fakat yolda, büyük bir ovadan geçerken şiddetli bir sağanağa yakalandılar. Bunun üzerine tepişmeye ve birbirlerine sokulmaya başladılar. Bunu gören Pantagruel, komutanları aracılığıyla onlara bunun daha hiçbir şey olduğunu, bulutların üzerine bakarak bunun sadece bir damla, ama sonunda faydalı olacak bir damla olduğunu gördüğünü, sıkışmalarını ve kendisinin onları örteceğini iletti. Bunun üzere çok iyi ve sıkışık bir düzen oluşturdular, Pantagruel dilinin yalnızca yarısını dışarı çıkardı, bir tavuk civcivlerini ne kadar iyi örterse o da diliyle onları öyle örttü.

Bu süre boyunca, pek hakiki bu hikâyeyi size anlatan ben, Monstrible Köprüsü kemerinden daha az geniş olmayan bir dulavratotu yaprağının altına saklandım; ama onları iyice örtülmüş görünce, onlara doğru gidip kendimi sığınağa attım; tıpkı *endazenin ucuna gelince çuha biter,* sözünde olduğu gibi, çok kalabalık olduklarından bunu başaramadım. Yani yalnızca yukarı tırmanabildim ve ağzından içeri girdiğimden, dilinde iki fersah yol aldım.

Lakin ey tanrılar ve tanrıçalar, orada ne gördüm? Yalan söylüyorsam, Jupiter üç yıldırımını bana saçsın. Konstantinopolis'teki Ayasofya'da yaptığımız gibi geziniyordum orada ve Danimarka Dağları[1] kadar büyük kayalar gördüm, sanıyorum ki bunlar dişlerdi ve çok geniş ovalar, büyük ormanlar, Lyon ya da Poitiers kadar güçlü ve büyük şehirler gördüm.

İlk önce lahana diken iyi bir adamla karşılaştım. Hepten şaşırmış bir halde, ona şöyle sordum:

"Arkadaşım, burada ne yapıyorsun?"

"Lahana dikiyorum," dedi.

"Ama neden ve nasıl?" dedim.

"Ah mösyö," dedi. "Herkes bir miskin kadar ağır taşaklara sahip olamıyor; yani hepimiz zengin olamayız. Ben hayatımı böyle kazanıyorum ve bunları şu arkadaki kent pazarında satmaya götürüyorum."

---

1 Danimarka'da dağ yoktur. Rabelais burada bir kelime oyunu yapıyor.

"İsa aşkına!" dedim. "Burada *Yeni bir Dünya* mı var?"

"Gerçekte," dedi, "yeni değil, biraz daha uzakta, Güneş'i ve Ay'ı olan, pek çok iyi şeyin olduğu yeni bir dünya olduğu söyleniyor, fakat bu ondan çok daha eski."

"Belki," dedim "peki arkadaşım lahanaları satmaya götüreceğin o şehrin adı nedir?"

"Adı Aspharage" [1]dedi, "sakinleri Hristiyan ve iyi insanlar, size iyi bir yemek hazırlarlar."

Kısacası oraya gitmeye niyetlendim.

Yolumun üzerinde, güvercinleri tuzağa düşürmeye çalışan bir adam gördüm ve ona sordum:

"Dostum, bu güvercinler nereden gelecek?"

"Efendim, onlar öteki dünyadan gelirler," dedi.

Bunun üzerine Pantagruel esnediğinde hızla uçan güvercinlerin, buranın güvercinlik olduğunu sanarak ağzından içeri girdiğini düşündüm.

Sonra, güzel ve havasını çok güçlü bulduğum o şehre giriyordum, ama girişte muhafızlar beni tümden şaşırtarak sağlık karnemi istediler ve ben de onlara,

"Efendiler, burada da mı veba tehlikesi var?" diye sordum.

"Ah Senyör," dediler, "öyle çok ölüm oluyor ki, el arabalarının sokaklarda gelip gidişi kesilmiyor."

"Tanrı aşkına!" dedim, "Nerede bu?"

Bunun üzerine, Rouen ve Nantes büyüklüğünde iki koca şehir olan, zengin ve iyi bir ticaret alanı Laryngue ve Pharyngue'de olduğunu söylediler. Sekiz günde iki milyon yüz altmış bin on altıdan fazla kişiyi öldüren vebanın nedeni daha geçenlerde dipsiz bir kuyudan çıkan çekilmez ve iğrenç bir koku yayılımıydı. Tam bu esnada, düşündüm ve bir hesap yaptım; yukarıda söylediğimiz gibi, bunun çok fazla sarımsak Pantagruel'in midesinden gelen tiksindirici soluk olduğunu buldum.

---

1 Gırtlak anlamında kullanılmıştır.

Oradan ayrılarak, dişleri olan kayaların arasına geçtim ve öyle iyi yaptım ki içlerinden birinin üzerine tırmandım ve orada dünyanın en güzel yerlerini buldum: Paume oynanacak geniş güzel yerler, çok güzel geçitler, çok güzel çayırlar, bağ ve tarla aralarında İtalyan tarzı sonsuz sayıda kulübe vardı. Hepsi de çok zarifti, dört ay orada yaşadım ve oranın dışında hiçbir yerde de asla iyi bir ziyafet çekmedim.

Ardından dudaklara gelmek için dişlerin arkasından aşağı indim; ama yolda, kulak tarafında büyük bir ormandan geçerken haydutlar yolumu kestiler, soyuldum.

Sonra, ufak bir kasaba buldum (adını unuttum). Yine asla yemediğim en iyi yemekleri yedim ve yaşamak için biraz para kazandım. Hem de nasıl biliyor musunuz? Uykuyla, çünkü gündüzleri uyumak için insan kiralanıyor ve uyuyanlar beş altı kuruş kazanıyorlar ama güçlü horlayanlar yedi buçuk kuruş bile kazanıyor.[1] Senatörlere vadide yolumun kesildiğini ve nasıl soyulduğumu anlattım; onlar da bana, dişlerin ötesinde yaşayan insanların doğuştan edepsiz ve haydut olduğunu söylediler. Böylece anladım ki bizde nasıl ki şuranın buranın dağları varsa, onlarda da oranın buranın dişleri var; ama beride yaşamak daha iyi, havası da çok daha güzel.

Orada, "Bu dünyanın yarısı, diğer yarısının nasıl yaşadığını bilmiyor," sözünü doğru düşünmeye başladım. Kimse henüz çölleri dışında yirmi beşten fazla krallığın yaşadığı, kocaman bir körfezi olan bu ülke üzerine yazmadığından ben *Boğazdakilerin Hikâyesi*[2] adlı büyük bir kitap yazdım, bu ismi verdim, çünkü onlar efendim Pantagruel'in gırtlağında yaşıyorlardı.

Nihayet geri dönmek isteyerek sakalından geçtim, omuzlarının üzerine atladım ve oradan da yere inip önüne düştüm.

---

1 Burası, Düşler Ülkesi olarak anılan, uzun yıllar halk söylencesi olarak varlığını korumuş olan eski, efsanevi bir şehirdir. Bolluk şehri.

2 Fransızcası Gorgias'tır. *Boğaz* anlamına gelen "gorge"dan türetilmiştir. Platon'un Gorgias'ına gönderme.

Beni fark edince şöyle sordu:

"Nereden geliyorsun Alcofribas?"[1]

Ona cevap verdim:

"Gırtlağınızdan, efendim!"

"Peki, ne zamandır oradasın?" diye sordu.

"Almirotlara karşı sefere çıktığınızdan beri," dedim.

"Altı aydan fazla oldu," dedi. "Nasıl yaşadın orada? Ne yedin ne içtin?"

Cevapladım:

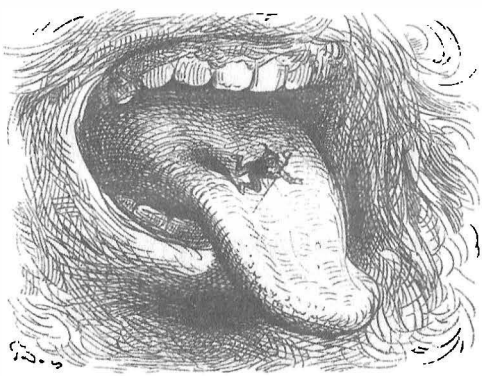
"Sizinle aynı şeyleri yedim senyör ve boğazınızdan geçen her parçadan ufak bir geçiş hakkı aldım."

"Peki," dedi, "ama nereye sıçıyordun?"

"Sizin gırtlağınıza efendim," dedim.

"Ha, ha, ha, pek nazik bir dostsun doğrusu," diye karşılık verdi. "Tanrı'nın yardımıyla tüm Dipsodlar Ülkesi'ni fethettik; sana da Salmigondin[2] Beyliği'ni veriyorum."

"Çok teşekkürler efendim," dedim. "Layık olmadığım bir lütufta bulunuyorsunuz."

1 Alcofribas Nasier, François Rabelais'nin mahlasıdır. İsminde harflerden oluşur.

2 Yahni anlamına gelen bir gastronomi terimidir.

XXXIII

Pantagruel'in nasıl hastalandığı ve hangi yöntemle iyileştirildiği

Kısa bir süre sonra, yüce gönüllü Pantagruel hasta düştü ve öyle şiddetli bir mide ağrısı çekiyordu ki ne yiyebiliyor ne de içebiliyordu ve hiçbir felaket asla tek gelmediği için, tahmin edemeyeceğiniz kadar çok acı veren bir aşırı sıcak işeme belasına da tutuldu. Fakat doktorları tam zamanında yardımına koştular, ağrı kesici ve idrar sökücülerle bedbahtlığını işettiler.

İdrarı o kadar sıcaktı ki, o zamandan beri hâlâ soğumadı; siz onu akıntısını, Fransa'da çeşitli yerlerde bulursunuz, bunlara *sıcak sular* denir:

Cauderets'de,
Limoux'da,
Dax'da,
Balaruc'de,
Neris'de,
Bourbon-Lancy ve ötelerde;
İtalya'da da:

Monte Grotto'da,
Abano'da,
Santo Pietro Montagnone'de,
Sant'Elena'da,
Casa Nova'da,
Santo Bartolomeo'da,
Bolonya Kontluğu'nda,
Porrette'de ve binlerce başka diyarda.

Bir yığın deli filozof ve doktorun bu suyun ısısının nereden geldiğini tartışarak zaman kaybetmesine fazlasıyla şaşırıyorum; toprağın içindeki boraks, kükürt, şap ya da potasyum nitrat vs. olabilir mi bunun sebebi. Kaynağını bilmedikleri bu konu üzerine tartışarak zaman kaybetmek yerine, kıçlarını yüz başlı devedikenin ovalamaya gitmeleri daha iyi olur. Bu banyolar sıcak, çünkü Pantagruel'in sıcak çişinin sonucudurlar.

Size hastalığının esasen nasıl iyileştiğini anlatmadan önce, hararet söndürücü olarak ne aldığını söyleyeceğim: Dört kental ishal edici mahmude, yüz otuz sekiz araba dolusu hıyarşembe, on bir bin dokuz yüz kilo ravent ve bolca başka şey.

Doktorlar heyeti aracılığıyla midesinde rahatsızlığa neden olan her neyse çıkartacağını ilan etmiş olduğunu bilmeniz gerekiyor. Bunun için, Roma'da bulunan Vergilius saatinden daha büyük, ortasından açılan ve yayla kapatılan çeşit çeşit on altı büyük bakır elma yapıldı.

Birinin içine, elinde fener ve yanan meşale taşıyan hizmetçilerden biri girdi ve Pantagruel bunu ufak bir hap gibi yuttu.

Diğer beşine, kıçlarında kazma olan üç köylü girdi.

Diğer üçüne, boyunlarında kürek olan köylüler girdi.

Diğer yedisine, sırtlarında küfeyle hamallar girdi ve bu elmalar da birer hap gibi yutuldu.

Midedeyken yayları kaldırdılar ve kulübelerinden dışarıya çıktılar; ilki elinde fener taşıyandı. Böylece Mefitis'in[1]

1 Vergilius'un *Aeneis* eserinde geçen (Bölüm VII), bir tür kokarcanın adıru taşıyan bu yer, bir bataklık olarak Sicilya'da veba salgının nedenlerinden biridir.

Camarine bataklığının[1] ya da Strabon'un da yazdığı Sorbon Gölü'nün[2] kokusundan daha berbat, daha ürkünç, daha pis bir koku yayan çürümüş sıvıların olduğu yer üzerinde yarım fersahtan fazla gittiler. Yanlarında bu kokulara karşı kalpleri ve midelerini koruyan panzehir ve şarap mataraları (kafa denir) olmasa, bu tiksinç dumanda solukları kesilir, boğulurlardı. Ah, ne koku, şu genç hoppaların burun kalıplarını pislemek için, ah o nasıl bir duman!

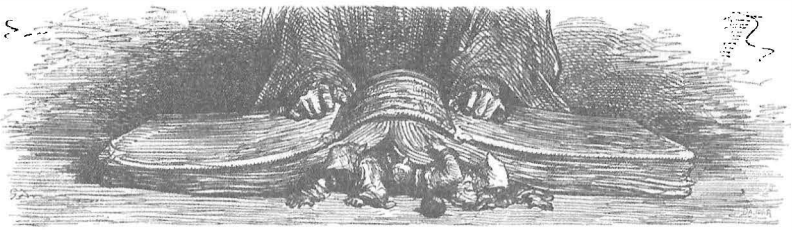
Sonra, el yordamıyla ve soluk soluğa dışkısal maddeye ve çürümüş sıvılara yaklaştılar ve nihayet çöplük tepeciğini buldular. Toprak düzeltme işçileri söküp atmak için yukarıya vuruyorlardı ve diğerleri de küreklerle sepetleri doldurdu, iyice temizlendiğinde herkes kendi elmasına girdi. Ardından Pantagruel kusmaya çalıştı ve kolaylıkla hepsini dışarı attı; zira sizin geğirtinize kıyasla daha rahat geçtiler gırtlaktan ve hapların içinden neşeyle dışarı çıktıklar. Bu bana Truva Atı'nın içinden çıkan Yunanları anımsattı. Bu araçla Pantagruel iyileşti ve sağlığına kavuştu.

Bu bâkir haplardan biri de Orléans'da Sainte-Croix Kilisesi çanlarından birinin üzerindedir.

1 Antik Çağ'da Sicilya'nın ünlü bataklıklarından biridir.

2 Kelime oyunuyla *Sorbon* diye yazılan bu kötü koku kaynağının adı Serbonis'tir.

XXXIV

Şimdiki kitabın sonu ve yazarın özrü

Oysa Beyler, Efendim Senyör Pantagruel'in ürkütücü hikâyesinin başlangıcını dinlediniz. Bu ilk kitabı burada sonlandıracağım; biraz başım ağrıyor ve beynimin komutlarının şu eylül ezmesi yüzünden karmakarışık olduğunu hissediyorum.

Gelecek Frankfurt panayırlarından birinde hikâyenin kalan kısmı sizin olacak. Orada göreceksiniz, Panurge'ün nasıl evlendiğini ve henüz evliliklerinin ilk ayında nasıl boynuzlandığını; Pantagruel'in felsefe taşını nasıl bulduğunu, onu nasıl kullandığını, Kafkas Dağları'nı nasıl geçtiğini, Atlantik Okyanusu'nda nasıl deniz yolculuğu yaptığını, yamyamları nasıl bozguna uğrattığını, İnci Adaları'nı nasıl fethettiğini, Hint kralının Prêtre Jean adındaki kızıyla nasıl evlendiğini, şeytanlara karşı nasıl savaştığını ve beş cehennem odasını nasıl yaktırdığını, kara odayı nasıl yağmaladığını, Proserpina'yi nasıl ateşe attığını ve İblis'in dört dişiyle birlikte boynuzunu nasıl kırdığını, kadınların kafasında üç bölüm olmasına karşılık Ay'ın tek parça olduğu doğru mu değil mi öğrenmek için Ay'ın bölgelerini nasıl ziyaret ettiğini

ve her biri gerçek binlerce başka ufak latifeyi. Bunlar güzel çalışmalar.

İyi akşamlar Beyler. *Pardonnante my*[1] ve kendi hatalarınızı nasıl düşünmüyorsanız, benimkilerin üzerine de öyle pek fazla düşmeyin.

Eğer bana, "Üstat, bize yazdığınız bu boş laflar ve sevimli alaylardan, bilge olmadığınız anlaşılıyor," derseniz, cevaben bunları okuyarak oyalanan sizlerin pek öyle olmadığını söylerim.

Bununla birlikte, mesele neşeli vakit geçirmekse, ben nasıl bunları yazarak vakit geçirdiysem, siz de okuyorsunuz, siz de ben de bağışlanmayı o sahtekârlardan, yalancı sofulardan, salyangozlardan, riyakârlardan, softalardan, sefihlerden, soytarılardan ve dünyayı kandırmak için karnaval kılığına bürünmüş bu mezhebin insanlarından daha çok hak ediyoruz.

Zira, perhiz yaparak ve nefislerini kurutarak, sadece küçük kırılganlıklarını beslemek ve eğitmek için gerekenleri alarak, halkı düşlere dalma ve tapınmayla meşgul oldukları izlenimini uyandırırken, gerçekte tam tersine ziyafet çekiyorlar, Tanrı biliyor kaç kişiler!

Et Curios simulant, sed Bacchanalia vivunt.[2]

Kızarık suratları ve şişkin göbeklerine kazınmış büyük harfler ve yaldızlı süslemelerden bunu okuyabilirsiniz, tabii kükürt kokusu süründükleri zaman.

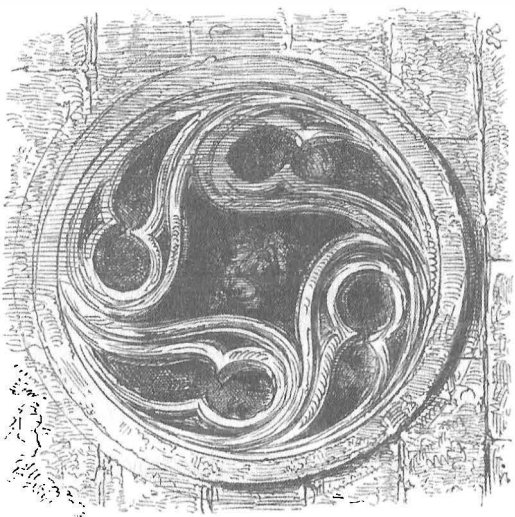
Çalışmalarına gelince, tamamen *Pantagruelci* kitaplar okuma yolunda sarf edilmiştir emekleri; neşeli zaman geçirmek için değil kesinlikle, bilgiyi heceleyerek, mırıldayarak, yapmacıklıkla, eşeleyerek, ürküterek ve şeytanlık ederek

1 İsp. Beni bağışlayın. İspanyol komedilerinde yazar, oyunun son sahnesinde daima af diler.

2 Iuvenalis, *Satirae*'den, "Basiretli numarası yapıp ölçüsüzce yaşayanlar" kastediliyor.

haince engel olmak, yani kara çalmak içindir. Bunu yaparken kiraz ve vişne mevsiminde çekirdek bulmak ve çekirdek yağı yapan ecza tüccarlarına onları satmak için küçük çocuk boklarını eşeleyen ve etrafa saçan şehir namussuzlarına benziyorlar.

Benim yaptığım kadar iyi kaçın onlardan, tiksinin her birinden, nefret edin, inan olsun bunun yararını göreceksiniz; iyi bir *Pantagruelci* olmayı arzu ederseniz (yani huzurlu, neşeli, sağlıklı ve daima güzelce yiyip içerek yaşamayı), dünyayı bir delikten gözetleyen insanlara[1] asla güvenmeyin.

Hikâyenin özünü damıtmakta usta olan
Mösyö Alcofribas tarafından kaleme alınan

Büyük Dev Gargantua'nın oğlu
ve Dipsodların Kralı Pantagruel'in Maceraları
ve Ürkütücü Kahramanlıkları'nın Sonu

1 Bu insanlar engizisyon mahkemelerinin ispiyonculardır.

François Rabelais (1494-1553): Rönesans'ın büyük yazarı, parodi ve hiciv ustası, keşiş, hekim ve krallık divânı danışmanı. Erken yaşta manastıra girdi, orada Yunanca öğrendi. Benedikten tarikatına katıldı. 1527'de papazlıktan ayrıldı, tıp fakültesine yazıldı, sonrasında hekimlik yapmaya başladı. Hekimken Alcofribas Nasier mahlasıyla yazdığı Pantagruel*'i, ardından* Gargantua*'yı yayımladı. Resmî hekimlik görevine son verildikten sonra on yılını gezerek, istediği yerde hekimlik yaparak geçirdi. Bu dönemde Pantagruel'in maceralarını anlattığı üçüncü kitabı yayımladı. Bunu dördüncü ve ölümünden sonra yayımlanan beşinci kitap izledi.*

Orta Çağ düşüncesini ve yaşantısını destansı eserlerindeki parodi ve hicivle tepetaklak eden, hümanizmi daima kahkaha ile savunan Rabelais, Chateaubriand'ın ifadesiyle "Fransız edebiyatının yaratıcısı"dır. Bu büyük yazarın beş kitaplık külliyatının ikinci ayağı olan Pantagruel, *tam adıyla* Büyük Dev Gargantua'nın Oğlu Dipsodların Kralı Pantagruel'in Maceraları ve Ürkütücü Kahramanlıkları *yepyeni bir çeviri ve Gustave Doré'nin illüstrasyonları ile nihayet* Gargantua*'nın yanındaki yerini alıyor.*

Nurullah Yıldız (1985): Ankara Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Rabelais ve Türk Yazarlar *başlıklı teziyle mezun oldu. İsviçre Lozan Üniversitesi'nde aynı bölümde İsviçre'nin dört dili ve edebiyatı konusunda çalışmalar yaptı. Şu an Lozan Üniversitesi Sosyal Bilimler Yüksek Okulu'nda Sosyal Bilimler alanında yüksek lisans yapmakta, çeviri çalışmalarına devam etmektedir.*

9 786052 953464

KDV dahil fiyatı
14 TL